

Luceafărul

JTI

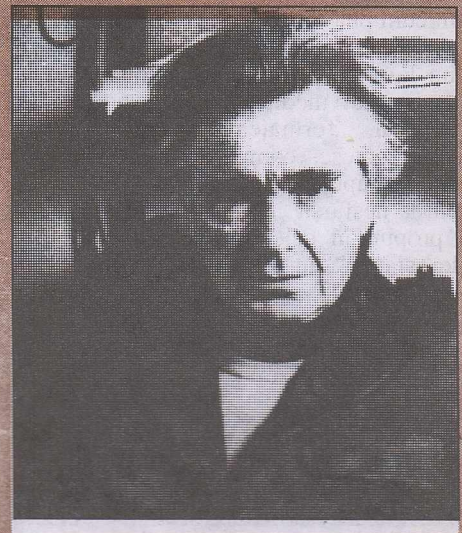
Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

SALA DE
LECTURĂ Nr. 45 (768)

Miercuri, 13 decembrie, 2006

„Într-adevăr și eu cred că Cioran e ca o săgeată ce-ți străbate sufletul, dar în urma ei nu rămâne o rană, ci o lumină, un lac poetic, o speranță. Cioran e plin de umor, de imprevizibil, de contradicții puternice, de îndoieli. El nu a avut nevoie nici de Templu, nici de biserică. Se vede că avea un fir direct, invizibil, ce-l lega cu forța Cerului. Cioran, după lungile răfuieli cu Dumnezeu.“

(genoveva preda)

emil cioran

adrian
g. romila

Nu cred că vreun protestant sau musulman nu poate vedea în icoană, dincolo de obiectul de adorație al ortodocșilor, simpla reprezentare picturală a unui personaj important al creștinismului. Într-o țară în care creștinismul e parte a culturii naționale și credință a majoritarilor. Și nu cred că o icoană a obliterat vreodată în spațiul public, prin prezența ei, alte simboluri religioase.

reacții

Un talk-show de elită

pag. 22

ioan suciu

cinema

Mare forfotă la Româniafilm și nu numai

irina budeanu

pag. 20

bogdan ghiu

Pentru un manual al telespectatorului

De la 1 decembrie 1995, ziua intrării în undă a postului Pro TV, ca dată istorică de răspântie, cei pe care încă, dintr-un automatism pur, continuăm să-i numim „jurnaliști“, „oamenii de televiziune“, să zicem, au devenit foarte repede, pe zi ce trece, tot mai *profesioniști*. Adică niște *scule*, niște *unelte umane* tot mai performante. S-au adaptat la sistemul financiar-tehnic de care ascultă și care-i comandă. În vreme ce noi, *telespectatorii*, am rămas și continuăm să fim niște *amatori*, obligați să ne adaptăm cum putem, „din mers“, la un mediu, la o ambianță construite de alții. Am învățat să ne uităm la televizor, să interacționăm liber, viu, cu sistemul media care comandă și își subordonează, „formatează“ totul? Băiețiiăștia se pregătesc, completează în vederea noastră tot timpul, clipă de clipă, iar noi să rămânem la nesfârșit carne oarbă de tun?

Vă propun în cele ce urmează un prim „jet“ de „sfaturi“, în pregătirea unui *Manual al telespectatorului*. De fapt, niște teme de meditație aparent banale, dar cu mare

însemnătate *practică* imediată.

- Nu vă uitați la televizor pe întuneric, ci doar cu lumină ambientală.

- Nu adormiți în fața televizorului deschis.

- Nu vă începeți și nu vă încheiați ziua cu televizorul.

- Nu vă uitați la televizor de unul singur.

- Nu vă uitați la televizor în tăcere deplină: discutați, comentați, verbalizați, întrerupeți.

- Nu priviți la întâmplare, orice-ar fi (fie ce-o fi). Documentați-vă înainte, informați-vă, căutați. Alegeți programe anume, în baza unei intenții și a unei dorințe personale cât mai explicite.

- Nu deschideți televizorul imediat ce ajungeți acasă (ca ambient, ca „zgomot de fond“: tocmai așa „mesajul“ se instalează cel mai ușor, mai imperceptibil).

- Comparați cu glas tare canalele, jurnalele, programele între ele.

- Nu consumați produsele unui singur canal (producător, emițător).

- Analizați conținutul ecranului ca pe acela al unui tablou. Cercetați amănuntele, priviți *alături*, în jur. Încercați să vă imaginați ce lipsește, ce a fost omis, uitat, eliminat, lăsat pe dinafară. Ce nu se vede.

- Încercați să reproduceți în minte,

interiorizând critic, conținutul mesajelor (al știrilor, în special).

- Fiți atenți la ordinea știrilor și la ponderea lor.

- Nu ocoliți, ci înfrunțați calupurile publicitare.

- Nu uitați că, atunci când vă uitați la televizor, de fapt *munciți* fără a fi *plătiți*. Ei vă

vizor

măsoară la secundă și gram. Cântăriți deci și voi ce vi se dă în schimb, dacă merită.

- Nu răspundeți la întrebări date, impuse. Propuneți propriile dvs. întrebări, teme.

- Nu uitați nicio secundă că televiziunea nu este doar acolo unde se vede, la televizor, ci de jur împrejur, peste tot, și mai ales în mințile și simțirile noastre (ca modele de înțelegere și interpretare, ca scheme de percepție și de evaluare, ca flux stimulii care își predetermină răspunsul, reacția etc.).

- Considerați, priviți semnalul media (TV) nu ca pe un produs finit, închis, ci ca pe un material brut, neterminat, deschis. Prelucrați-l mental voi înșivă.

- Oricum, nu fiți *pasivi*.

- Râdeți de ei, făceți-i de râs, dați-i în spectacol în anturajul vostru imediat (familie, colegi, prieteni).

**BANCA
COMERCIALĂ
ROMÂNĂ**

Sponsorizare de la
*Banca Comercială
Română*

Stelian Tăbăraș

Prin anii '60 ai secolului trecut (!), de prin pădurile sud-asiatice, vânătorii englezi au reușit să captureze un copil-lup; mai fusese prins unul cam cu o sută de ani înainte, însă abia celui de-al doilea i-a fost reținută, datorită cinematografiei, imaginea. Era deja un adolescent, dar nu știa mersul biped; coatele și genunchii căpătaseră adevărate... copite, putea alerga cu viteză. Evident, pletele îi erau până la pământ. „În istorie“ se mai auzise de cazuri asemănătoare, însăși legenda întemeierii Romei are la bază o *lupa capitolina* (*lupa* fiind străveche, etruscă, iar gemenii adăugați în secolul al XV-lea, se pare, pentru a ilustra legenda despre

nocturne

Romulus și Remus). Faptele reale s-au amestecat deseori cu basmele despre oamenii transformați în lupi pe lună plină, priculici, *lykanthropi* (nume derivând de la crudul rege al Arcadie, Lykaos, pe care Zeus l-a pedepsit transformându-l în lup). „Literatori“ de senzație, dar și scriitori importanți, precum Kipling, sau la noi Vasile Voiculescu, s-au inspirat din asemenea fenomene. Evident că au proliferat și filmele pe această temă, începând cu vestitul *The Wolf Man*, cu Lon Chaney Jr., Bela Lugosi, Maria Ouspenskaya, din 1941...

Atunci însă, în anii '60, evenimentul nu a făcut doar senzație, ci a ridicat și probleme de tot felul; inevitabil, „copilul“ s-a trezit într-o locație careia n-avem cum să-i spunem altfel decât *închisoare*. Au protestat creștinii, propagatorii drepturilor omului, dar Academia Regală britanică a ales calea anevoioasă a „reabi-

litării“ ciudatei ființe; chiar a experimentului. Au fost angajați pedagogi din școlile speciale, logopezi, medici, beneficiind de tot ce se realizase până atunci mai valoros în domeniul tehnicii. Zadarnic! Ființa devenise tot mai insensibilă la cei din jur. Arunca mâncarea pe jos înainte de a o consuma, nu s-a atins de pat. A murit cam pe la douăzeci de ani. Rețin ca pe o imagine de excepție aceea în care i se ofereau pe bandă de magnetofon... urlete de lup. Atunci apatia înceta, atenția era ascuțită.

Cum se explică eșecul total al „recuperării“ nefericitei ființe? (Nu s-a reușit nici măcar inculcarea elementarelor reflexe condiționate!). În primul rând - au concluzionat specialiștii - cunoașterea, învățarea, se fac până pe la șase ani prin imitație; calitate înăscută la prunci. Chiar și această etapă are subdiviziuni, de la vârsta când se vede clar cum copiii încearcă să-i imite, chiar și cu buzele, pe adulți. După șase ani începe educația, instruirea pe baza acumulărilor anterioare, momente în care survin și cointeresarea subiectului, dar și factori coercitivi. De aici „în sus“ copilul nu mai imită, ci își ia modele. *eroizându-i* pe cei care știu mai multe decât el. Iată de ce un copil „nevorbit“ rămâne în urmă cu dezvoltarea...

Dar atunci... cum stăm cu „La început a fost cuvântul“? Nu cumva și *involuționismul* este valabil (mămuța s-ar trage din om)?

A trecut și acest sfârșit de toamnă, a trecut Sfântul Andrei. Lupii care s-au adunat, la apelul făcut de pe un deal de către Apostol (conform tradiției românești), mai sprinteni ca în tot restul anului, pentru a primi prada pentru tot restul iernii, ne-au făcut să ne amintim povestea copilului-lup. Și adevărul că nou-născutul se naște prizonier într-o lume prestabilită, că i se vor impune o anumită cultură, limbă, etică socială. La urma urmei, o altă semnificație a dictonului *homo hominis lupus...*

Director:

Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România NU și de la Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO17RNCB0072049692900001

Cont în valută: RO87RNCB0072049692900001

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele

RODIPET și la oficiile poștale din țară.

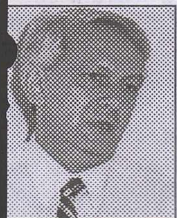
Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presci Libere nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O. Box 33-57, la fax 0040-3187002, sau e-mail: abonamente@rodipet.ro, subscriptions@rodipet.ro sau on line la adresa www.rodipet.ro

la limită

Cei a căror conștiință se forma - se trezea - în perioada primului val de implantare comunistă în România, în vremea dictaturii sălbatice de tip stalinist-hitlerian nu au avut cum să nu se autodefinască, progresiv, prin opoziție cu ambianța, ca spirite libere, însetate de Occident, de autentică tradiție cultural-istorică românească, de modernitate, de vădă, libertate, pline de repulsie față de teabare, scârbiți și umiliți de informațiile ce abundau în societate în legătură cu torturarea deținuților politici, de nedreptatea făcută condiției lor și tuturor oamenilor, de mîncina pe care mai târziu aveau să o regăsească în modelul politic orwellian. Omul, ca ființă acționată asociaționist, răspunde la stimuli fie prin analogie, fie prin opoziție. Comunismul care a infiltrat în extrem de profund românismul a realizat amestecarea analogică a comportamentelor și culturii, în România, abia într-o fază târzie. Inițial totul părea ceea ce, într-o considerare superioară chiar și era: o tragi-comedie proastă, dar, din acest motiv, nu mai puțin tragică. Atunci se porbea obsesiv de lupta pentru pace - în chip de erde de fum, încercând să se acopere primele nișări și unele dintre cele mai violente, ale războiului Rece, proces care începea a-și etala

Marius Traian Dragomir

rămîntarea, amenințările și primejdiile, în acei ani. A lupta pentru ceea ce trebuia să presupună anularea, suprimarea luptei nu este cu totul ilogic și aberant, aducând un ușor suflu dialectic, dar pragmatismul se făcea simțit bine atât în formularea intenției programatice a comunismului în acele vremi, cât, mai ales, în raporturile internaționale și în relațiile interne, sociale, care se constituiau sub paravanul ridicol al voinei de pace. O glumă circula pe atunci și presupun că a rămas bine cunoscută și astăzi - un înțelept este întrebare dacă va mai fi război; el răspunde că nu, război nu se va mai recurge, dar va fi „așa o luptă pentru pace, încât nu va mai rămîne piatră de pe piatră”. Obiectivul politic major al populației românești în perioada imediat următoare lui decembrie 1989 a fost liniștea, pacea socială, nici stabilitatea națiunii și statului român. Se pare că am intrat într-o astfel de luptă pentru stabilitate că nu vom mai ști nici noi ce anume s-a ales din țara noastră, intrată în Uniunea Europeană cu adevărat sau supusă, în ultimul moment, unei clauze de salvagardare de natură să probeze și să penalizeze jocul iresponsabil cu destinul unei țări, joc tocmai al celor care erau înemăți, moral, patriotic și constituțional, să consolideze liniștea, pacea, stabilitatea existenței românești.

Neîndoielnic, Uniunea Europeană s-a constituit ca urmare a necesității unui mare proiect, obligând țări supuse, oricum, unor constrângeri suplimentare. Un prim val al asocierii într-o structură supranațională unește state compromise de război, care s-au angajat anterior în politici reciproc destructive, dar ulterior au dovedit că trebuie să interpreteze corect și util trecutul, că au învățat cum poate acesta să fie depășit. O altă categorie de țări care au aderat la Uniune (pe atunci purtând numele de Comunitate) a fost aceea în cazul căreia sistemele economice nu mai reușeau să funcționeze la gradul de competitivitate pe care îl dețineau altădată. În sfârșit, au aderat - și aderă - la U.E. cei care, prin actul integrării, încheie în chip definitiv perioade mar-

cate de totalitarisme sau autoritarisme. Europa, creatoarea celor mai fertile și mai generoase idei politico-istorice văzuse, pe diferite niveluri, fixată în conjuncturi tragice sau, cel puțin, nefericite. Unitatea europeană a fost cândva, ea însăși, un delir totalitar - a devenit ideea cea mai fericită a istoriei, o mare perspectivă și coloana centrală a autenticei evoluții creatoare în plan politico-istoric. A realizat aceasta conferind stabilitate țărilor membre, dar o stabilitate instituită după realizarea acelor reforme care transformau foste dictaturi în democrații, foste țări ocupate în națiuni victorioase și foste zone captive, blocate în rețelele de constrângere - ale mafiiilor, polițiilor secrete, partidelor unice -, în societăți dinamice și inovatoare.

Elveția poate fi socotită, pe seama unor criterii cu totul îndreptățite, drept țara cea mai democratică a planetei - ea dispune, în același timp, de una dintre cele mai prospere economii și de un grad probabil neegalat de toleranță socială și culturală. Ea datorează, după opinia tuturor cercetătorilor, această condiție cu totul excepțională deciziei sale de neutralitate, non-conflictualitate și stabilitate; stabilitatea a privit, egal, statul, economia și sistemul său financiar. Inteligența politico-istorică revine la a stabili ceea ce merită să fie stabilizat și la a anula, corija sau înlocui ceea ce nu merită să dureze, să fie păstrat, ceea ce este neproductiv sau nociv.

România, după colapsul comunismului ca

Lupta pentru stabilitate

sistem multinațional, și-a dorit stabilitatea - și a insistat, sub o influență sau alta, să o realizeze - atunci când avea o disperată nevoie de schimbare, de reformă, și a intrat în perioada unei severe instabilități de îndată ce reforma a ajuns a produce efecte pozitive.

Karen Horney, marea psihanalistă din prima jumătate a secolului XX, și-a bazat concepția sa asupra psihismului uman pe ideea existenței în om a două pulsioni majore, contradictorii: aspirația la siguranță și nevoia de aventură. Horney se referă și la alte perechi similare de tendințe, dar aceasta este cea pe care o socotește drept hotărâtoare pentru comportamentul uman - ceea ce nu observă însă este faptul că siguranța omul tinde să o obțină, în cursul existenței sale, într-o anumită sferă a conexiunilor sale socio-culturale, pe când aventura o practică într-un spațiu de manifestare diferit, în funcție de cultura, ca și de condiția sa istorică. Stabilitatea omul o așteaptă de la stat sau și-o asigură prin intermediul acestuia, prin lege, autoritate, ideologie, religie. Aventura o realizează existențial, adesea intim, economic și cultural. Virajul către dictatură al unor mari națiuni s-a produs mai ales atunci când organizarea democratică a generat instabilitate incorrigibilă sau, cel puțin, neîncredere în competența democrației pe terenul capacității, stabilității.

Odată constituit un stat democratic, stabilitatea acestuia este principala condiție de succes a unei națiuni. Cum este însă asigurată stabilitatea statului? Evident, prin stabilitatea structurilor sale politice. Este nevoie de o legislație stabilă, de o administrare, justiție și sisteme de ordine și apărare ferme și durabile. Este însă poate încă mai multă nevoie de partide stabile, nu invariante, nu încremenite, dar în niciun caz instabile, turbulente, agitate, nesigure de ele însele. Democrația înseamnă stabilitatea statului, la nivelul pretins de evoluția națiunii, drept condiție pentru aceasta, dar și ca stabilitate dinamică, echilibru în pas cu istoria. Partidele conectează, până una-alta, națiunea la stat - sistemul administrației aduce statul în planul vieții naționale. Partidele românești duc o luptă pentru stabilitate din care s-ar părea că nu va mai rămîne piatră peste piatră.

acolade

Expirații

Căruntul tocmai își ocupase locul de la geam și privea pierdut decorul galben

marius tupan

al toamnei, când bătrânul încotoșmănat, însoțit de două ciomege, își îndreptă spre el ochii și glasul: „Tot veteran de război?”. Deși nu mai era de mult un om tânăr, căruntul nu se considera atât de prăbușit, încât să fie considerat o relicvă a trecutului. Cum nu-l înșela memoria, se născuse cam în același timp cu semnarea tratatului de pace de după conflagrația mondială. Surprinderea lui îl stimulă și mai mult pe bătrân, care-i întinse o legitimație. Apoi, i-o retrase brusc. „Să vă ofer originalul. Ar fi dezastru dacă l-aș pierde. N-aș mai călători la clasa întâia!”. Și, fără să primească vreun accept al conversației, intră în transă. Căruntul află cu această ocazie că luptase până la Cotul Donului, că stătuse îngropat în pământ, până la brâu, patruzeci și opt de ore, de aceea și căpătase beteșugul de piciorul stâng, că trecuse prin multe peripeții care lăsaseră urme. Chiar dacă nu era interesat de ele, căruntul trebuia să afle cum era comportamentul nemților și al rușilor, când aliați, când inamici, ce victime făcea iarna geroasă și ce spuneau răniții în ultimele clipe ale vieții lor. Răspunsurile ascultătorului, monosilabice, indulgente aveau să-l obosească pe bătrân, astfel că se ferecă în tăcere într-un târziu. Până când în compartiment se arătă un tânăr. Firește, nu putea să rămână dezinformată. Întrebat dacă are vreun bunic veteran de război - avea, într-adevăr -, căpătă în auz ceea ce primise și căruntul. În primul rând, numele legitimației. Apoi, relatarea, fără să fie uitat vreun amănunt sau vreo nuanță. Tânărul nu era interesat de ele, nici măcar cât căruntul, astfel că pe chipul veteranului se lăsă o grea amărăciune. Până când în compartiment se arătară doi bătrâni care, la întrebările invalidului, confirmară că luptaseră pe front. Debutul conversației era identic cu cele anterioare. Extazul veteranului de război nu mai avea margini. Se animase, alimentat și de noii veniți, cu date și cu amănunte despre absurditatea conflagrației. Parcă, împreună, reînviu timpurile acelea, pe care fiecare se simțea dator să le trăiască intens.

Căruntul îi privea cu interes și i se părea că bătrânii se detașaseră de prezent, animați de imagini ce le asigurau o condiție, vremelnice apasă. Nu suflau un cuvânt despre întemnițările marilor politicieni din perioada interbelică, nici despre colectivizarea forțată, nici despre naționalizarea marilor întreprinderi și nici despre parodia din decembrie 1989. Poate că erau interesați de o experiență comună care le asigura nu doar un ascendent asupra celorlalți pasageri din compartiment, ci și o mândrie patriotică, de care sunt interesați tot mai puțin. La asta și la multe altele se gândea căruntul, căutând explicații și evaluări, căci traversase și el destule experiențe limită, când tânărul care părăsea compartimentul lăsa în urma sa o frază atât de des auzită în anumite medii interlope:

- Dar expirații aștia ce mai vor, când îi caută moartea pe-acasă!

Erudiție și nu numai...

Un original în sensul profund al termenului este Ovidiu Drimba. Profesorul și eruditul, plecat dintr-un sat de lângă Oradea, a avut parte de o biografie încărcată, spectaculoasă, orientată, dintr-un instinct special, spre comentarea operei unor mari personalități ale literaturii lumii și, în egală măsură, a câtorva momente de referință înregistrate în cultura universală. Viața i-a oferit cu larghețe și zbcium și căutări, dar și satisfacții de care nu mulți au avut parte. Ovidiu Drimba s-a format în mediul intelectual al Ardealului, al cărui nivel maxim era Clujul deceniului 1930-1940. A avut șansa de a fi îndrumat în anii tinereții de specialiști incontestabili în literaturile franceză și italiană, ca și în filosofie. Prin intuiție, nu a neglijat nici literatura română, în aspectele ei moderne ori contemporane. Remarcat de L. Blaga, s-a numărat printre asistenții la catedră ai marelui filosof, s-a încumetat, în 1944, să publice un amplu studiu despre sistemul filosofic propus de magistrul. Tot în acei ani a trăit experien-

galaxia cărților

te numite front, retragerea la Sibiu în urma Diktatului de la Viena. Aproximarea de Cercul literar s-a făcut firesc, Ovidiu Drimba numărându-se printre inițiatori, deși nu a făcut și nu face paradă de prietenia intelectuală cu mult respectații membri ai grupării. Ca și în alte momente, profesorul de mai târziu de la Universitatea din București sau de la I.A.T.C a avut o oarecare distanțare față de reacțiile și atitudinile tranșante, preferând să-și impună statura solitară într-un demers definit prin muncă imensă și intensă, atunci când s-a încumetat să-i comenteze pe corifeii culturii universale, predilecții fiind artiștii cuvântului. Evitând critica foiletonistică, a preferat să fie prezent în revistele de specialitate mai rar, însă de fiecare dată cu contribuții solide, rodul lecturilor repetate, al informațiilor aduse la zi, neuitând obligația de a fi original în interpretări atunci când era cazul ori a face pur didacticism când situația o impunea, prin defrișarea câtorva tărâmurii uitate sau chiar necunoscute literaturii noastre. Așa s-a adunat materialul necesar construcțiilor realmente fără egal la noi privind istoria teatrului universal ori a culturii și civilizației

omenirii. Asemenea proiecte, de tip heliodesc, s-au dovedit a fi la îndemâna unui erudit dotat cu un remarcabil talent de critic și istoric literar, care știe cum să-și atragă și să-și păstreze cititorii, inițindu-i cu tact pedagogic, iar alteori șocându-i prin formulări și demonstrații de virtuozitate analitică. Este, probabil, rodul (în afara calităților proprii) apropierii de L. Blaga, de D. Popovici, de T. Vianu și de congeneri care au dat statut aparte comparatismului românesc (precum foștii colegi de catedră Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Al. Balaci, Romul Munteanu și alții).

Personalitatea sa a avut enorm de câștigat însă și prin șansa de a fi, mai bine de un deceniu, universitar european, conferențind în Italia, Spania, Franța, în medii elevate, unde contactul cu incredibilele comori intelectuale i-a deschis zeci, sute de ferestre, de unghiuri în înțelegerea și, apoi, abordarea fenomenului artistic în covârșitoarea lui complexitate. Ceea ce pe un altul l-ar fi inhibat sau l-ar fi transformat într-un scrib conștiincios, pe Ovidiu Drimba l-a stimulat incredibil în concretizarea ambițiilor ce-l unicizează. Fără a fi rupt de realitățile României deceniilor din urmă, manifestând o putere de selecție și de o precizie în adâncurile fenomenelor trăite de toți, Ovidiu Drimba a urmat cu perseverență rar întâlnită drumul ales: descifrarea și explicarea splendorilor spirituale ale omenirii. Neinteresat de reclama ieftină, înțelegând capcanele gloriei de moment, s-a concentrat spre ceea ce i-a fost menirea. A rezultat o operă, fără puțință de tăgadă, grandioasă, cum doar câteva există în cultura României. O simt și o știu însă cam prea puțini, căci interesul pentru asemenea întreprinderi cunoaște de mult un nedorit reflux.

Iată de ce tipărirea de către pasionatul și obsedatul de lucrări grandioase I. Opreșan (el însuși cercetător cu deschideri ample întrale cunoașterii) la Editura Saeculum I.O a volumului **Studii și eseuri de literatură universală** merită salutul și considerarea drept autentic eveniment și nu o tăcere inexplicabilă. Sunt 450 de pagini de sublim evazionism, de îndemn implicit la trăirea întru valorile eterne, de respingerea prostului gust, a perisabilului, la evadarea de sub tutela absurdelor și penibilelor jocuri iscate de politicieni improvizați, de oameni de afaceri al căror loc firesc s-ar afla după gratii. Profesorul Ovidiu Drimba, constant cu sine însuși, își invită cititorii la aventuri astăzi stranii, vizând primul epos al omenirii, lirica Egiptului antic, etapele tragediei grecești, tradițiile teatrului indian, literatura vechilor scandinavi, la deschiderea taințelor unde s-ar afla portretele lui François Villon (văzut ca poet al epocii), Torquato Tasso, Michelangelo (il are în vedere doar pe poet, deși trimiterile la ansam-

blul operei nu lipsesc), Luis de Camoes, Alfred de Vigny, Henrik Ibsen, Bj. Bjornson. Alteori se cufundă în începuturile prozei narrative culte (tot în Egipt s-ar afla...), în psihologia eroului-antierou Don Quijote, în taternarea dimensiunilor impuse de Povestirile lui Andersen, în complicatele relații inovatorului Al. Macedonski cu simbolismul francez și în definirea simbolismului francez ca stil de cultură.

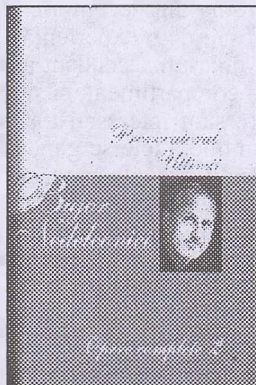
Ovidiu Drimba nu refuză nici amănunțit ca fabulistul Leonardo da Vinci sau Log de Vega și români (trimitere detaliată a receptarea imediată în plan european a faptelor lui Mihai Viteazul), viziunea lui Baudelaire asupra romantismului sau urmărirea posterității literare a lui Rabelais. Este remarcabil că, de fiecare dată, are în vedere receptarea în spațiul românesc a capodoperelor și a autorilor adunați într-o fascinantă înțelegere cronologică, ale cărei linii de forță străbat milenii, adună la un loc veacurile, se sintetizează în reacții definitorii pentru semnatarul respectivelor capitole. Paginile lor sunt dense, informațiile se succed amănunțit pentru neinițiați, dar vin la timp pentru cititorul avizat, iar formulările au, în afară de eleganță stilistică, detașarea savantului inspirat omului cu condeul nesupus liniștii. O căutare eternă, răbdătoare, cristalizată în titluri inspirate, este oferită celui ce se încumetă în abandonarea treburilor diurne și plutirea, fără efect imediat, ci iluzoriu, în lumi îndepărtate, stranii, stăpânite de Ovidiu Drimba cu mijloace parcă vrăjitoarești. Descoperim aici vocația de o viață a acestui originar fără pereche, mereu credincios panașului dobândit, adică osmoza cu eroii și faptele literare. Tentația a existat din tinerețe (de vadă excelenta teză de licență **Romantism în critica lui Baudelaire**) și s-a păstrat intactă în aprecierile fundamentale despre Ibsen, despre Villon (subiecte preferate despre T. Tasso).

Volum atent construit, **Studii și eseuri de literatură universală** cuprinde atitudinea unui intelectual format într-un mediu parcă ireal (au existat cândva în România...) care se pronunță dezinvolt, în perfectă cunoaștere de cauză asupra unor subiecte vechi de când lumea și niciodată elidate pe deplin. Această selecție confirmă vocația unui comparatist de prim rang naște incertitudinea asupra concluziilor sale vor mai putea sau nu interesa în viitor sau vor rămâne ca un ultim și definitiv cuvânt într-o discuție fără sfârșit.

În mod normal, o asemenea carte ar trebui să înlăture, prin comentariile stăruite, măcar jumătate dintre prostioarele ce vizează producțiile literare de ultimă oră. Numai că profesorul Ovidiu Drimba nu știe și nu vrea să facă plecaciuni obligatorii.

(Ilieviu grăsoiu)

1) **Provocatorul. Ultimii**
(Bujor Nedelcovici)
Editura ALLFA

1) **Îmblânzitorul de lupi. Cartea lui Ian Înțeleptul, apostolul din golful îndepărtat**
(Bujor Nedelcovici)
Editura ALLFA

3) **Măști de opal**
(Maria Pal),
Editura Casa
Cărții de Știință,
Cluj-Napoca

Miradoare în pustiu

Romanul *Caravana* (Editura Arania, 2005) vorbește despre dragoste și despre libertate, având acțiunea plasată în acel obsedant deceniu la care au făcut trimitere, în registre diferite, majoritatea scriitorilor români de ieri și de azi. Ceea ce aduce nou Daniel Drăgan este lipsa atitudinii revanarde și exilarea politicului în planul al doilea, pe cel dintâi aflându-se capacitatea minții umane de a-și înțelege statutul și de a face opțiunile corecte. Spațiul concentrațional (România anilor '50) este în măsură să modifice comportamentul personajelor, dar nu le poate schimba structural pe acelea care-și înțeleg libertatea în raport cu ele însele și nicidecum în funcție de sisteme politice și de conjuncturi. „Esențial este sentimentul de libertate deplină pe care ți-l dă absența restricției, desprinderea din teroarea interdicției, abandonarea ipocriziei cu care societatea ne urmărește. Omul s-a născut liber. Liber de constrângeri sociale, de constrângeri religioase, iar faptul că morala s-a clădit mai întâi pe interdicții nu înseamnă că ea trebuie să rămână întotdeauna așa“ (p. 76) - sunt convingerile pictoriței Amalia Weiss-Rogalsky, mica „prințesă cantacuzină“, acuzată de autoritățile vremii de imoralitate, bigamie, atitudini subversive și trimisă într-un lagăr de muncă de unde evadarea (fizică) era practic imposibilă: „Niciodată nu mi-am pus problema evadării și cred că nici una dintre colocatarele mele nu se gândește să fugă. Supravegheatoarele cu pistolul la șold, soldații din turnuri cu degetul pe trăgaci, câinii dresați să te afle și să te sfășie alungau orice speranță. Dar, mai cu seamă, descoperind cu încredere că nu suntem izolate în acea industrie a suferinței, și aflând dimensiunile și geografia concentrațională în care ne aflăm, puteam să-mi dau seama că chiar dacă am fi fugit (cine știe cum!) din micul nostru lagăr, n-am fi putut fugi decât tot într-un lagăr și așa mai departe, pentru că ne aflăm lagăr lângă lagăr lângă lagăr, departe de lume, departe de timp“ (p. 115).

Personajul supraviețuiește prin evaziune în imaginar, unde construiește / reconstruiește povestea de iubire cu Tânărul domn, spulberată în plan real de mama acestuia, patologic „specială“, tipul „femeii eroine“ care se martirizează între creșterea unicului fiu și supunerea fanatică

față de comandamentele comuniste. Amalia, chiar deportată în lagăr, reușește să-l scoată pe iubitul ei din incubatorul călduț al puterii stalinisto-dejiste, poate și pentru că, dincolo de deschiderea de perspectivă asupra societății, ea îi oferă o altă perspectivă asupra propriului trup, asupra raporturilor care ar trebui să existe între componenta spirituală și cea carnală a omului.

Educația rigidă, în spiritul unei morale care nimicește trupul, considerându-l murdar și efemer, și proclamă supremația spiritului ca parte ruptă de întreg, este condamnată fără ca Amalia să facă elogiul hedonismului. Din punctul ei de vedere, și religia creștină, și ideologia comunistă au în comun neglijarea ipocrită a acestui întreg, punând norma, interdicția, convenția mai presus de om: „ce condamnăm noi, cu morala noastră teribilă, morală clădită pe *nu*, morală care în loc să fie o cale, este un etalon al aparențelor? Ce altceva decât sinceritatea? Mai mult decât fapta condamnăm mărturisirea ei“ (p. 77).

Drama Amaliei începe odată cu afișarea precoce a nevoii de libertate și a refuzului oricărei forme de ipocrizie. Dacă în copilărie atitudinea aceasta le oripila pe membrele bigote ale familiei, care au făcut tot posibilul de a scăpa de „priveștiștea“ eșecului lor educativ, măritând-o înainte de vreme pe rebelă, în anii instaurării totalitarismului în România presiunea grupului social s-a accentuat proporțional cu eforturile pictoriței de a-i face pe ceilalți mai sinceri și mai direcți în exprimarea nevoilor proprii. *Caravana* - un grup de zece familii pornite într-o călătorie de mii de kilometri prin lume, experimenta libertatea opțiunii: în fiecare zi, fiecare femeie își schimba partenerul, având dreptul de a stabili sau nu o relație intimă cu el, fără opreliști de vreun fel. Pentru că: „Omul afirmă o dorință. Dorința ia chipul unui angajament: n-am să fac niciodată cutare lucru. Se angajează față de altul sau față de el însuși. Dar omul trăiește. Celulele lui mor una după alta, altele vin să le ia locul. După un timp, întregul organism devine altul. Și omul trece din el într-un alt el. Nici ceilalți nu mai sunt ceilalți, nici soarele nu mai este unde era. Și cine îi mai ține să-și respecte cuvântul? Dreptul? Logica? Adevărul? Nimic din toate acestea. Spaima. Numai spaima îl ține rob cuvântului dat. Spaima de a nu se degrada în ochii celorlalți. Spaima de a nu se degrada în fața propriei conștiințe. Dacă îl ține. Dacă nu, nu. Și cine poate să-mi spună că cel care rămâne din frică, numai din frică, fidel cuvântului dat, este cu mult mai bun decât cel care-și restructurează de la o fază

la alta, cu logică și adevăr, opțiunea, afirmația și angajamentul?“ (p. 76).

Așa cum o construiește Daniel Drăgan, Amalia are prea mult caracter și prea multă educație pentru a confunda libertatea cu libertinajul. Ceea ce dorește ea reprezintă ceva simplu și esențial totodată: ca, atunci când ia o hotărâre, când face o alegere, femeia să beneficieze de ambele variante: „Te rog să observi, tinere domn, că abia astfel mi-am luat și dreptul de a spune nu. Până atunci nu avusesem acest drept. De mii de ani, a rămâne castă nu este numai un drept al femeii, ci o obligație. Eu am făcut din această obligație un drept. Abia când îmi sunt deschise ambele variante, și eu pot să aleg între Da și Nu, abia atunci vorbim despre dreptul și libertatea de a alege“ (p. 77).

Experiența șocantă a lagărului, mizeria morală din țară și destinul artistului român determină o stare de mâhnire și de resemnare în care se topesc iluziile: „De mult sunt fără patrie. Mă mir că n-ai observat. Pentru mine, patria înseamnă patul în care dorm și fac dragoste, casa în care locuiesc, șevaletul la care lucrez, prietenii care mă iubesc și pe care eu, de asemenea, îi iubesc. Oamenii cu care mă salut, sistemul de relații și posibilități - asta înseamnă patrie și patria asta mi-au răpit-o de mult. Poate că pentru alții patria înseamnă altceva, adică mult mai mult. Dar asta o

galaxia cărților

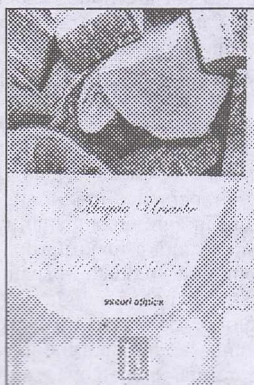
înțelegi numai atunci când ea, patria despre care vorbim, nu mai există“ (p. 173).

Sunt trei voci narative în roman, fiecare construindu-și monologul în mod complementar. Perspectiva nu se schimbă radical, ci se adâncește cu fiecare nouă informație, fiecare personaj (și autorul este unul dintre ele) aducând detalii semnificative pentru înțelegerea celuilalt și a societății în ansamblul ei. Tehnic vorbind, modalitatea narativă seamănă cu cea a oglinzilor paralele experimentată la noi încă din perioada interbelică (v. *Patul lui Procust*).

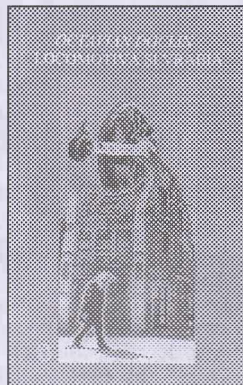
Limbajul adeseori frust, lipsa preocupării pentru podoabe stilistice și directetea frazelor așază romanul lui Daniel Drăgan printre lucrările în care contează mai mult ceea ce se transmite cititorului și mai puțin latura estetică a comunicării. Miza reală rămâne omul pur și simplu, nu neapărat omul istoric, omul politic sau omul religios.

(valeria manta-tăicuțu)

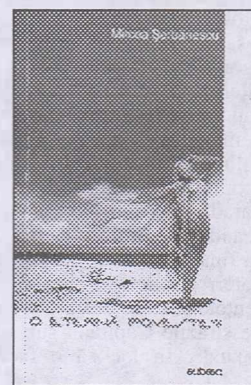
**Bolile
spiritului**
(Magda Ursache)
Editura Libertas

**2) Locomotiva și
vrabia**
(Octavian Doclin)
Editura Palimpsest

**3) O eternă
poveste**
(Mircea
Șerbănescu),
Editura eubee

adrian g. romila

Icoanele și alte probleme „majoritare“

Petiția adresată de profesorul Emil Moise **Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării** a declanșat un scandal național, cu intervenții publice scrise și televizate, din cele mai diverse ca ton. Unii, „europeni“, civilizați și ecumenici, și-au exprimat opinia echilibrat, cu argumente aparent imbatabile și formulate sclipitor. Gata, problema părea definitiv pusă în text, nimic nu mai era de comentat sau de adăugat. Alții, partizani, fanatici și plini de aroganța majoritarilor, au înfierat inchizitorial problema, cu etichete infamante, demne de un „tribunal al poporului“. În cazul lor, orice opinie contrară amenința să se termine cu demonstrații în stradă, pentru a arăta, odată pentru totdeauna, care parte domină spațiul public, des invocat de adversarii ideologici.

Pe scurt, despre ce e vorba? Profesorul de filosofie ceruse afișarea icoanelor sau a simbolurilor religioase doar în cadrul orelor alocate educației în domeniu, pe motiv că fetița sa, probabil de altă confesiune decât cea ortodoxă, se simte discriminată alături de icoanele omniprezente pe pereții claselor din școala unde învăța. A declarat, apoi, invitat la tot felul de *talk-show*-uri și dezbateri, că nu are absolut nimic cu Biserica ortodoxă și cu ortodoxia, în general, că e chiar un bun ortodox (diferit, așadar, de confesiunea fetiței sale, ceea ce e destul de ciudat), dar că nu înțelege multiplele discriminări la care sunt expuși în școală copiii cu alte opțiuni

atitudini

religioase decât cea majoritară. Ei ar fi nevoiți să suporte tot timpul prezența neclintită a imaginilor ortodoxe, cu complicitatea probabilă a altor cetățeni implicați. Bineînțeles, problema a fost extinsă și la alte posibile discriminări (poziția inferioară a femeii, de pildă, în Biserica ortodoxă, unde e exclusă temporar de la slujbe imediat după naștere, e exclusă din funcția de cap al familiei sau e exclusă de la hirotonire), astfel încât, rezultantă a tuturor acestor denunțări, instituția Bisericii devine o revolută instanță autoritară a majorității românilor, declarați, în toate sondajele, ortodocși. Din câte am înțeles, profesorul petiționar e primul european, dacă nu chiar primul de pe mapamond care își denunță vehement propria religie.

Aparent, cerința lui Emil Moise e îndreptățită. Spațiul public - și școala aparține acestei categorii - e prin excelență unul al diferenței și al dialogului civilizat, unul în care trebuie respectată o normă simplă, ce garantează respectul reciproc al ocupanților: fiecare trebuie să se poarte astfel încât să nu-l deranjeze pe celălalt. Echidistanța, politețea, controlul sever al gesturilor și al opiniilor prea partizane sunt tot atât de deprinderi de comportament în spațiul public. Dacă lucrurile ar sta firesc la noi, dacă am avea o tradiție în acest sens, rulată de ani și ani de zile, dacă mentalitatea românească ar fi destul de educată încât să abordeze așezat pluralitatea și diferența în spațiul public, n-am avea dificultăți în a rezolva probleme de tipul celor reclamate de Emil Moise. Știm, însă, că nu e deloc așa. Suntem încă resentimentari și rurali, grăbiți să ne revendicăm zgometos drepturi cu orice preț, să sancționăm alteritatea și să invocăm cutume majoritare pentru a sancționa opțiuni diferite de ale noastre. Am demonstrat-o într-un alt caz, oarecum asemănător celui denunțat de petiționar aici în cauză (păstrând proporțiile, desigur): cel al homosexualilor. La parada lor am contramanifestat urât, cu urlete, scandări și proiectile improvizate, care erau menite să țină locul unor argumente civilizate și unor dezbateri publice în care să se precizeze firesc diferențele și să se discute dreptul de a manifesta sau nu pe străzile Capitalei sub lozinci legate de opțiunile sexuale. În loc să o facă pașnic și cu fermitate

eficientă, adepții familiei și ai cuplului heterosexual au apărut la fel de jalnici ca și caraghioșii lor adversari. Se întâmplă identic și în cazul icoanelor în școli. Profesorul Moise i s-au aplicat etichete din cele mai ciudate, „ateu“, „diavol“, care nu fac decât să ducă polemica spre o zonă nedorită și din care nu poate ieși pe cât de repede am vrea un rezultat satisfăcător pentru ambele părți.

Dar lucrurile stau prost și din altă perspectivă, și aici voiam, de fapt, să ajung. Cei care se prevalează de discriminare pun și ei pe tapet problemele într-un mod forțat și ridicol, și de aceea, probabil, reacțiile adversarilor sunt augmentate sau, mă rog, trezite în latura lor brutală. Odată cu abrogarea articolului 200 din Codul Penal, odată cu evidențierea publică a variatelor opțiuni sexuale (evidențiere argumentată îndeajuns mai ales cu date din istoria culturii și din antropologie), minoritățile sexuale din România nu mai erau victimizate de mult oficial, fiecare avea dreptul la comportamentul sexual dorit, dar în spațiul privat. Cu rare excepții, nu cred că vreun român nu poate conviețui în același bloc, în același autobuz sau în același birou cu un homosexual sau cu o lesbiană care se poartă civilizată și decent. Nu cred că vreun român dorește să intervină în viața particulară a celor cu care se învecinează, într-un fel sau altul. Problemele se ivesc când cei cu alte opțiuni decât majoritarii vor să iasă, cu orice preț, în evidență, când vor să evadeze din spațiul privat, unde sunt liberi, în cel public, unde sunt constrânși la o medie de comportament care le trece opțiunea în secret. Dând buzna spectaculos în spațiul public, ei strigă că sunt discriminați, că există un complot al majoritarilor împotriva lor și își revendică pretense drepturi furate. Vor, atunci, ca toată tradiția să fie schimbată brusc, o denunță ca depășită, primitivă, la fel ca spațiul cultural căruia îi aparțin prin naștere. Am văzut asta în absolut stupida paradă a minorităților sexuale, prin care străzile principale ale Capitalei (un spațiu public, cu minima cerință a decenței) au fost invadate de țipătoare costume travesti, de hidoase chipuri fardate și rujate, de simboluri și de cuvinte ce voiau să niveleze cu forța o mentalitate așezată de veacuri într-un anumit mod. Nu în cel agreeat de ei. N-ar fi fost mai eficienți dacă tăceau? Nu i-am fi privit oare cu mai multă... îngăduință?

În cazul icoanelor, problema e pusă și ea cu o sămănță de scandal, cel puțin din partea celor ca Emil Moise. Din mulțimea de imagini care populează pereții unei școli, în clase și pe holuri - picturi ale elevilor, diplome ce atestă realizările unora în diferite discipline, fotografii cu mari sportivi, cu mari scriitori sau cu mari oameni de știință, citate din textele importante ale lumii, hărți, scheme ajutoare etc. - icoanele erau exact cele care deranjau, care îndemneau la discriminare. Aș înțelege această senzație dacă imaginile sfinților, ale Fecioarei sau ale lui Hristos ar fi impuse prin cine știe ce sedințe cu părinții sau cu personalul școlii, prin cine știe ce ordine sinodale sau prezidențiale, care ar cere afișarea expresă a icoanelor în detrimentul altor simboluri religioase. Or, împotriva a ce spun oponenții d-lui profesor Moise, icoanele sunt acolo din rațiuni firești, oarecum necontrolabile și neimpuse de cineva, pentru că pur și simplu, după 1989, s-a simțit nevoia unei reveniri la educația religioasă, indiferent cum ar fi ea, și, întâmplător, populația fiind majoritar ortodoxă, această revenire s-a concretizat în afișarea imaginilor iconografice, interzise de regimul comunist. Icoanele au rămas acolo ca o prezență discretă, aș zice mai degrabă ștearsă decât evidentă, chiar și în orele de religie. Nu organizează nimeni pelerinaje la ele, nu se închină nimeni când trece prin fața lor (cel puțin nu în mod vizibil), nu se organizează rugăciuni publice cu fața spre ele, la ore stabilite pentru toți elevii (se întâmplă asta doar în orele de religie, probabil, cum dorește și dl Moise). Icoanele marchează acolo persistența unui sentiment general, apartenența la creștinismul răsăritean a unei majorități deloc autoritare. Nu cred că protestanții creștini sau musulmanii se simt, într-adevăr, lezați în bloc (toți dintr-o școală, toți din țară) de simbolurile cultural-religioase ale spațiului

în care conviețuiesc pașnic cu o majoritate creștin ortodoxă. Oare puținii ortodocși dintr-o școală aflată într-o țară protestantă sau musulmană ar face altfel? Dacă o pictură cu o scenă biblică, cu portretul lui Luther sau cu un verset din Coran ar fi afișată pe pereți? Dacă ar face-o, invocând discriminarea, n-ar fi ridicoli? Într-o țară colorată majoritar într-un anumit fel, decorul cultural și spiritual are specificități țării respective, fără ca prin asta să fie lezate celelalte culori conlocuitoare. Doar dacă ele însele nu-și inventează pseudo-lezări. Simboluri de altă proveniență decât cea ortodoxă, afișate discret pe pereții claselor, lângă „vinovatele“ icoane (lucruri asemănător, întrucâtva, cu mai sus menționate pierdere a centralității icoanelor în concertul celorlalte imagini), nu cred că ar leza pe niciun elev pe niciun părinte, pe niciun profesor. Ortodocșii n-ar face caz de ele, sunt sigur, dacă ele n-ar fi rodul unor discursuri și demonstrații fățiș antiortodoxe.

Să nu manipulăm drepturile de a coexista în spațiul public conform filosofiei corectitudinii politice, care amenință să distrugă și-așa fragilul echilibru democratic al țării avansate! Putem da câteva exemple edificatoare de comportament politic față de teroarea minorităților: legile anti-emigranți din atât de laica Franță, după ce mulțimea barbară a alogenilor a devastat suburbiile Parisului; legile care protejează limba franceză de invazia de anglicisme care o parazitează tot mai mult în era globalizării și a computerului.

Icoana e deja o constantă a imaginarului cultural românesc, grefat de secole pe creștinismul răsăritean. A vrea să o înlături cu forța din spațiul public autohton e echivalentul unei absurde revoluții antropologice, imposibil de dus la capăt. Dincolo de această dimensiune pronunțat națională și majoritară, poate prea vulnerabilă, icoana e o formă populară de educație religioasă, una prin care copiii (și nu numai ei) iau contact cu istoria sacră prin imagini morale, nu lipsite de tandrețe și de căldură protectoare. În contextul asaltului violent al imaginilor celor mai variate pe toate căile posibile, caracteristică dominantă a unei post-modernități consumiste și anti-metafizice, icoana e o oază de liniște, o fereastră spre sacra și reconfortanta dimensiune a umanității recuperate în esența ei cea mai adâncă. N-aș dori să alătur acestor funcții și pe aceea de închipuire simbolică a Împărăției lui Dumnezeu, pentru a nu transforma această dispută dintr-una socială, într-una teologică. Nu legitimitatea închinării la icoane sper că o vizează *Petiția* profesorului Emil Moise, ci afișarea lor permanentă. Altfel, am dezgropa iarăși problema iconoclasului, încheiată în favoarea iconodulilor încă din secolul IX.

Prezente pe pereții școlilor și ai altor instituții publice românești, icoanele reprezintă semnul discret al credinței unei majorități și sunt, totodată, elemente definitorii ale peisajului imaginar circumscris de spațiul căruia îi aparținem. Ele au aici în primul rând virtuți pedagogice, și abia apoi practice. În principiu, sunt de acord cu disputa din jurul prezenței lor, dar cu una civilizată, cu argumente de bun simț, exprimate decent și calm. În forul meu interior sunt încredințat, însă, că această problemă e inutilă, pentru că ține de o tradiție spirituală românească, pentru care divinitatea e omniprezentă material prin imaginea ei. Suntem, încă, în plin „creștinism cosmic“, după cum ar fi spus Mircea Eliade. Mă opun, așadar, opiniilor d-lui Emil Moise, și nu din rațiuni neapărat ortodoxe. Aud că, în ultimele zile, câteva O.N.G.-uri au cerut și ele scoaterea simbolurilor religioase din școli, luând în serios așa-zisa discriminare prin intermediul lor. Stau și mă-ntreb: într-o eră a erupției imaginii pe plan global, într-o țară în plină de-tradiționalizare ca România, prezența icoanelor chiar discriminează? Pot fi obiectul unor reale dispute inter-confesionale și inter-religioase în școli și în instituțiile publice?

Nu cred că vreun protestant sau musulman nu poate vedea în icoană, dincolo de obiectul de adorație al ortodocșilor, simpla reprezentare picturală a unui personaj important al creștinismului. Într-o țară în care creștinismul e parte a culturii naționale și credință a majoritarilor. Și nu cred că o icoană a obliterat vreodată în spațiul public, prin prezența ei, alte simboluri religioase. În asaltul feroce al imaginilor de tot felul, ea aproape că nici nu se mai cunoaște. În condițiile în care, dintre toate, e singura care mai spune ceva, cu adevărat.

O importantă vocație secundară

alexandru george

În decursul anilor, parcurgând felurite scrieri literare și făcând unele grăbite observații pe marginea lor, m-a reținut un fapt căruia nu-i dădusem mare importanță, dar care e totuși de un anumit interes: faptul că mulți scriitori, între care și poeți de renume, au practicat gazetăria, au dovedit vocație în acest domeniu și chiar stăruință, ceea ce nu se poate să fi fost fără consecințe pentru profilul lor artistic și chiar pentru imaginea publică. Gazetăria a fost pentru unii o sursă importantă de venituri și primul nostru veac de literatură „modernă”, cel democratic de până la venirea comunismului, a fost prin excelență unul al tribunelor de hârtie, mult mai rar al puținilor scriitori cu vocație oratorică sonoră.

Mi-am pus de multe ori această problemă, dar totdeauna fugitiv și sporadic, nu până la ultimele consecințe, o dată mai acut, acum vreun sfert de veac, când, într-o discuție cu Ov. S. Crohmălniceanu relativ la versatilitatea lui Arghezi în materie de opțiuni și atitudini politice, el l-a scuzat pe marele poet, spunând că, în definitiv ceea ce a scris ca ziarist nu contează prea mult și nu-l definește, adevăratul scriitor ar fi fost poetul care, de altfel, își disprețuia scrisul de comentator jurnalier.

Nu e și părerea mea, deoarece se vede, din dispoziția lui testamentară de a i se recedita în ediția de **Scrieri** (Editura Minerva), până și ultimul bilețel, că gândea altceva.

... Și actuala ediție mastodontică Mitzura

opinii

Arghezi - Traian Radu arată că el a fost din fragedă junețe și până la moarte un sclav sau un împătimit al scrisului de gazete și, în măsură în care a putut, a pus la cale gazete, le-a condus, chiar într-o formulă originală, cum s-a întâmplat cu memorabilele **Bilete de papagal**, dar și cu „tableta”, localizată de el din ziaristica franceză.

Și totuși, nimeni pe vremuri nu-l califica altfel decât drept „poet”, așa cum s-a întâmplat și cu maestrul lui din tinerețe, Al. Macedonski, în ciuda faptului că încă din adolescență a scris și a colaborat la ziare și reviste și aproape că a murit făcând corectura uneia, unde a dat ultima versiune unei poezii. (Tot așa s-a întâmplat cu Al. Vlahuță, care era recunoscut doar ca poet, sau cu M. Sadoveanu, implicat la tot felul de publicații, dar socotit de toată lumea „marele nostru povestitor”). De altfel, din discuțiile cu persoane care l-au cunoscut pe Arghezi în toila manifestărilor de ziarist, de la Barbu Solacolu la N. Carandino, L. Kalustian sau Radu Sterescu, am aflat că nimeni din lumea presei nu-l considera pe poet un gazetar propriu-zis, în ciuda activității sale foarte susținute și a angajamentelor, ci ca pe un fantezist, un comentator cu ciudățeniile și genialitatea lui, făcând figură aparte oriunde ar fi colaborat. E ceva mai mult decât cazul poetului de ciudat al lui N. Iorga, scriitor care, deși a practicat multe genuri, s-a realizat în cel „scurt”, în pagina de gazetă, în comentariul concentrat și succint, cu formule tăioase și categorice de o extraordinară pregnanță, în timp ce (după părerea lui E. Lovinescu) când evada din această formulă, marele istoric, după cum era numit, se pierde în miile de pagini ale scrierilor sale științifice devenite, grație virtuților contrarii, aproape ilizibile. N. Iorga a fost eventual „și un gazetar”, cum a fost și M. Eminescu, în fond,

amândoi niște poeți, deși proza ultimului la „Timpul” și la „Curierul din Iași” depășește de cel puțin zece ori volumul lui succint de inspirații lirice.

Am spus că dezvoltarea presei românești este, la noi ca pretutindeni în Europa, o expresie a culturii democratice; ziarele se citeau mai pe larg decât cărțile și stăteau la dispoziție în cafenele, restaurante, berării, ceainării și în alte „localuri de consumație”; ba chiar și la frizerii, clientelei celei mai populare. Artistul care s-a format în acest ambient cultural (deloc de disprețuit) care i-a dat expresie exploatăndu-i virtuțile de mulți nesocotite a fost indiscutabil Caragiale (după ce o etapă mai puțin realizată a reprezentat-o N. Filimon, deși tipul era prefigurat chiar de Heliade Rădulescu). Am semnalat acest lucru în micul meu eseu din 1977, **Era Caragiale inteligent?**, în care răspundeam reproșurilor lui P. Zarifopol cum că „intruziunile gazetărești în scrisul maestrului” nu pot fi numite așa, căci nu sunt „erori” ocazionale, dar nici nu trebuie să blamăm neologismul „gazetăresc și avocățesc care face tot felul de pete dizgrațioase și absurde în povestire” sau să regretăm „că, spre deosebire la Eminescu, la care „chiar articolul de gazetă a rămas curat de jargonul jurnalistic al vremii”, Caragiale nu s-ar fi putut emancipa de el decât foarte târziu și incomplet. În eseu meu **Era Caragiale inteligent?** am demonstrat cu mulțime de argumente și exemple că Nenea Iancu a fost un produs al unui mediu în majoritate orașenesc, de mică cultură, pe care el l-a exploatat artistic, dar nu s-a desprins de el, punctul culminant fiind **Momentele**, care nu numai că au apărut într-o rubrică de ziar, dar au fost luate de contemporani drept articole de gazetă. O bună parte din ele, și nu numai din ele, surprind „cu o artă superioară fapte de domeniul unui reporter, al unui gazetar” (**La sfârșitul lecturii**, II, 1978, p. 133-149; ulterior în **Caragiale**, 1996).

(Nu pot să nu semnalez că textele mele despre stilul caracteristic gazetăresc, experiența acestei profesii și formația sa intelectuală au fost reluate de dl Gelu Negrea într-o carte despre Caragiale cu unele observații interesante, dar și cu dezvoltări pletorice, uneori neavenite, dar în care eu nu mă văd citat măcar o dată, iar meritele mele în materie nu sunt luate în considerație, deși țin de însăși esența studiului său.)

Caragiale este o expresie a unui mediu pe care l-a observat cu un ochi pătrunzător, dar din care s-a simțit și dovedit o componentă; cultura democratică a jumătății veacului XX a născut prin el un spirit liber și criticist care se configurase deja, fără a ajunge la nivelul său artistic. Este drept că publicistul, foarte risipit, nu a avut continuitate, și-a dezvoltat o vocație, dar fără a prezenta ca Eminescu un bloc ideatic sau ca N. Iorga (**O luptă literară**) un moment caracteristic; în inspirațiile sale artistice, el n-a făcut decât să urce o treaptă.

Am mai arătat că modernismul românesc, apărut sub ceața și invazia pluvială a simbolismului occidental, a revoluționat proza poezilor și chiar pe cea a poezilor gazetari (puțina manifestare „în proză” a lui Baovia marchează un moment tipic. G. Călinescu are dreptate atribuind lui D. Anghel o acțiune

revoluționară în sensul celor urmărite de mine; Arghezi era foarte aproape de acesta, așa că, în cazul lui, ca și al lui I. Vinea și Adrian Maniu, putem vorbi de concomitență: toți s-au format la alte surse decât gazetele rosettisme sau oratoria de întrunire electorală din Sala Bösel, Circul de la Constantin Vodă sau Sala Slatineanu.

E de ajuns să comparăm gazetăria foarte caracteristică momentului imediat post-belic pe care au făcut-o N.D. Cocea, Pamfil Șeicaru, Cezar Petrescu, Dem. Teodorescu, Nae Ionescu, dar chiar și Victor Eftimiu și Gala Galaction ca să sesizăm mai bine revoluția modernistă (deși trebuie precizat că marele inovator, T. Arghezi, și-a cristallizat stilul propriu puțin înainte, dar mai ales după primul Război Mondial). „Revoluția” acestuia n-a avut urmări pe toate planurile și ziarele, chiar revistele culturale numeroase, variate și deloc prost scrise, aproape că n-au ținut seama de ea... Mai ales că doi remarcabili poeți, I. Pillat și Al. A. Philippide, formați în climatul francez și german, din izvoare mai ales cărturărești, nu par deloc atinși de ea, articolele lor de critică sau de eseuri literare sunt scrise parcă nu de niște poeți, ci de doi foarte onorabili profesori care fac expozeu de catedră, caută să informeze și să atragă un public.

După știința mea imperfectă, există doar un singur poet care în prozele sale „critice”, ba chiar și în cele cu virtuți pamfletare a rămas credincios (ca și Arghezi, înaintea lui) propriului său stil poetic: Ion Barbu, care nu l-a avut ca model pe autorul **Cuvintelor potrivite**, ci și-a urmat instinctul său de poet ermetic. **Salut în Novalis** (1930), **Răsăritul „Crailor”** (1929), **Jean Moreas** (1947) sunt modele de vârste foarte diferite ale unui stil pe care închinătorul lui Mallarmé nu l-a părăsit nici la mare supărare, căci îl regăsim parcă în expresie mai subliniată în pamfletele împotriva lui Arghezi, E. Lovinescu sau Ion I. Cantacuzino.

Am lăsat de o parte pe Felix Aderca, în calitatea sa problematică de urmaș al lui Arghezi; el, prin precocitatea cristalizării artistice, pare mai degrabă să fi mers alături de acesta, cu tangențe mai numeroase în epoca de colaborare la prima variantă a **Biletelor de papagal**; desigur că și B. Fundoianu nu a rămas departe de arta celui pe care-l considera maestru, dar și la el „modernismul” e o problemă de formație personală.

Să conchidem că această prea frumoasă, deși gălăgioasă poveste a luat sfârșit odată cu venirea comunismului, 1947-1948, când presa în sensul autentic al cuvântului e desființată și înlocuită cu niște buletine de știri și ordine „de sus”, doar în paginile literare îngăduindu-se unele discuții strict controlate și, încă mai mult, dirijate. Abia odată cu dezghețul de pe la mijlocul anilor '60 se va îngădui o relaxare de care va profita toată lumea, dar în primul rând câțiva gazetari sau scriitori cu această structură care vor face să se remarce cât de cât un gen pentru care era totuși nevoie de o dispoziție și de o vocație specială.

1. Lucrurile reproșând:
erai camera noastră din față,
nu ne mai exprimi -
ceremonial ce nu se poate reconfirma

2. Dintre gratii, cuvântul -
bătrân a cărui înțelepciune
se scurge prin cârje -
vizibilul ce-și caută altă biografie

3. Lucrurile -
scutecele primare ale cuvântului,
dintre ele nisipul, stranie muzicalitate,
meniul ieslei și porumbelul alb
viermele păcatului.

4. Întreabă:
„Biserica e lucru sau ființă?”
„Strălucire ieșită din formă” se auzi.
Lacrime trecu mai departe cu lumânarea-n mână.

5. Iconostas, altar, strană -
rugăciune și moarte -
toate-s din lemn,
ca Dumnezeu să vadă adânc.
„Simple serpentine spre Judecata de Apoi”,
conchise pasărea vizibil emoționată.

6. Cel mai obscur obiect în aparență:
Cuvântul,
Casă primăverii -
plaja pe care Dumnezeu își spală retina,
rutina.

7. Între înțelepciune și virtute
cea care umblă desculță este umiliința -
poartă strămtă prin care hălăduiește celebritatea.

8. Dintre toate luminile -
fața nocturnă a cuvântului -
geniu ferovarei.
(Din el coboară Adam, se ceartă cu Eva
și mai trag o postate de sex)

9. A dobândi,
de cele mai multe ori devine compătimire

10. În preajma cernelii bucuria freamătă,
înțelepciunea stă pe gânduri,
moartea își perie genele, sprâncenele -
Arhivă ce se îmbogățește

11. Citesc,
paginile se întorc singure fără a purifica;
În genunchi credința -
maestru al magiei,
mediocritatea se vinde ca second-hand!

12. În orice adevăr, suspiciunea
este fată de casă -
eroare ținând geamurile deschise.

13. Și credința, cortina din față
Provocările? Viitoare erori.

14. Și Omul, limita unor traduceri
făcute de un duh obosit

15. În interiorul cuvântului, erupțiile -
fiicele păcatului

16. Adevărul? - cea mai simplă propoziție
în care negația este vegetație luxuriantă

17. Mai scuturi ochiul de tornade -
copii de plastic ce inundă,
Și joci cu moartea înc-o rundă,
râzând începe să te prade,
ea, chiar rugina din tornade -
falsă virtute ce se-afundă

Și vechi înțelepciuni fecunde
cristalizate-ntr-un rozariu

ion mărgineanu

hrănesc avid bătrânul cariu -
calvar rătăcitor. Dar unde
progenitura lui se ascunde
ca mitic pește-ntr-un acvariu?

Arunci în iritarea-mi calmă
cu necanonice travalii
ca defăimarea unor carii -
cuvânt, ca punte pe-o sudalmă,
ce demontează neagra palmă
mărului dată. Edecarii

Ce trag la țarm retorici, parii
înfipți sub pielea de tornade

18. Și omul -
doar marginile privirii lui Dumnezeu

19. Și totuși,
Când mărul a fost mușcat
a curs din el suc de orgolii

20. Copilul tău de sare sunt -
încărunțit și înfundat,
rugină pe-un catarg înfrânt
de-un duh cu crime - amestecat,
ce mă sărută desfumat
pe-un țarm avid să bea pământ
Știi că sunt mărul pârjolit
de-o mușcătură, falsul jar
al oii negre dintr-un mit
trăgând ponoase-n calendar -
aversiunea unui dar
în spatele-mi rostogolit

Mă tot frământă. Nu dai de lut,
și trupul, rană el freci de prund,
și el vulcan de rănă e pierdut,
erupții-n orb ce nu răspund
și doar sintaxă te pătrund
Apă, ca fiul tău durut -

21. Duminica lucrez cel mai mult:
scol cu noaptea-n cap lucrurile mărunte -
văduve ale clipei și ghicesc unde își ascund
descumpănirile, corespondența vegetală,
și le fac semnul crucii fără să recunosc
că înaintea mea a trecut un sfânt pe acolo,
N-agăț de răsăritul soarelui -
aglomerație de nimicuri cândva,
tragem funia, clopotul lovește ordinea spiritului
își trage Rugăciunea pe cap,
Duminica are încă multe defecte...

22. Cuvântul ocupă locul meu în cer,
par mai dezgropat ca oricând,
învechite solduri, gândurile,
au cincizeci la sută reducere
pentru amnezia realității

23. Și cuvântul -
animal crescut pe lângă casă,
a-l pierde înseamnă a da binețe păcatului.

Aflu dintr-un articol că actuala „aripă tânără“ a criticii din „România literară“, C. Rogozanu și Luminița Marcu, ar forma un cuplu marital. Astfel s-ar explica mai bine simetria „loviturilor“ aplicate de cei doi în cronică literară a hebdomadarului menționat (și cu melingeri în alte locuri), care-i vizează deopotrivă pe Nicolae Breban și Bujor Nedelcovici, pe Fănuș Neagu și Gheorghe Grigurcu, pe Ana Blandiana și Alexandru George. Mi s-ar putea explica ușor: criteriul estetic. Și totuși prea au amestecat ceea ce viața (literară și nu numai) a despărțit, trecând peste ceea ce înaintașii lor, chiar cei imediat apropiați, au crezut că e un punct de vedere justificat. Nu-i înțeleg. Indiscutabil posedă ceea ce s-ar putea numi talent (peniță ușoară, unghi mobil, „cinematografic“, de observație, substanță a frazelor luate în sine), însă nu e de ajuns. Vor să continue revizuirele (totuși C. Rogozanu le-a respins teoretic!) prin gesturi smucite, capricioase la culme, chiar anarhice, din care pricină nu doar ne nesocotesc, dar ne și sfidează (răuvoitoarea cronică a junelui Rogozanu la o carte a mea, în care, între altele, se miră cu eleganță că am avut „pretenția“ de-a obține o locuință în Capitală!). Unde vor să ajungă? Deocamdată au alura unor ucenici-vrăjitori. Să nădăjduim într-o clarificare a dispoziției lor, până la punctul în care vor înțelege că au nevoie de o disciplină (inclusiv istorică), de o inserție consecventă (fie și prin neconsimțire) în mediul dat, deasupra căruia efectuează volve aeriene aidoma unor ulii. Și nu pierdem din vedere remarca unui confrate referitoare la necesitatea de-a admira, ca o premisă a dreptului la contestare (convingătoare!). Vom trăi și vom vedea ce va ieși din nebuloasa agresivă.

Mai mulți confrăți clujeni îmi comunică, pe un ton ironic, dezamăgirea provocată de Marta P. pe care o descriu drept o persoană egotistă și țâfnoasă, care a reușit să îndepărteze lumea din juru-i. Propria mea experiență nu-mi îngăduie să-i contrazic.

Cu cât e mai mică spărtura în gardul prin care-l privești pe furiș, cu atât Paradisul îți apare mai mare.

„Oricât va încerca spiritul să înainteze, nu va ajunge niciodată atât de departe ca inima“ (Confucius).

Cuvinte care cad ușor ca zăpada, cuvinte care ning...

„Trebuie să explici lucrurile prin intermediul omului, nu omul prin intermediul lucrurilor“ (Saint-Martin). Și de ce nu? Altminteri n-ar exista poezia!

A generaliza înseamnă totdeauna a forța puțin lucrurile. Individualitatea, în schimb, înseamnă libertate.

Pasiunile nu ne aprofundează, doar ne relează.

Abandonat de lume, confruntându-se cu sine în fața sfârșitului, Timon din Atena se întrebă: „Cine moare fără a lua cu sine o rană dăruită de un prieten?“. Cum s-ar putea să nu-mi vină în minte un nume: Vasile L.?

„A fost inaugurat un monument de 83 de metri lungime și înalt de 4 metri pe care sunt gravate 67 de poeme ale fondatorului Chinei comuniste - Mao Tze Dun. Monumentul se

Cuvinte care cad ușor...

Gheorghe Grigurcu

află la Jिंगgangshan, în Munții Jiangxi (sud), leagănul Marșului cel Lung (1934-1935), condus de Mao“ („România liberă“, 2002).

„Turkmenistanul are șansa să detroneze Coreea de Nord și Cuba în materie de cult al personalității: președintele turkmen Saparmurat Nyazov, mai cunoscut în țara sa ca Akbar Turkmenabashi (Marele Lider al Tuturor Turkmenilor), s-a gândit să redenumescă lunile anului după nuniele său. După ce a terminat de «botezat» tot ce se putea în țară - orașe, străzi, bulevarde, moschei, aeroporturi sau fabrici - Marele Lider s-a gândit că și lunile anului ar trebui să le amintească «supușilor» de personalitatea sa. Astfel, el le-a propus celor 2000 de membri ai Adunării Naționale ca luna ianuarie să se numească Turkmenabashi, propunerea sa fiind, desigur, aprobată în unanimitate. Fiecare lună are o denumire care amintește de Marele Lider; aprilie, de exemplu, se numește «mamă», pentru că în această lună este născută mama președintelui, octombrie se va numi Rukhnama sau Renaștere spirituală, după numele cărții conținând învățăturile Marelui Lider (carte introdusă în programa școlilor și colegiilor) ș.a.m.d.“ („România liberă“, 2002). Oare în asemenea medii nu și-ar găsi de lucru câțiva barzi ai noștri cu o bogată experiență specializată? Deși cariera pe care au realizat-o în era postceaușistă avem impresia că îi satisface pe deplin...

Toate bune și frumoase și la locul lor. Nimic nu se pierde, totul se transformă sau nici măcar atât. Prin respingerea pluralității opiniilor oare nu primește o gură de oxigen un anume tip, binecunoscut, de tabuizare? Într-un articol publicat în ziarul „Adevărul“ (nr. 10-11, august 2002), sub titlul **Eroul și lacheul**, dl C. Stănescu practică încă o „demascare“ ca la carte, „Eroul“ fiind Marin Preda, celebrat la un sentimental prilej aniversar, iar nemernicul „lacheu“ nefiind altcineva decât cel ce scrie rândurile de față. Dar domnul fost Interim uită să precizeze un detaliu: al cui lacheu aș fi eu... Sunt foarte curios! Nu cumva al „imperialismului anglo-american“, așa cum se spunea odinioară în „Scânțea“? În așteptarea unei explicații, să relevăm aspectul interesant al paginii în cauză din „Adevărul“, prezentând un eteroclit „echilibru“. În stânga, documentarea (cu ajutorul unui facsimil) a elogiilor pe care un cunoscut romancier le aducea, în 1977, dictatorului Ceaușescu, iar în dreapta punerea mea la zid pentru că m-am referit la „prestația realist-socialistă“ și la „ambiguitatea“ poziției autorului **Moromeților**, dar și al **Desfășurării**. Să fie o probă de... „echidistanță“?

Remediul cel mai bun al unei nenorociri e o altă nenorocire. Cui pe cui se scoate. *Optimismul* întunecat cu care începi nenorocirea cea nouă.

Iată-ne „transferați“ și în secolul XXI! Gust de impersonalizare și postumitate. Arhivele cosmice ne transcriu fără milă.

Scrii despre lucruri care, oricare ar fi pornirea inițială, îți devin indiferente chiar prin faptul că scrii despre ele.

Ceea ce numești înțelepciune capătă tot mai mult un aer de îndrăzneală *soft*, pasivă, în afara actelor vieții.

Individ compromis deopotrivă prin Cuvânt și Tăcere.

Oare nu conține orice speranță, fie cât de neînsemnată, o doză de nebulie?

De unde această atracție a ta pentru imposibil? De unde, consecutiv, tendința de-a transforma posibilul în imposibil? Nu cumva dintr-o structură rebelă a naturii umane în genere? Dintr-un inconformism ilogic, înăscut?

Orientate greșit ți-au fost uneori eforturile și-atâta tot. Dar energia lor se păsterază ca orice energie în lumea aceasta.

Suprema necuviință de-a supraviețui celor pe care-i iubim. Zadarnic invocăm întregul mers al lumii, ameițitoarea „tradiție“ a succesiunii ființelor vii, căci nu izbutim a ne liniști conștiința afectivă, identitatea noastră profundă, animată de-o năzuință extramundă.

memorii

În măsura în care confortul creează o stare de inocență, disconfortul produce un simțământ de vinovăție.

A avut un accident. Rana i-a provocat o hemoragie de cenușă.

Paradoxal, revoluțiile urâsc scurgerea timpului, dorind a instaura o *ordine* imuabilă. Semnificativ, revoluționarii francezi din 1789 au tras cu tunul asupra ceasurilor din turnurile Parisului.

Dacă X sare peste cal, ciracul său încearcă a sări peste o întregă herghelie.

O pildă indiană, relatată de Carrière, în **Cercul mincinoșilor**: sufletul unei prostituate rămâne curat pentru că nu i-a plăcut viața pe care a dus-o. Sufletul unui pustnic a fost cuprins de dorință și de trufie, socotind raiul o certitudine. Primul a ajuns în rai, al doilea - surprinzător - în iad.

„Iată, de pildă, istoria politicii românești de la pașoptism la 1933. Peste tot nu întâlnești decât legi abstracte, fapte iluministe, gândire grosolană. Lipsește cu desăvârșire simțul realului, al concretului, al omeniei, intuiția de toate zilele“. Oare de ce, la citirea acestor rânduri ale lui Mircea Eliade, îmi vine în gând Adrian Marino?

grișa gherghei

In orice poveste există întotdeauna doi povestitori, unul ține minte, iar celălalt își amintește. Acest lucru dă un fel de spor faptelor care nu s-au întâmplat niciodată, dar ar fi putut să se întâmple. Desigur, putem lua această constatare ca pe un peisaj cu plop, doar toți încercăm varianta cea mai simplă, drumul cel mai scurt și facerea binelui la prima vedere. Oricum, răul nu se face, i se dă prioritate numai, în ambele sensuri. Prietenul meu vrea să se facă doctor. Domnul doctor Chiru, în sus, în jos și așa mai departe. Am acceptat să învăț cu el pentru medicină dintr-un singur motiv: mă plătea, îmi dădea bani ca la curve. Exact așa. El nu putea să învețe singur, avea nevoie de cineva care "să-l

cerneală proaspătă

facă", să-i toarne cu pâlnia în creieraș tot felul de scheme. Tot ce pipăia lua de nevastă, avea o memorie vizuală extraordinară. Cum pe vremea aceea nu știam ce vreau să mă fac, sau să mă prefac, îmi pierdeam timpul cu el. Ai mei erau liniștiți, credeau că se vor alege și ei cu un doctoraș în familie, mai ales că începusem să folosesc tot felul de termeni, pe care un om normal îi aude pe bază de diagnostic cu trei zile înainte de moarte. Prin urmare ne făceam doctori. Nu știu de ce, când un părinte spunea că are un fiu student la medicină, îi săreau nasturii de la prohab de mândrie. Ceilalți se uitau pe după satâr; "ai auzit unde și-a băgat idiotul, nu la depozitul de vinuri, direct la medicină să spele butoaie." Nici dacă strigai că a murit Stalin, pe strada principală, nu stârneați atâta iubire. Bătrânul Chiru avea șapte băieți, dintre care șase lucrau cu el pe acoperișurile bisericilor și caselor învelite cu tablă. Cu alte cuvinte oameni de munte. Iarna făceau burlane și ligheane mari din foaie de zinc. Octavian, zis Tavi, zis Prospețel era ultimul născut și era cel mai iubit de mama lui și de vecini. Când l-a scos din casă și l-a arătat la soare bănuiesc, mama lui i-a spus Prospețel, așa era de rumen la obraz. Mai târziu și-a învelit un molar sănătos cu tablă de aur, și-a lăsat un puf de mustață și a devenit un golan și nu în ultimul rând prietenul meu. El a fost singurul din cei șapte băieți care a fost dat

Prospețel

(o parte din poveste)

la carte, după primare, cu toate consecințele asumate, în urma unei asemenea fapte părintești. Prospețel a fost primul suflet din familia Chiru care se lepăda de clasa muncitoare și se strecura sub pătura intelectualității. Cu alte cuvinte pleca din zona faptei eroice a clasei și se înscria în noua formulă de pătură, care chiar atașată clasei, putea să însemne oricând "puneți mâna pe el". Bătrânul tinichigiu avea un singur of la sufletul lui: "mă, tu vrei să stai în halat alb la serviciu". Bătrânul Chiru nu a fost atât de adâncit în supărare, nici atunci când Vasile, fiul lui cel mare, a violat fata unui pescar, cu mult înainte de nunta din fața pușcării. Brândușa a mărturisit că a participat și ea la viol, acolo în tunel, până s-a auzit trenul și n-a mai avut ce să facă. De unde venea trenul, a întreat bunicul lui Vasile, pentru a face legătura cu nenorocirea. De la Tecuci, bunicule, de la Tecuci." Păi da, aia e un fel de linie moartă. Care e degetul care se pupă cu toate celalte și nu-l trosnești niciodată"? Degetul mare, bunicule. Ce urma era Sofocle. "Păi vezi asta trebuie să știe bărbatul, n-ai decât s-o pupi cât vrei, dar nu fă sat în burta ei, acum om vedea". Vasile a făcut armata, priză la degetul mic. Apoi a făcut puțină pușcărie, priză la degetul arătător. Apoi s-a însurat cu violata, priză la degetul inelar, cu plod cu tot care s-a născut odată cu moartea. Degetul mijlociu e pentru domni, ca semn, de cele mai multe ori. Alt copil n-au mai avut. Trăiesc împreună de voie, dar nu se iubesc. Să trecem puntea. Dragostea

mamei a învins până la urmă, Tavi a luat drumul precupețului. Pe vremea aceea mai mare peste piețele orașului era unul Vrabie, un bandit care simțea mirosul precupețului și în caimacul cafelei de dimineață. Eu l-am văzut o singură dată pe individul acesta, avea toți dinții din tablă și părul măciucă și purta cizme chiar și în toii verii. După părerea lui, bătaia nu era ruptă din rai, pentru că rai nu există, ea este un atribut al luptei de clasă și nu se face cu mânuși, trebuie să te doară când dai, nu sufletul, ci pumnii. Când vedea un om cu taraba în față, cizmuitul îi zâmbea cu toată gura, apoi nici nu apuca să te întorci cu spatelul și se auzeau țipetele: El țipa, el lovea, el călca marfa în picioare. "Ai brânză, mă, da n-ai cuțit, cuțitul e la mine, mă, tâlharule". Se zice că nu lua nimic de la nimeni, pentru asta, o reclamație împotriva lui nu avea sorti de izbândă. Era cinstit și stătea cu chirie. Nici un presupus precupeț nu rezista mai mult de trei reprize, apoi se făcea zarzavat și nu mai da prin piață. Dacă mai vindea vreodată ceva, o făcea ca din furt, la marginea orașului, aproape de cazematele nemțești rămase din timpul războiului. Pe gura șanțului cu ochii în patru la mitralieră. Pe timp de vară cazematele adăposteau curvele bătrâne care nu-și mai găseau clienți decât pe întuneric. Aici se muncea cinstit cu abnegație, nu era loc de întors nici din gură. În viziunea lui Vrabie, precupețel era un individ dușmănos care își băga tot felul de chestii în cap, din cărți ori din aiurea, ca să aibă mâinile libere să se poată scărpinga în cur, în loc să muncească. Munca era o chestie strict fizică, de la muncă vine cuvântul muncitor, precum cuvântul precupeț vine din limba bulgară, cu doi de el, adică odată și încă o dată. "Mă futu-ți maiul mă-tii, care mă, care mă ai deschis gura la prună". Să te i-a dracu Vrabie, că și acum tremur când povestesc. Iată cum dragostea de mamă l-a aruncat pe Tavi direct în linia întâi. "Un fiu de tinichigiu care vrea să se facă doctor, este cel puțin bolnav de plămâni". Cu această frază pe buze, bătrânul Chiru a dat să se înscrie în partid. Nu l-au primit pentru că avea atelier particular. Și nu de reparat stilouri și ochelari în gang printre șirloaiele bețivilor, ci un atelier de tinichigerie, separat de casă și cu depozit de tablă. Mai avea și șase angajați, care erau socotiți muncitori, fii de exploatare. Doamna Mașoara, mama lui Prospețel nu era o țafă, crescuse șapte băieți cu zâmbetul pe buze, într-un cartier din preajma tune-

lului, unde din trei băieți, doi erau în pușcărie.

Urmările războiului, foametea din '46-'47, bandele de hoți, zvonul despre plecarea regelui, bețiile rușilor înarmați, bordelurile rusești de pe străzile umede, ruina din centrul orașului, toate acestea, plus lipsa de valoare a banilor făceau din întreg orașul un talcioc apocaliptic. Unii umblau pe stradă în chiloți, alții în pijama cu cravată la gât. Lumea se scrântise. Se vindea pianul pe stradă. Dacă vrei, putem zice că foarte multe programe de televiziune de azi au fost produse atunci. Cine se compară mai bine cu viitorul decât trecutul. Nu vă luați după costume a spus Darwin. Așadar, Doamna Marioara a avut parte de băieți buni cum se zice. Credința ei era că dincolo de trudă și educație în adâncul sufletului lor bun stătea minunata grădină de crizanteme din curtea casei. Florile începutului și sfârșitului de toamnă erau ca descântate de Dumnezeu și Sf. Andrei, patronul și ocrotitorul orașului. Casa familiei Chiru de pe strada Morilor abia se zărea de după gard. Părea joasă pentru că zidurile coborau în pământ, peste un metru și ceva, avea rădăcină să n-o măture vântul și să țină de cald ca o pufoaică. La drum nu avea geamuri. Un cerc din cărămidă roșie era singurul ornament oferit trecătorului, un fel de avem treabă. Un bun povestitor știe să schimbe vorba, nici nu-ți dai seama când începe să vorbească despre altceva. La urmă, te simți cuprins de un farmec care nu știi de unde vine, dar înțelegi că ești pe malul celălalt, că ai trecut o apă mare, poate fără să vrei, pe un pod care nu există. Și Dumnezeu e un astfel de povestitor. Câte nu trece El cu vederea, pentru un singur fir de iarbă. Dacă te uiți bine la o crizantemă, a doua zi te duci la biserică. Și noi învățăm printre aceste icoane albe tocmai ce mai rămâne din om, după ce putrezește: sistemul osos. E cam pretențios spus, după îndeletnicirea viermilor, numai sistem nu se mai poate numi, dar nici schelet osos. Nu ne deranja decât cocoșul de tablă de pe acoperiș, atunci când bătea vântul. Un burghiu. Despre sistemul nervos vom vorbi altădată. Oricum, eu nu voi uita niciodată sunetul acela. Acest sunet înlătura orice deosebire între retrăgerea nemților și intrarea rușilor. Am adunat toate cuvintele ce se pot rosti între fluturi și flori, între păsări și un bob de rouă atins cu taină de o rază de soare; și iată grădina din curtea casei Chiru, în momentul trecerii ei pe cea mai bună hârtie de scris; visul cel fără de somn. Nici o floare din această grădină nu a fost înstrăinată, nu a putrezit în vreo vază sau mică, nici măcar atunci când Proștețel a luat premiul întâi cu coroană, în una din clasele primare. Pentru orice ocazie; naștere, căsătorie, moarte, florile erau cumpărate din piață. Stăpâna crizantemelor nu se încumeta să rupă florile decât pentru Dumnezeu, dar și Lui i le-ar fi dat cu grădină cu tot.

În tot acest timp sacrificat pentru învățarea bulendrelor ascunse sub pielea omului, două evenimente au rămas cu apă

și ciutură în memoria mea. Primul eveniment a fost de fapt o veste; a murit Vrabie. Chestia asta, în orașul nostru, însemna mai mult decât venirea americanilor, indiferent în ce formă. Toată lumea se aștepta ca stăpânul piețelor să moară printre tarabe, izbit cu cobilițele în moalele capului ori cu pietroaiele de cântărit marfă, dar, belea, a tras la moarte bună. A fost otrăvit de o curvă pe care de vreo zece ani se străduia s-o convingă "să-i fie faptă bună", adică să-i fie nevastă. Curva l-a lăsat în baia de zinc și a fugit în pielea goală pe strada Diminetii, țipând în gura mare că a crăpat celovecul. Strada asta numai noaptea ducea direct spre piață, în timpul zilei nici nu exista. Urma peștelui într-o baltă de zoaie. Așa a vrut Dumnezeu, să-l i-a dracul de sub un acoperiș. Cele două fițiuci ale orașului și-au disputat eroul mult timp, cicatrice cu cicatrice, coastă ruptă cu coastă ruptă, Dumnezeu să-l odihnească. O muiere ne bună se lăuda cu faptul că "Vraghie" i-a coto-nogit bărbatul, spre marea ei bucurie și răzbunare, că ea nu putea să-l bată, nici beat mort. Asta o fi fost singura ei avere, prea se ștergea la ochi. Ce să mai zic? Piața ca Viața și invers pe bani.

Să ne întoarcem la grădina cu crizanteme. Florile se lepădau de miresme, tocmai unde curtea făcea un cot și o apuca spre privată, loc supravegheat de niște găște ciupitoare, nebune. Pentru a ajunge la eliberare, în acea cutie de santinelă, trebuia să treci pe o strapontină, lată de două palme, acolo începea Roma și salvarea ei. Mai departe urma o curtică cu garduri subțiri. O cazare de noapte pentru tot păsăretul. Calcanul casei vecine asigura spatele acestei fortărețe. Dacă nu erai atent, puteai să ieși de acolo cu un ou proaspăt în buzunar, în curtea aceasta pâdea cerul un singur pom, un cais nealtoit care se lumina primăvara de floare, dar nu cocea nimic, o ținea doar pe clei. Toate crengile erau pline de pene și găinaț. Mai era acolo o cușcă de câine foarte mare, cu acoperiș de tablă și o pantă ușoară spre spate. După urme, se pare că era mutată după soare, de vreo trei ori pe zi. Familia nu a avut câine niciodată, cușca era o casă, avea chiar o ușiță cu balamale

de dus-întors, de muncit vântul. Curios, o să vedem și o să povestim. Dar până atunci, nu știu de ce, uitându-mă la Proștețel mi s-a părut că văd în spatele lui un șir întreg de chipuri, toate strânse într-un fel de asemănare, de parcă se întorcea cineva cu vorba din coclaurii neamului. Am încercat să număr urechi, nasurile apăreau pe sărite, ce nebunie!? Oare toți ăștia învață sistemul osos odată cu noi? Am început să guiț, să fac ca dracul, cum se întâmplă atunci când începi să razi în nasul cuiva, fără să te poți ține de nimic, cu burta înainte. I-am spus: cred că sunt cretin. Proștețel bătea bine, în privința asta semăna cu frații lui. Bătea cu grijă, bătea cu drag, nu se înfuria niciodată, te lăsa lat. Nu a fost cazul, a înțeles că am avut o stare. A spus: "După ce terminăm de învățat, trebuie să ducem oasele acolo de unde le-am furat, la groapa comună. Și eu am noaptea chinuri". Hai că m-am pricopsit. Leafa mergea, trebuia să mă țin de cuvânt, cu orice risc. Oasele ca oasele, dar să vezi Regina casei care mi-a vorbit în aceeași zi din cușca câinelui. Era să mor.

Regina avea în jurul gâtului o zgardă

cerneală proaspătă

din piele groasă de bou, de care atârna un lanț lung, de vreo trei metri. Cușca era solidă, iar pe partea de prindere a lanțului avea un colțar de fier, o zală de ocaș. Femeia purta pe cap un fes de lână și era înfășurată ca gloria într-o pânză neagră, sugrumată la mijloc de o bucată de frânghie de rufe. Vorbea: "Ți-am auzit și văzut pașii pe punte, erai plin, nedeșertat, apoi la plecare au sunat ca pe aer, ca aripile, duci departe". S-a tras încet în cușcă, când și-a scos din nou capul, se lungea pe buze. Brațele i se mișcau cu o iuțeală de speriat, din această cauză corpul părea inert. Vorbea în dinți de fierăstrău, vocalele la ascuțit, consoanele la tocit. Am revenit gata de operație la colegul meu de breaslă. "A ieșit, nu"? A ieșit, da. "Nu iese la oricine, de fapt se arată, se arată numai când ieși de la budă, altfel te caci pe tine, are peste o sută de ani." Vă reclam pe toți și vă blestem. "Mă nenorocitul, a dat de trei ori foc la casă, altădată, nu știu ce ne-a pus în mâncare, de ne-a pupat pe toți galbeni și înțepeniți, înțelegi mă idiotule, alții o omorau, noi o ținem la cușcă până spre toamnă, futu-ți rușii mă-tii." Acum chestia asta avea o mireasmă de adevăr, în orașul nostru mai mult de jumătate miroseam a stepă și vaselină de balalaică, cu 24 de dropsuri rafala. Mai bine așteptam să moară tat-tu, să învățăm pe el osăretul. Apoi ne-am luat la bătaie și am tăvălit crizantemele. Eu îmi aduc aminte, el ține minte.

N-am de ce să mă plâng, viața mi-a ieșit în față cu căldarea plină. Așa ceva nu se uită, mă refer la baba lumii, la Regina casei, ori poate se uită, dar faci oglindă pe suflet, dai afară mereu, până când te usuci.

Ultima mea întâlnire cu Proștețel a fost ieri. Nu ne-am atins de amintiri.

genoveva preda:

Nordul Franței este fascinat de opera lui Cioran

Mariana Criș: Doamnă Genoveva Preda vă aflați în fața unui nou turneu în Franța. De 11 ani străbateți țara lui Racine în lung și în lat. Cum a început această aventură?

Genoveva Preda: Tu ai fost prima care ai scris despre această aventură a mea în Franța. Aceasta a început în 1995, când am participat la un Festival de Teatru în Bretagne, în regiunea Ille-et-Veloine, unde am prezentat primul meu spectacol *Trois légendes roumaines*, inspirat din baladele *Arborele*, *Miorița* și *Meșterul Manole*. În fapt, Franța m-a cunoscut încă din 1990, când am efectuat turnee cu Teatrul Excelsior, condus și acum de domnul Ion Lucian, interpretând rolul principal din piesa *Cocoșelul neascultător*, scris de maestrul Lucian. În 1995, m-am gândit că pot să-mi urmez calea singură și am realizat spectacole, interpretându-le într-un spațiu gol.

M.C.: A urmat, apoi, *Sa Majesté Désiré* inspirat din poveștile lui Petre Ispirescu. Știu că ați avut succes cu ele.

G.P.: După festivalul din Bretagne, care mi-a deschis o fereastră spre alte regiuni din Franța, am scris acest scenariu - *Sa Majesté Désiré* -, inspirat din poveștile lui Petre Ispirescu, pentru că eu, fiind actriță a teatrului pentru copii, m-am gândit la ei. Scenariul vorbește despre curaj, dragoste, generozitate, despre lupta perseverentă împotriva greutăților întâlnite în calea vieții. Pe scenă sunt când povestitor, când devin un fluture, un pește, o pasăre, prințesă, prinț sau chiar un monstru. Este, într-adevăr, un efort foarte mare, dar merită. Cu acest spectacol, *Trois Légendes roumaines*, și cu recitalul meu *Cioran - L'homme a fragments* voi pleca în acest turneu, care se va desfășura, până în data de 18 decembrie, în Nordul Franței. Dar revenind la *Sa Majesté Désiré*, pe care l-am jucat atâția ani, pot să spun că el continuă și când sosesc acasă. De ce? Fiindcă spectatorii mei mici îmi scriu scrisori și îmi trimit tot felul de desene inspirate de personajele din aceste basme românești. Deci, „viața“ de pe scenă nu se termină odată cu căderea cortinei, ci se continuă în sufletul lor. Și asta este foarte important! Din toată experiența mea în teatrul pentru copii - Teatrul „Ion Creangă“, Teatrul Excelsior -, din experiența turneelor prin lumea întreagă, organizate de dl Ion Lucian și, în ultimii 11 ani, prin sutele de spectacole jucate în Franța mi-am dat

Pe 2 noiembrie, actrița Genoveva Preda a început un nou turneu, întorcându-se în Nordul Franței. Turneul se va încheia pe 18 decembrie. În fața publicului francez, care este de toate categoriile, începând de la copii până la profesori universitari, ea prezintă toate cele trei spectacole, deja foarte cunoscute în țara lui Molière: *Trois légendes roumaines*, *Sa Majesté Désiré* și *Cioran - L'homme a fragments*. Înaintea plecării a avut amabilitatea să-mi acorde un interviu.

seama că teatrul dezvoltă în sufletul copilului o imaginație bogată, o mare sensibilitate, pregătindu-l, astfel, pentru ziua de mâine. A juca pentru copii este o mare responsabilitate, dar și o imensă bucurie. Când simt o sală plină de năzdrăvani, cum ascultă, când le văd ochii plini de întrebări și lumini, înțeleg și mai bine mesajul sfânt, pe care îl are actorul, care își dăruiește viața pe scenă, jucând pentru cei mici. Aproape o jumătate de secol am răs, am plâns, am transpirat, am cântat și am dansat dăruind copiilor inima mea, pentru ca apoi totul să se întoarcă spre mine, inundându-mă de fericire.

M.C.: Acum să trecem la cel mai greu spectacol, cred, din cariera dvs. Este vorba despre *Cioran - L'homme a fragments*, pe care l-ați jucat atât în licee, cât și în universități și, începând cu anul 2000, la Colocviile „Emil Cioran“, desfășurate la Sibiu și organizate de Universitatea „Lucian Blaga“ și Asociația „Prietenii lui Cioran“. Este un salt foarte mare de la teatrul pentru copii la opera lui Cioran?

G.P.: Poate mulți se întrebă de ce eu, care am lucrat atâția ani în teatrul pentru copii, am realizat, în urmă cu 6 ani, spectacolul *Cioran - L'Homme a fragments*? Un spectacol realizat pe o temă atât de dificilă - una filozofică -, dar încărcată de poezie și vise contradictorii. Fiecare spectacol are istoria, povestea și destinul său. Mulți spun că Cioran ar fi un gânditor trist, pesimist, dar eu găsesc în cărțile lui lumină și o imensă vitalitate. Într-o zi, vorbind cu dna profesoară Irina Mavrodin, poetă, eseistă, traducătoare, *Chevalier des Arts et Lettres en France*, despre cărțile lui Cioran, domnia sa mi-a spus: „Știi, Genoveva, eu cred că ar trebui să realizezi un spectacol *Cioran*“. La început am crezut că nu voi reuși. Dar, ideea mă atrăgea ca un magnet. Și mi-am spus că

trebuie să încerc. Fără dna Irina Mavrodin acest spectacol nu ar fi existat niciodată. Pas cu pas am scris scenariul în limba franceză. Am lucrat la el 2 ani. Am memorat întregul text și în anul 2000 l-am prezentat, în premieră, la Colocviile „Emil Cioran“, de la Sibiu. Iar apoi, am parcurs cu el mulți, mulți kilometri prin Franța, jucând pe malul Mediteranei, la Montpellier, Site, pe urmă la Paris, la Colocviul Internațional de la Centrul Cultural Român. Am jucat în Nord, în Bretagne, unde mă reîntorc acum, în Finistère, în Lorraine, pe coasta Oceanului Atlantic. Am jucat în universități, catedrale, scene de teatru, biblioteci, „café philo“ și biserici.

M.C.: Dar l-ați jucat și în licee, în fața elevilor. Știu asta din lungile discuții, pe care le-am purtat la întoarcerea din fiecare turneu.

G.P.: Da. Vreau să vă povestesc experiența, pe care am avut-o într-un liceu, unde am jucat pentru elevii din ultimul an de studiu, care învață filosofia. Nu știu câtă filosofie aprofundează acești tineri, dar cât de năzdrăvani sunt pot să vă spun. M-a impresionat temperamentul, veselia, energia lor imprevizibile, dar și neașteptata profunzime. Acest public m-a fascinat. Înainte de a începe spectacolul, (eram tot în Nordul Franței, aici am avut primul contact cu un astfel de public), auzeam în sală o rumoare, până la vacarm. Nu era acel zgomot, ce semăna cu valurile Oceanului. Când am intrat în scenă, am remarcat privirea lor. Stăteau relaxați pe scaune. Unii aveau un surâs un pic ironic. Alții mă priveau indiferenți, trădând lipsa lor de încredere. Parcă spuneau: „Ce o fi vrând actrița asta mică, venită din Estul Europei, tocmai din România?“ Mă simțeam ca o furnică în fața unui elefant. Iată ce mă aștepta! Când am început povestea despre Cioran, treptat, treptat sala a fost cuprinsă, învăluită într-o liniște impresionantă. O

mare surpriză a fost nu numai pentru mine, dar și pentru profesorii din liceu. După spectacol mi-au mărturisit că nu au crezut că elevii lor vor fi fascinați de Cioran. În acele clipe, valoarea textelor a triumfat. A doua zi, organizatorul mi-a spus: „Știi că toate cărțile lui Cioran, care se găseau în librării, au dispărut. Le-au cumpărat elevii.“ Același fapt s-a întâmplat și la Quimperlé, un mic oraș din Finistère.

M.C.: Dar aveți o întâmplare, demnă de un roman. Mai bine spus, un personaj de roman.

G.P.: Da. Acum câțiva ani, eram pe coasta Atlanticului - unde am să mă duc și acum - prezentând același spectacol, dar de data aceasta într-o „café philo“, o cafenea filozofică. După spectacol, a venit la cabina mea un domn, în jur de 35 de ani, emoționat și mi-a spus: „Am văzut spectacolul. Este uluitor! Eu nu am studii superioare, dar îmi place să citeșc, în special filosofie. Sunt paznic la Far. Nimeni nu mă crede că eu sunt cel mai fericit când lucrez între cer și ocean. În această seară am înțeles că Cioran iubea, de asemeni, solitudinea. Și vreau să vă spun că mă simt frate cu el“.

M.C.: Aveți multe întâmplări, dar aceasta mi s-a părut extraordinară. Ce s-a întâmplat la Bar-le-Duc?

G.P.: Eram în Lorraine. La Bar-le-Duc. După spectacol, o studentă a venit la mine și mi-a spus: „Vorbele lui Cioran îi fortifică pe oamenii sperați, debusolați.“ Și mă gândeam că avea dreptate. Într-adevăr și eu cred că Cioran e ca o săgeată ce-ți străbate sufletul, dar în urma ei nu rămâne o rană ci o lumină, un lac poetic o speranță. Cioran e plin de umor, de imprezvizibil, de contradicții puternice, de îndoieli. El nu a avut nevoie nici de Templu, nici de biserică. Se vede că avea un fir direct, invizibil, ce-l lega cu forța Cerului. Cioran, după lungile răfuiele cu Dumnezeu a spus: „Tochmai când ne credem mai puternici, mai siguri pe noi, ne trezim la picioarele lui. Ideea că Dumnezeu există și că implorat în rugăciuni, ne răspunde, e ceva atât de extraordinar, încât numai acest gând poate ține loc de religie. Teologia n-a putut încă să răspundă la această întrebare: Cine e mai singur, Dumnezeu sau omul? Și a venit poezia și am înțeles că era omul!“

M.C.: Am aflat de la dumneavoastră că, în timpul spectacolului, tinerii își scriu pe blugi texte scurte cu impresii asupra a ceea ce văd și aud.

G.P.: Este adevărat. Nu de multe ori i-am văzut pe tinerii, din liceele în care am jucat că în timpul spectacolului scriu pe blugi, pe sacii ce-i poartă pe umeri și chiar pe geaca unui coleg, texte scurte pe care le aud și îi impresionează. După reprezentare, când vin să vorbească cu mine, am văzut ce au notat: „Il y a des lumières intérieures qui font palir le soleil de jalousie“; sau „Dieu est même s'il n'est pas“ ș.a.m.d. Fără nici o îndoială elevii sunt atrași de cărțile lui Cioran. Îi interesează paginile despre „Destin“, „Singurătate“, „Muzică“, „Literatură“ și chiar despre „Sinucidere“. Cioran spunea, într-un interviu: „Elevii și femeile m-au înțeles mai bine decât specialiștii“.

M.C.: Ce sentimente aveți când vă aflați în turneu? Trebuie să fie foarte obositor.

G.P.: Nu, nuuu. Când mă aflu în turneu, parcă zbor pe un covor fermecat. Simt că, departe de România, rămâne ceva din inima mea. Un ecou în sufletul timpului. Pentru că actorul e înzestrat cu harul de a putea declanșa pe scenă emoția. El poate s-o dozeze, s-o calculeze matematic, să o strunească, printr-un autocontrol permanent, nu într-un mod steril, ci sub vraja momentelor fierbinți. În credința mea, cu cât actorul e mai sensibil, cu atât are mai mare nevoie de simțul lucid, fiind în acest fel scutit să cadă într-un sentimentalism dulceag, penibil. Fără rațiune, fără starea de veghe sensibilitatea lui e o corabie fără cârmă și busolă.

M.C.: Într-un text pe care l-ați scris - Povestea unui spectacol -, care sperăm va fi cândva publicat, ați spus că la Cioran „ideile țâșnesc la fel ca o arteziană“. Ce v-a impresionat la Cioran? Mă refer la opera sa, pentru că nu ați avut ocazia să-l cunoașteți când trăia.

G.P.: În ultima vreme, mi-am mai descoperit un har, l-aș putea numi. Cel al scrisului. Mă scol dimineața la 4 și încep să aștern pe hârtie gânduri, impresii din călătoriile mele. Anul trecut, când am fost invitată de distinsul profesor Eugène Van Iteerbeek, care a înființat la Sibiu și Asociația „prieteniilor lui Cioran“, să prezint atât spectacolul, dar și o dizertație, m-am oprit asupra personalității Simonei Boué, prietena de o viață a lui Cioran. Acest text, mi-a spus dna Irina Mavrodin, a impresionat foarte mult. De atunci, m-am gândit că toate impresiile mele ar trebui să le pun pe hârtie. Este foarte greu, pentru că la mine Cuvântul este încărcat și de emoția dramatică. Și mă trezesc scriindu-le așa cum le-aș spune pe o scenă imaginată. Revenind la Cioran, cărțile lui sunt, pentru mine, un izvor inepuizabil de visare. Cioran te încurcă, îți scapă tocmai când crezi că l-ai înțeles. Trebuie mereu să privești, să te lași sedus de nedumeriri, să înțelegi, să poți să descoperi, odată cu el, un fir de lumină interioară și, apoi, într-o clipă, să te întorci printre semnele de întrebare, dubii, ambiguități și contradicții. E știut că zidurile importante sunt cele lăuntrice, iar forța lui Cioran costă în faptul că

el a diluat orice zid exterior și, mai ales, pe cel interior. Singuraticul a transformat în-singurarea într-o punte ce-l lega de muzică, supremul lui refugiu.

M.C.: Cum v-a venit ideea să scrieți despre Simone Boué? Este adevărat că a stat o viață alături de Cioran, însă era atât de discretă, încât nu a vrut nici să fie filmată, nici să fie „personaj“ în *Caiete*, pe care ea le-a redactat și nu a apucat să vadă tomul în librării, fiindcă a fost găsită înecată, pe malul Oceanului Atlantic.

G.P.: Când am primit invitația, m-am gândit că eu nu am pregătirea necesară pentru a vorbi despre Cioran. La acest colocviu participă profesori universitari, specialiști în Cioran. Și atunci mi-am spus că nimeni nu s-a gândit la Simone, care a stat o viață întreagă alături de Cioran. A fost o umbră a lui Cioran, dar alteori o lumină, tășnind puternic, tocmai din necunoscutul ce domnește în jurul ei. Este adevărat că știm puține lucruri despre ea. Cioran povestește, într-un interviu, că a cunoscut-o într-o cantină studentească din Paris. Se știe că el a fost „student“ până pe la patruzeci și ceva de ani. Simone era studentă la Engleză, el la Filozofie. Ea i-a dat și lecții de engleză lui Cioran. Mai multe lucruri legate de Simone le-am aflat de la regretata dnă Sanda Stolojean, care, o dată, plimbându-ne pe malul Mediteranei, mi-a spus: „Știi, Geneveva, această franțuzoaică era dată naibii, spirituală, vie în discuții. Avea un fizic plăcut, era remarcabilă, avea o înfățișare distinsă și mult, foarte mult haz“. Textul, pe care l-am prezentat anul trecut la colocviu, l-am tradus în franceză și-l voi prezenta, când mă voi afla pe malul Atlanticului, în continuarea spectacolului *Cioran - L'homme a fragments*. Cred că spiritul acestei distinse doamne se va bucura că o actriță din Estul Europei s-a gândit la ea. Cioran și Simone au fost ca două păsări care au locuit împreună prin mansardele Parisului, până când au ajuns în mansarda din Rue de L'Odeon, care avea un balcon plin de flori. De câte ori merg la Paris, trec pe această stradă și mă uit cu nostalgie la acea mansardă, unde florile nu mai sunt.

A consemnat
Mariana Criș

interviu

Retușuri la fotografia Crailor de Curtea Veche (II)

Dincolo de orice referințe genealogice trebuie să înțelegem că în descendența nobiliară a personajului Gore Pirgu, alias Pantazi Ghica, și în înfrudarea lui cu ceilalți „craii”, se află cheia resortului scriptural maten și dovada peremptorie că tot acest complex de fantazări creatoare centrat în jurul cercului exclusivist al *crailor* de la Capșa, toți boieri de viță, este brodat pe o textură de adevăruri care poate conduce la modelele reale ale romancierului.

Lui Pantazi Ghica, nobilul chemat de o voce atavică în *sentina mundi*, i se cunoștea în epocă - era un fel de secret al lui Polichinelle - apartenența la Francmasonerie. În 1860, la 28 de ani, el intrase alături de vărul său, „beyul de Samos” Ion Ghica, de Ion Brătianu, de Costache Negri și de cumnatul Ghiculeștilor, Ioan C. Cantacuzino, în încă neregularizată pe atunci Lojă *Steaua Dunării* din București, de obediență franceză, cu un rol hotărâtor atât în aducerea, cât și în îndepărtarea lui Cuza. Pantazi a fost de partea *roșilor* anticuziști, care au înființat loja neregulară *Virtutea*, ca un atelier de lucru al facțiunii liberale moderate. Pe lângă faptul că a editat *Desbaterile*, întâia „foaie liberală” românească, la care au fost redactori I. Al. Cantacuzino și Pantazi Ghica, loja a reușit să impună camerelor reunite, după abdicarea lui Cuza, acuzat de rusofilie, candidatura la domnia Țărilor Române a „Alteței Sale Regale Filip Eugeniu Ferdinand Maria Clement Baldouin Leopold George, conte de Flandra și duce de Saxonia, sub numele de Filip I”, fratele Regelui Leopold al II-lea al Belgiei și nepot al Regelui Ludovic Filip. Înrușinat cu Casa de Orleans, pretendentă pe atunci la tronul Franței, aceasta era privit cu neîncredere de Napoleon al III-lea, care ocupase tronul prin lovitură de stat. Doar

eseu

refuzul Casei Regale belgiene a făcut ca „partida franceză”, alcătuită din toți masonii din obediențele românești ale Marelui Ordin de Franța, indiferent de culoarea lor politică, să se reorienteze către Carol de Hohenzollern, văr cu Napoleon III. Aceasta după ce, în prealabil, s-au vehiculat nume și dinastii diverse, precum Jérôme Bonaparte (fratele lui Napoleon I), ducele de Nemours sau prințul Serge Maximilianovici de Leuchtenberg-Beauharnais, prinț Romanov. Acesta din urmă, mort la Ruscuc în 1877, se înrușea cu Carol I prin bunică, Stéfanie de Beauharnais, fiica adoptivă a lui Napoleon I. Prințul rus este „Făt-frumosul în ființa căruia se răsfrângeau, întrunit, strălucirile a două cununi împăratești”, pe care Mateiu îl prezintă ca pe un erou al unei „istorii de dragoste, și nu de toate zilele”, cu pe atunci tânăra Pena Corcodușa, acum *văduva* Pena, „bătrână și veștejită”, cu capul dezbrodat și numai zdrențe toată, *cu un picior desculț*.”

Amănuntul „piciorului desculț”, ținută specifică ritualului masonic, ca și prezența simbolului *văduvei* (masonii se autointitulează Copiii văduvei, reiterându-l prin asta pe Hiram, fiul unei văduve din tribul Nephthali), ni-o indică pe Pena Corcodușa ca pe un clar simbol - așa cum Vasile Lovinescu a spus-o deja - al Masoneriei în forma ei gnoșeologică cea mai decăzută și etic cea mai înalt decadentă. Aceasta în vreme ce, adăugăm noi, tânăra Ilinca Arnoteanu, „cu un picior gol pe un scaun”, apare în roman ca speranța efemeră a reformării și purificării ei. Încă un amănunt legat de descrierea Penei Corcodușa poate deveni, cum ar spune Plaut, un *nomen atque omen*: „Aflărm că Pena trăia pe lângă Curtea-veche, sta la biserică la pangar, făcea treabă prin piață. Îndeletnicirea ei de căpetenie era să scalde morții. Fusese și la balamuc mai demult”. Cu notificarea că pangar poate sesiza aici nu doar masa pe care se vând lumânările la biserică, ci și numele propriu de Pangal, Jean Pangal fiind Marelui Maestru care conducea Masoneria română la începutul anilor '20, pe când Mateiu își definitiva romanul.

Revenind la modelele originare ale *crailor*, să mai spunem doar că, în epoca postregulamentară, un foarte bun prieten al lui Pantazi Ghica a fost Ion A. Cantacuzino (Zizin). Multe amănunte din biografia acestui alt descendent din vechi familii transpar disimulat sub textura de ambiguități ficționale și de referințe abisale, „trâmba de vedenii” pe care Mateiu și-a articulat *Crailor de Curtea-veche*. Așa cum ne-a obișnuit, elemente din biografia acestui Cantacuzin

reapar distribuite sub numele unui alt personaj cu biografie localizabilă: Pantazi. Iată-l de pildă, regăsit într-o trimitere onomasiologică la marea familie a Cantacuzinilor, care a ctitorit biserica Schitu-Măgureanu, mai exact la ramura Măgureanu, numită astfel după moșia care a fost leagănul acestei familii. Consecvent schimbării numelor între *craii*, numele de Măgureanu va apare atașat, însă, biografiei unui alt *craii*, Pașadia Măgureanu. În plus, originile grecești ale Cantacuzinilor, descendenți ai unui renumit fiu de condotier din Mediterana, grecul Mihail Cantacuzino Șaitanoglu (*fiul dracului*), căsătorit în a doua jumătate a secolului al XVI-lea cu sora domnitorului Petre Șchiopul, reapar și ele fixate în genealogia livrescă a lui Pantazi: „De viță - spune acesta despre sine - sunt străin (...), sunt grec și nobil, mediteranean; cei mai vechi străbuni ce-mi erau în suta a șaisprezece, tâlhari de apă, oameni liberi și cutezători (...) Încolo nu mă fălesc cu nimic, nici chiar cu sângele vărsat sub flamurile Eteriei de ai mei, cei din ramura cu lebăda, ce de la Candia a trecut prin Fanar în Rusia și-n țările românești”. Dar despre ramura rusă a Cantacuzinilor, întemeiată de Matvei Ivanovici Cantacuzino, fugit în Rusia la 1791 și căsătorit cu prințesa Raluca Callimachi, vom mai avea ocazia să vorbim.

Pentru a putea răspunde însă la întrebarea cine din această ilustră familie a fost modelul fixat de Mateiu în unul din *craii* săi, în Pantazi, „omul pătmaș după Frumos și ele fixate în izvorul tuturor cunoștințelor, care citea în original pe Cervantes și pe Camoins și vorbea cu cerșetorii țigănește, cavalerul Sfântului-George al Rusiei”, să ne amintim că, atunci când pomeneste de tatăl acestuia, Mateiu spune: „Învățătura lui și ocrotirea domnitorului Alexandru Ioan, la care se bucura de mare trecere, îl făcuseră să fie numit de-a dreptul la Curtea de Apel și repede înaintat la Înalta Curte. Fusese apoi deputat. Secularizarea averilor mănăstirești și împroprietărirea țăranilor i se datoresc în mare parte lui. A fost cel mai tânăr, dacă nu și cel mai de seamă dintre acei câțiva bărbați de vază, ce, după răsturnarea lui Vodă-Cuza, s-au retras din viața politică pentru totdeauna”.

Au existat doi Cantacuzini în intimitatea lui Cuza. Dintre aceștia, scriitorul Alexandru (Alec) Cantacuzino Kneazul, din ramura Deleanu, întors la 1860 din Rusia, a coagulat în jurul său, împreună cu I. Docan, bătrânul Cuza, unchiul domnitorului, de Costache Silion, secretarul particular al lui Cuza și de domnitorul însuși, facțiunea filorusă a masoneriei autohtone, cea care a încercat aducerea pe tronul Țării Românești a principelui Serge de Beauharnais, nepotul țarului Nicolai I. Cel de-al doilea, Ioan C. Cantacuzino, din ramura Măgureanu *ex Valahia*, a fost propus la tronul Moldovei de Loja ieșeană *Fraternitatea* (cunoscută și ca *Loja din Tătărași*, înființată la 1822), a rămas în istoria Masoneriei autohtone prin gestul său altruist de retragere a candidaturii la tron în favoarea Venerabilului Lojei Muntene *Steaua Dunării*, Alexandru Ioan Cuza, cel pe care, ulterior l-a însoțit (ca ministru al Justiției) până la proclamarea din 1861, când I. C. Cantacuzino s-a retras din politică, așa cum o spune Mateiu, „pentru totdeauna”.

Legat de un membru al familiei Cantacuzino, mason notoriu, Grigore Cantacuzino, Mateiu însuși își recunoaște în *Jurnal* un interes și o intenție de favoruri, pe la 1912, adică tocmai în perioada în care își concepea *Crailor de Curtea-veche*: „avusesem intenția să mă alipesc de soarta politică a lui Grigore Cantacuzino, căruia îi fusese rezervată în această combinație primăria Bucureștilor și al cărui șef de cabinet doream să devin”. Iată deci un posibil destinatar al amănuntelor biografice nobiliare strecurate în romanul său cu cheie, toate făcute cu un interes de persuadare și „frățească” indulgență, într-o vreme în care posturile importante îi stat încă mai erau condiționate de aderența la Masonerie.

La începutul secolului XX, disimularea apartenenței la o organizație ocultă a unui Cantacuzin se impunea cu atât mai mult cu cât, dincolo de pătrerea imaginii publice a unei personalități, exista și pericolul acuzării de sperjur și de încălcare a obligației de tăcere masonică. Enumerarea acestor *frați* de lojă Cantacuzini o vom limita la cei mai iluștri: Gheorghe Gr. Cantacuzino (Nababul), prim-ministru conservator, fiul său Nicolae Cantacuzino, Grigore Cantacuzino, primarul Bucureștiului, Ch.-Adolphe Cantacuzene, scriitor și ministru plenipotențiar în Ministerul de Externe. Scriitor și poet de limba franceză prea puțin cunoscut la noi, ca și opera sa de

44 de volume!, prințul Charles-Adolphe Cantacuzene a întemeiat *La revue roumaine* (1912-1916), el este poate, ca profil psihologic, cel mai apropiat de personajul lui Mateiu, Pantazi, cel „pierdut, ca de obicei, în aburoasa-i visare”.

Titlul transmisibil de conte („comite”) pe care îl invocă Pantazi pentru familia sa nu a existat în arhondologia Țărilor Române și nicio familie de boieri români din fostul Imperiu Austro-Ungar nu l-a deținut înainte de 1918. Titlul a existat însă printre românii declarați supuși ai țarului. În familia Cantacuzino aflăm membri ridicați la rangul de „comite” al Imperiului rusec, atât în ramura Măgureanu, cât și în ramura Deleanu, titlul fiind deținut atât de generalul Nicolae Mavros, socrul lui I. C. Cantacuzino (Măgureanu) și al lui Ion Ghica, cât și de generalul de gardă Grigore Cantacuzino (Deleanu), eroul de la Borodino. Înnobilarea ultimului a fost făcută de țarul Alexandru I în anul 1812, exact ca în precizarea lui Pantazi: „Dumnezeu nu îngăduia ca stema casei noastre, ce de la 1812 se răsfața sub cununa de comite pe pieptul vulturului cu două capete rusec, să fie prihănită”.

Să mai notăm că nepotul de frate al generalului-maior Grigore Cantacuzino, cneazul Alexandru Cantacuzino, apropiat al lui Cuza, s-a căsătorit cu o verișoară a sa, Maria Cantacuzino, din ramura Măgureanu, amănunt la care textul lui Mateiu face o altă trimitere directă: „...părinții mei erau rude de aproape, veri primari. Cam de aceeași vârstă și orfani amândoi, fuseseră crescuți împreună...”. La fel de exactă este și trimiterea la familia Cantacuzino prin semnarea bunelor relații dintre familia lui Pantazi și familia prințului rus Gorceakoff, cunoscut fiind faptul că un unchi al colonelului și eteristului Gheorghe Cantacuzino, prințul Egor (mort la Chișinău în 1857) s-a însurat cu Elena Mikhailovna Gorceakova, sora prințului Alexander Gorceakoff, Cancelar al Imperiului Rus între 1856-1858: „la rândul său, tata primi o însărcinare pe lângă principele Gorceakoff, între neamul căruia și al nostru fuseseră legături de prietenie”.

Continuând seria acestor identificări echivoce ale unei familii Cantacuzino, disimulată în spatele unei inevitabil voal de ambiguitate genealogică, mai trebuie spus că „prințesa Canta din Moldova”, cu care Pantazi ar fi copilărit, este Pulcheria Canta, născută Sturza, care face parte din arborele genealogic al marii familii a Cantacuzinilor, mai exact din subramura Canta a familiei Măgureanu-Deleanu, ce descinde direct din cronicarul Ion Canta (cuzino). Mama acestei nepoate a voievodului Mihai Sturza la Moldovei a fost „cocoana Marghioaia”, fiica marelui logofăt Dumitrachi Ghica, proprietar la Comănești și Negoieni. „Marghioaia” care - adaugă Mateiu - a fost în tinerețe subiectul unei „cronici scandaloase”, mulți boieri moldoveni, generali ruși, ba chiar și un sultan, Mahmud, „îndulcindu-se de bunele ei grații”. Despre tribulațiile amoroase ale „vestitei Sultana Negoianu”, cum apare ea disimulată în roman, cea care „făcuse de grea ocară numele marelui neam din care rămăsese singura și cea din urmă”, scriitorul putea să afle din pitoreștile relatări ale socrului său, George Sion, pe care acesta le adunase în *Suvenire contemporane*, notele memorialistice scrise pe la 1888.

Fiica acesteia, prințesa Pulcheria Canta, „prietena cea mai veche a lui Pantazi”, crescută după 1863 - dintr-o precizare a lui Mateiu - în București împreună cu micul Pantazi, de „mătușa Smaranda”, s-a căsătorit cu un Moruzzi, ulterior „cu un Canta dintr-o altă ramură” și nu a avut urmași. Din acest context, ușor o putem identifica și pe „tușa Smaranda”, despre care același Pantazi spune: „ca să nu piardă pensia de general-maior a caimacamului, ce din porunca împăratului Nicolae i-a fost slujită și ei toată viața, de la 1830 nu mai călcase în Franța, pe care, de când războiul nelegiuit, cum îl numea ea, din Crimeea, ura de moarte”. „Tușa Smaranda” este Smaranda Vogoride, fiica prințului de Samos, căsătorită întâi, în vremea ocupației ruse, cu generalul de divizie, contele Grigore Cantacuzino (mort în războiul rusoturc din 1828-1829), apoi cu domnitorul regulamentar al Moldovei Mihail Sturza, omul țarului, care și-a pierdut scaunul în 1849.

Cât despre „stema casei noastre”, de care pomeneste Pantazi în roman: „vulturul cu două capete rusec”, aceasta este vechiul blazon de familie al Cantacuzinilor, care se poate vedea și astăzi în biserica de la Cotroceni, ctitoria lui Șerban-Vodă Cantacuzino.

Una sută una poeme (II)

ana selean

Tragismul existențial derivă tocmai din această revoltă surdă, conexasă cu acceptarea *fatum*-ului. O imperioasă nevoie de autoscopie și flagelare scoate la iveală reprimări dureroase ale dimensiunii veșnice a existenței - care este sufletul (una dintre imaginile și metaforele cele mai frecvente):

*Deprins cu lanțul și lungimea lui,
care scoboară pe-nserat și-l mușcă
Și i se plimbă ca un foc pe piele
Rănile lui sunt și ale mele (Căinele sufletului).*

O temă nouă: *boala* (cu motivele inerente: suferința și obsesia morții) accentuează impresia de disoluție universală (*Părețele de var, Ogor pustiu, Spuză fierbinte, Bivolul de jar, S-a culcat o fiară*). Neputința și fragilitatea umană sunt surprinse în metafore ale materialității grele (*ogor, bivol, fiară, jar*), ca sugestie a apăsării inexorabile a ființei, a strivirii trupului. O strivire concertată, din mai multe părți și prin mai multe feluri, cum ar fi:

- prin febră („S-a culcat peste mine o fiară/ Fără picioare, cu coamele arse/ (...) / Atât îți cer, Doamne, nițică răcoare“);

- prin durere („Mă frânge cu zăvor, mă rupe cu belciug“);

- prin halucinații („Părețele de var, de lângă pat./ Cu zugrăveli și semne s-a-mbrăcat“);

- prin teroarea morții: „Bivolul cu coarne de jar“.

Este dramatică această autoscopie lucidă a ravagiilor bolii și nu puține sunt versurile de autentic fior.

Dacă mai adăugăm la aceste cinci direcții tematice pe care le-am desfășurat mai sus (*drama valorilor, metapoezia, eul ultragiatic, drama creatorului, boala*) încărcate, cum s-a văzut, de umoare sumbră, neagră chiar, alte trei motive centrale - învăluite în aceeași atmosferă - și anume: *țara pierdută, țara pustie* - ambele ca efect al războiului, *imaginarul familial, cel satiric și poezia religioasă*, înțelegem de ce *Una sută una poeme* este volumul arghegian nu numai cu cea mai mare densitate și varietate tematică, ci și cartea cu indicele cel mai crescut de interogație, de presiune existențială, de tragism național și, nu în ultimul rând, de pesimism.

Arareori eul poetic este mai destins, ca-n aceste două erotice (*Inscripție în un inel și Inscripție pe un inel*) sau ca-n alte câteva poeme: *Francois Villon, Mă uit la flori, Mărturie pe vioară și arcuș* („Sufletul mi-e un leagăn de păpuși“), *Au trecut...*, în care o privire poetică mai îmblânzită descoperă nostalgii grațioase („Au trecut vremile, vârstele, orele/ Fetele zvelte și orele“), reverii împăcate („Atâta frumusețe unde este/ Atâta gingășie și iubire?“) ori înseninări abstrase:

*Nu tulbura cu nici o întrebare,
Tăcuta mea înseninare
Surăsul meu, la zodii și la stele,
Ai înțeles că vine de la ele.*

Aceeași tonalitate o degajă și *imaginarul familial*, „poezia căminului și a universului mic“ - cum o numește Eugen Simion - primul critic care a restituit analitic volumul *Una sută una poeme* în integralitatea și unitatea ediției prime, inventariind, cu inspirație, temele și obsesiile argheziene.

Aici se cuvine să menționăm faptul că aceste „poezii ale paternității“ (E. Simion) și anume *Ce plângi?, Păstrează și Copilă*, i-au furnizat lui Sorin Toma argumente pentru a demonstra alte valențe de „poet burghez“ ale lui Arghezi: egoismul paternal și contradicția între educația și valorile recomandate prin poezii „copiilor săi și altor copii ai burgheziei (...) : să guste viața din plin și s-o cucerească numai pentru ei“, și cele destinate celorlalți, în care Arghezi „predică poporului (...) : dezamăgirea, dezgustul de viață, deznădejdea, într-un

cuvânt, pesimismul, psihologia învinsului“. Preluând două sintagme din monografia critică a lui Șerban Cioculescu, apărută cu un an și ceva în urmă (1946), S. Toma demonstra, în partea a treia a nefastului articol sus-arătat, intitulată *Ce exprimă „peisagiul sufletesc“ și „climatul liric“ al poeziei lui Arghezi*, ideologia nesănătoasă, „putredă“ a liricii argheziene, specifice estetismului burghez.

Comentam eu, astfel, acest aspect în capitolul *Contestarea lui Tudor Arghezi* din cartea *Reeducare și prigoană* (1993; 2005):

„Cu precizarea că, pentru a dovedi «nociuitatea» peisajului sufletesc și al climatului liric arghegian, S. Toma se referă la câteva poezii din ultimul volum al poetului, *Una sută una poeme*, publicat în septembrie 1947, pentru a reveni iar cu două-trei exemple din *Cuvințe potrivite*, să urmărim demersul critic al celui. Iată, de pildă, cum se răsfrânge noua metodă critică asupra a trei emoționante poezii argheziene din volumul citat, *Ce plângi?, Păstrează și Copilă*, teribilul critic-închizitor, masacrând și vulgarizând la maximum sentimentul liric. Și dacă până acum ne-am ferit, din respect pentru cititor, să detaliem acest primitivism critic, de data aceasta vom cita integral pasajul respectiv: «Și iată că în peisajul liric al domnului Arghezi își face loc tocmai acest egoism anti-social. Iată de pildă câteva poezii relativ noi închinete primei lacrimi tinerești a copilei sale. În literatura noastră, lacrima a mai fost cântată ca punte de legătură între oameni, ca vestitor mut către semenii al propriilor noastre bucurii și dureri, ca întruchipare generoasă a răsunetului pe care bucuriile și suferințele semenilor îl are în fiecare dintre noi. La domnul Arghezi, lacrima, chiar în ochii unei ființe tinere nu poate fi izvorâtă decât dintr-o sursă materială egoistă: *Pricina ei o simt că-i pământescă/ Dintr-un nisip, dintr-un prundiș, dintr-un nămol*.”

Generozității lacrimii, dăruirii lacrimii, domnia-sa îi opune închiderea în sine a avurului care-și ține comorile sufletești numai pentru el:

*Te calicește, strânge sub zăvoare
Neînceptele urcioare din izvoare
Să nu străbată-n ele nici, curată, luna -
Nu cheltui din lacrimi, nici una.*

De la egoismul individualist e numai un pas până la sentimentul singurătății coplesitoare:

*Tovarăși, prieteni, vecini,
Dar singuratici, dar străini.*

Acesta este terenul pe care se dezvoltă acel sentiment de «angoasă», de frică nemotivată, animalică, atât de răspândit în poeziile lui Arghezi, atât de apreciat de estefii burghezi, dar atât de dăunător și de străin pentru milioanele de oameni sănătoși, care luptă cot la cot pentru a-și clădi o lume nouă.

*Tu ești, mamă? Mi-e frică,
Mamă bună, mamă mică.*

Nu este exclamația unui copil speriat. Este vestita angoasă, dusă uneori (vezi *Duhovnicească*) până la imaginea nebuniei și de cele mai multe ori repetată și șablonizată ca simplu ingredient poetic.“

Evident că nu este așa și nu-mi pierd eu acuma timpul cu infirmarea unor aberații evidente. Dar se vede clar cum teza ideologică intră ca un buldozer în spațiul eteater al imaginării, îndesându-l procastian în calapod, maculând inefabilul, arzându-i diferența specifică, vulgarizându-l prin sociologizare.

Dogma de orice fel produce o ruptură dramatică între text și metatext. Din păcate,

multă vreme metatextul lui Sorin Toma „și ai lui“ a fost valabil și a proliferat, falsificând imaginea literară. Numai că textul e unul singur, etern și neschimbat; interpretările sunt mai multe, schimbătoare și trecătoare. Cu cât falia între cele două structuri este mai mare, cu atât textul își dezvăluie mai limpede individualitatea, iese mai bine în evidență, triumful său aruncând în deriziune și ridicol interpretarea.

Să facem această experiență cu înseși citatele de mai sus ale criticului marxist S. Toma, prin care dovedea „egoismul“, „singurătatea coplesitoare“, „angoasă“ etc. Nici vorbă de așa ceva. Dimpotrivă. Ca-n toată lirica paternității argheziene, tatăl, ca ființă adânc apropiată de copil, trăiește intens dramele acestuia; reacțiile sale în fața fricii ori plânsului de copil, care sfâșie inima oricărui părinte, au rolul de a insufla demnitate în suferință, stăpânire de sine, forța de a se desprinde de matricea ocrotitoare („mamă bună, mamă mică“) și de a-și croi propriul destin.

Dar să revenim la poezia războiului și la cea metafizică. Dacă pentru majoritatea poezilor cea de-a doua conflagrație mondială a generat o abundentă lirică a intimității angoasate,

istorie literară

centrată pe motive ca foamea, bombardamente, moarte, sânge, suferință etc., Arghezi transferă și particularizează această experiență în peisajul național, oprindu-se asupra celor mai fierbinți și mai dramatice realități și consecințe nefaste ale războiului: raptul Transilvaniei și țara pustiită de ravagiile acestuia. Tudor Arghezi devine, astfel, unul dintre cei mai îndrăzneți și expresivi poeți-cetățeni ai momentului și nu numai. Militantismul direct al lui Eminescu și Goga este înlocuit cu limbajul aluziv și simbolistica întredeschisă. Așa se face că aceste poezii (*M-au întrebat, Când veniră, Altă dată, Nu-nțelegeam, Noi moștenim, Buruiana asta, La treabă*), publicate în 1941 în „Revista Fundațiilor Regale“ sub titlul *Letopiseți*, precum și poemul *Făt-Frumos* (1940) nepublicat în volumul *Una sută una poeme*, deși vizează cotropitorul german, au putut fi înțelese de oficialii postbelici drept aluzii străvezi la cotropitorul sovietic. O spune Sorin Toma în memoriile sale, încercând să explice mânia partidului stărnită de aceste poeme care „cu vădit ascuțit politic făceau aluzie la o târguială cu privire la înstrăinarea pământului țării. Într-unul din ele se folosea chiar termenul de «liftă». După război (...) Basarabia și Bucovina de Nord erau atunci vădit nerecuperabile, dar partidul (...) și Gheorghiu-Dej personal făcuseră mari eforturi în cadrul tratativelor de pace și în afara lor (...) pentru recunoașterea internațională a suveranității României asupra Transilvaniei (...). Meritele astfel câștigate erau considerate un important capital politic și orice încercare de a le minimaliza (însemna) un atac politic de o deosebită gravitate. Conducerea partidului a văzut în publicarea poemelor menționate o declarație de război împotriva sa. Cartea a fost interzisă, tirajul a fost dat la retopit. S-a hotărât să i se dea lui Arghezi o ripostă drastică“.

roman r az

Flagrant delict

In prag stătea un bărbat trupeș, bine făcut, cu o înfățișare agreabilă, purtând o scurtă largă din piele neagră. Chipul lui era numai zâmbet.

- Vă rog să mă iertați că vă deranjez, spuse cu o voce adâncă, reținută. Numele meu e Cuviinciosu. Am putea sta un pic de vorbă?

Se uita fix în ochii lui Tomas și pe fața lui se citea, deopotrivă, veselia și interesul.

- Vă rog, despre ce anume? întrebă Tomas.

Bărbatul se muta de pe un picior pe altul, căutând parcă în felul acesta să găsească cuvintele potrivite.

- N-am putea...

Nu-și rosti gândul până la capăt și se uită în spatele lui, pe coridor, încruntându-și fruntea în două cute adânci. După care strânse din umeri în semn de scuză.

- Da, bineînțeles, se dumeri Tomas. Poftiți înăuntru!

Se retrase, făcându-i loc necunoscutului să intre în pătratul vestiarului. Văzându-l cum își saltă un picior cu intenția de a se descălța, îl opri:

- Nu-i nevoie, afară e uscat. Intrați, vă rog, și luați loc.

El conduse în camera de zi, cu ieșirea spre balcon.

Nu apucase să intre bine și să-și rotească privirile în jur, când spuse cu un aer de cunosător:

- Superbă lustră!

Tomas nu reacționează. Așteptă până când necunoscutul termină cu cercetatul spați-oasei încăperi, ca apoi să-și întoarcă privirea spre el.

- Luați loc.

- Mulțumesc.

Își trase ușor pantalonii în sus de la genunchi și se instală tacticos într-un fotoliu.

- S-ar putea ca vizita mea să vă surprindă, încep cu aceeași mină surâzătoare.

- Cine a venit? se auzi glasul mamei din camera alăturată.

- Vă rog să mă iertați, se scuză Tomas înainte de a se așeza și, apropiindu-se de ușa dormitorului, o deschise și spuse:

- Domnul Cuviinciosu.

- Care Cuviinciosu? întrebă mama, cu interes.

- Nu știu, mărturisii Tomas. Nici măcar despre ce-i vorba nu știu. Termin cu domnul și pe urmă vin și îți spun.

Închise ușa ca să nu mai audă răspunsul mamei.

- Vă rog să mă iertați, îi spuse, din nou, bărbatului din fotoliu. Știți, mama...

- Nu, vă rog, dădu din mână, contrariat, domnul Cuviinciosu, de fapt eu ar trebui să-mi cer scuze. E, poate, o oră nepotrivită...

- Nu, nu, spuneți, despre ce-i vorba?

- Ne-am întors cu câteva clipe în urmă de la casa noastră de la țară, șoseaua era aglomerată, știți doar cum e duminică seara.

- Da, desigur, încuviință Tomas.

- Dar mai bine să vă spun de ce am venit.

Și, din nou, nu-și rosti gândul până la capăt, preferând să zâmbescă.

- De fapt, nici nu știu de unde să încep, reluă văzând că Tomas nu reacționează. Ca să zic așa, e vorba de o locuință. Mai precis, de un schimb de locuință.

Tomas dădu din cap, în semn de încuviințare.

- Ca să fiu mai clar: m-aș muta bucuros în acest bloc, se grăbi străinul să adauge.

- Înțeleg.

- Cred că se locuiește bine aici, nu-i așa?

- Așa e. Aveți dreptate.

- Pe cât mi-am putut da seama, e un bloc curat, lifturile funcționează, ușile nu sunt mâzgălite, nu sunt scorjite, apartamentele sunt bine dotate cu tot ce trebuie. Exact ca în blocul nostru.

Ușa dormitorului se deschise și mama intră în camera de zi cu fața întrebătoare:

- Avem un musafir. Dumnealui e domnul despre care ți-am vorbit, o întâmpină Tomas ridicându-se în picioare.

Se ridică și străinul și, întinzându-i mâna, mamei spuse:

- Cuviinciosu. Responsabilul firmei Lacurivopsele din piața mare. Cu siguranță ne cunoaștem din vedere. Locuiesc în celălalt capăt al cartierului. De fapt, suntem vecini. Mama îi răspunde cu aceeași strângere de mână:

- Luați loc, vă rog, spuse, și se așeză și ea într-un fotoliu.

- Domnul Cuviinciosu se mută în blocul nostru, pentru asta a venit la noi, îi explică Tomas.

- Așa, spuse mama, pe al cărei chip se mai citea încă nedumerirea.

- Da, da, asta e, cel puțin așa sper, interveni bărbatul zâmbind. Tocmai îl întrebam pe fiul dumneavoastră dacă se locuiește bine aici.

- Foarte bine.

- Asta-i valabil pentru tot cartierul nostru, ținu să precizeze necunoscutul. E micuț, arătos și bine plasat.

- Pădurea asta e o adevărată comoară, se grăbi să adauge mama. Îmi place grozav să mă plimb pe acolo.

- Și soției mele îi place... Bună e și legătura cu centrul orașului. Pe scurt, nu putem să ne plângem.

- Noi, categoric, nu, spuse mama.

- În locul dumneavoastră nici eu nu m-aș plânge, dădu din cap străinul, în semn de încuviințare. Dar noi locuim într-un apartament de două camere. Prea mic pentru patru persoane. De aceea vreau să-l schimbăm.

- Înțeleg, interveni Tomas.

- Mă bucur că gândiți în felul ăsta, spuse străinul și amuși. Mama și fiul se uită unul la altul cu o privire confuză.

- Mi-e teamă că nu vă înțeleg prea bine, încep mama.

- E cât se poate de simplu, reluă străinul, cu același zâmbet cuceritor. Aș schimba bucuros apartamentul meu de două camere, cu al dumneavoastră de patru...

- Poftim?! izbucniră mama și fiul în același timp. Ce vreți să spuneți cu asta?!

- Că ar urma să locuiți cu câteva blocuri mai încolo, în blocul acela din spatele centrului comercial. La etajul patru. Asta e foarte

avantajos. Mă gândesc la o defecțiune a liftului și așa mai departe. Logia e direct spre sud, soarele bate abia după-amiază. Privește frumousă. Iar blocul e, poate, cel mai bine întreținut din tot cartierul. Zidăria din cărămidă arsă, camera de zi îmbrăcată cu lemn de zadă, în bucătărie trei dulăpioare în plus, în vestiar am instalat o etajeră cu câteva rafturi și, peste ele, am rostuit până în plafon un spațiu pentru depozitarea valizelor și a altor lucruri asemănătoare. Plafonul l-am redus cu o îmbrăcăminte falsă de lemn. Arată foarte frumos și vă asigur c-o să vă placă și-o să fiți mulțumiți...

- De ce ne spuneți nouă toate acestea? îl întrerupse mama. Ce rost are, domnule Cuviinciosu, de vreme ce pe noi nu ne interesează niciun schimb.

- Bineînțeles că nu... fiindcă până acum n-ați reflectat asupra acestei posibilități.

- Nu, categoric nu, interveni Tomas. La mijloc e fără doar și poate o eroare. Ați fost greșit informat.

- Dumneavoastră nu sunteți familia Kreiza? întrebă străinul cu nesiguranță în glas.

- Kreiza suntem, bineînțeles că suntem, spuse mama răsând. Asta-i în regulă. Cu locuința, însă, v-ați încurcat.

- Nicidecum, o asigură străinul. Vin la dumneavoastră cu următoarea propunere: prin schimbul acesta ați avea numai de câștigat. Unu: locuințele noastre sunt cooperatiste și diferența v-o plătesc pe loc cu bani gheață. O rezervă de coroane în plus nu strică niciodată la casa omului. Doi: rata lunară a apartamentului meu e mai mică, în linii mari, cu o sută de coroane. Altă economie. Trei: vă ofer nu numai ajutor în vederea mutării, cum ar fi împachetatul și așa mai departe, ci și o echipă întreagă de camioane experimentați în ale mutării și toate acestea, credeți-mă, pe gratis. Pe scurt, mutatul și tot ce e legat de el nu vă costă nimic. Locuința noastră v-o predau curată. Zugerăvită după dorințele dumneavoastră și, ce mai, vă instalați și gata. Socot că oferta mea e cât se poate de generoasă.

- Într-adevăr, recunosc Tomas.

Mama îi aruncă o privire neîncrezătoare. Fiul își dădu seama și se grăbi să adauge:

- Numai că pe noi nu ne interesează acest schimb...

- Bineînțeles că nu, fiindcă, așa cum v-am mai spus, până acum n-ați avut prilejul să reflectați asupra acestei chestiuni, reluă străinul zâmbind. Așa se întâmplă întotdeauna când în fața noastră se ivește, pe neașteptate, ceva ce pare imposibil de realizat. Dar de îndată ce ne obișnuim cu această idee, totul ni se pare mai ușor.

- Noi însă nu vrem și nici n-avem de gând să ne obișnuim cu o asemenea idee, ținu să precizeze mama.

- Asta ar însemna, într-adevăr, să fiți împotriva propriului interes. Prin schimbul acesta am avea cu toții de câștigat. Știți, noi suntem patru. Cât a fost fata la internat și băiatul la militarie a mai mers. Acum însă copiii s-au întors și ne cionim unii de alții la tot pasul. Băiatul e adult, când te uiți se distrează cu discoteca lui, zdrăngăne la chitară, își invită prietenii și nu pare deloc dispus să se însoare și să plece în altă parte. A pus stăpânire pe camera noastră de zi. Eu și soția suntem în dormitor, iar fata, sărăcuța, doarme în bucătărie. În felul ăsta, cel puțin, vă puteți da seama cât de încăpătoare e bucătăria noastră.

- Cum văd, vă e foarte greu, spuse mama, pe un ton compătimitor. Într-adevăr, ați avea nevoie de o locuință mai mare.

- Mă bucur că recunoașteți acest lucru.

- După mine, dumneavoastră ați avea nevoie de un apartament de patru camere.

- O, nu, se împotrivi respectuos străinul. asta ar însemna să fie un pic prea mare. Vă

dați seama, fata nu va rămâne acasă. Curând vom fi din nou trei. Trei persoane, trei camere. N-am dreptate? Și dacă fiul se însoară, totuși, și se duce în altă parte... am fi nevoiți, la rândul nostru, să schimbăm apartamentul de patru camere cu unul mai mic.

- Probabil că da, admise bătrâna.

- Păi, vedeți. Vă sunt recunoscător pentru înțelegere. Când vreți să veniți la noi să vedeți despre ce-i vorba?

- Cum văd, începu mama, dând semne de nervozitate, dumneavoastră nu vreți să înțelegeți că n-ar avea niciun rost să venim, de vreme ce nu ne interesează, câtuși de puțin, acest schimb!

- Iar eu mă întreb cum de-ați nimerit tocmai la noi? interveni Tomas.

- Socoteala e cât se poate de simplă. În această așezare, din care nici unii, nici alții nu vrem să ne mutăm, nu sunt decât trei blocuri-turn cu apartamente de trei camere atât de spațioase. Cu antreu-vestiar și cu bucătărie locuibilă. Mai precis, trei blocuri și, în fiecare, câte treisprezece apartamente de asemenea dimensiuni. În total treizeci și nouă de apartamente demne de luat în seamă, în ceea ce ne privește. Și, dacă vreți, și mai precis, care intră în vederile noastre. E clar? Am trecut pe la toți locatarii, treizeci și nouă la număr și, dintre toți, dumneavoastră ați fi cei mai potriviți pentru acest schimb.

- Asta-i o prostie, izbucni mama. O prostie fără margini!

- Asta-i matematică, o corectă nepoftitul. Matematică, doamnă. Iar logica lucrurilor spune că vom face acest schimb cu dumneavoastră.

- Categoric nu, spuse mama, iritată. Pe mine nu mă interesează această logică. Noi suntem mulțumiți în acest apartament și, ca să fie clar, nu suntem doi, ci trei, mai exact vom fi trei. Curând va locui aici împreună cu noi logodnica fiului meu, care ne vizitează adeseori.

- Logodnica?! Și ea nu dispune de un apartament al ei?

- Nu, nu dispune. Nu e din orașul nostru și locuiește cu chirie, nu departe de noi. De îndată ce fiul se va însura, apartamentul acesta nu va mai fi deloc prea mare pentru noi.

Dădu fuga în vestiar și, bine dispus, deschise ușa. Dar zâmbetul îi pieri de pe față când, în loc de mamă, zări în fața ei un tânăr necunoscut.

Era trecut de douăzeci, nalt, cu părul castaniu, lung și des, care îi împodobea fața bronzată. La prima vedere, frumos. Plin de el și conștient de acest lucru.

Exact așa, își dădu șeamă Tereza, după această cercetare sumară. Și tocmai de aceea știa că n-o să-i fie simpatic. Nu s-a omorât niciodată după acești filizi oni infatuați.

- Ce doriți? întrebă cu o voce energică.

Părea luat prin surprindere. Se mai uită o dată la numele de pe plăcuța ușii și spuse:

- O caut pe doamna Kreizova.

- Nu-i acasă. Vrei să-i transmiți ceva?

Îi vorbea tăios, poate mai tăios decât ar fi dorit. Dar povestea o amuza.

- Știți, spuse tânărul, mutându-se un timp de pe un picior pe altul, ca să câștige timp. După care, porni la atac:

- Da' dumneavoastră cine sunteți?!

- Sper că asta n-are nici importanță, îi punse pe același ton.

- Iar eu sper că nu v-ați supărat, replică, în glumă, și doar așa, de florile mărunții, îi aruncă Terezei o privire întunecată, ca în aceeași clipă să-l pufnească râsul. După care se grăbi să întrebe:

- Dumneavoastră locuiți aici?

- Nu, dar ai putea să-mi spui, odată, ce anume dorești?!

- Cu plăcere. Vreau să văd unde urmează să ne mutăm.

- Poftim?!

- Cum v-am spus. Mă interesează să știu

unde intenționează să mă transfere întreținătorul meu tătic. Nu-mi place să se trateze ceva în spatele meu. Sunt major și vaccinat, sper că ați sesizat acest lucru.

Tărăgâna cuvintele cu o voce melodi-oasă, de parcă ar fi cântat. Ținea între degete un pachetel pe care Tereza îl credea plin cu țigări. I-l oferii fără să-i adreseze o vorbă.

- Nu fumez, i-o reteză scurt Tereza.

- Sunt gume de mestecat, spuse surâzător, fericit că Tereza se înșelase. Scoase din pachet o gumă în chip de țigaretă, o despachetă și, cu un gest tacticos, o duse la gură. Începu să mestece și în acest timp îi zâmbea Terezei care-i surprinse fără să vrea dantura frumoasă și sănătoasă.

Se scurse un timp, până să-și revină:

- La mijloc e o greșeală, spuse cu fermitate. Aici, cu siguranță, nu te muți! Așa ceva nu se poate.

- În ziua de azi se poate aproape orice, ripostă junele rânjind. Asta-i ca în jocul acela din copilărie cu mișcatul de colo-colo a cutiuțelor de chibrituri, iar acum cu schimbul de locuințe. V-ați prins? Kreiza la noi, noi aici...

- N-ați greșit, cumva, adresa?

- Drept cine mă luați?

Tereza ridică clin umeri și fruntea i se încreți. Cât de bucuroasă ar fi să înțeleagă ceva din această poveste. Nimic însă, din sporovăială acestui tânăr, nu prindea cheag în mintea ei.

- Uite ce, tinere, începu, iritată, sunt sigură că dumneata te înșeli. Și, oricum, eu nu-ți pot fi de folos. Trebuie să vii altă dată, când va fi doamna Kreizova acasă.

- Și asta când se va întâmpla?

- Nu știu, îi răspunse fără convingere. Vino mâine.

Nu voia să-și strice seara. Dar o încerca tot mai tare senzația că, oricum, n-o mai salvează, că totul se va petrece altfel decât își dorise.

- Eu aș fi de altă părere, reluă tânărul. Dacă-mi permiteți, și nu văd de ce nu mi-ați permite, mi-aș arunca doar un ochi prin casă și, gata, am plecat. Nu vă fie teamă, nu sunt manglitor, nu ciordesc nimic, verific doar cum e treaba aici, vă spun mersi și gata, am tuns-o. Valabil?

- Nu, se împotrivi Tereza.

- Par un tip periculos?

- Câtuși de puțin, răspunse Tereza cu un râs cei trada nervozitatea. Ar fi vrut ca din râsul ei să răzbată disprețul. Dar nu reuși.

- Cum văd, dumneavoastră mă subestimați, stimată domnișoară, constată junele, dar asta-i foarte bine în această clipă. Permiteți?

Și, calm, puse mâna pe umărul ei, făcând-o să se dea de bună voie într-o parte. Pătrunse în vestiar.

- Gata, aici sunt, spuse pe un ton vesel, închizând repede ușa în urma lui.

- Pleacă imediat! izbucni Tereza. Dacă nu pleci...

- Ce dacă nu plec? o întrerupse.

- Îl chem pe administratorul blocului. Locuiește alături.

- Încercați, o îndemnă pe același ton de veselie, mestecând guma, sprijinit cu spatele de ușă.

Tereza nu mai știa ce să facă.

- Fii rezonabil, spuse cu o voce împăciuitoare, doar n-o să ne apucăm să ne batem.

- Nici nu v-aș sfătui să încercați. V-aș face varză pieptănătura asta frumoasă.

- În fond, ce vreți?

- V-am mai spus. Și pun rămășag că v-ați întors chiar acum de la frizer.

- De la coafor!

- Păi, vedeți? Se dezlipi de ușă, făcu trei pași mari și intră în bucătărie. Aveți ceva pe foc și dă în clocot.

Se duse după el furioasă:

- Aici nu-ți băga nasul, izbucni îmbufnată. Bucătăria era plină de aburi. Mai deschise o fereastră și reluă: Ce mai vrei să vezi?

- Totul.

Îeși înaintea ei și, cu nelipsita-i impertinență, deschise ușa spre camera de zi.

- Mișto ogeag, spuse cu gura plină de gumă. Pe cinstea mea. Și cu lampa asta cum rămâne?

- Cum adică?

- Ne-o lăsați aici, nu-i așa?

- Ce idee! se încruntă Tereza. Totul i se părea ca într-un film de aventuri. Se uită la blugii lui, să vadă dacă nu cumva îi răsar din buzunare revolverele. Cu siguranță e un tâlhar periculos. Un tâlhar care în cele din urmă îmi arde una și fugue cu tot ce-i trebuie. Reflectă dacă n-ar fi cazul să dea buzna pe coridor și să sune alături la administrator.

Citindu-i parcă gândurile, tânărul se întoarse spre ea zâmbind:

- De ce v-ați speriat în halul ăsta, că nu v-am făcut nimic. Vi se pare, cumva, că sunt sărit de pe fix! Ori, poate, un borfaș?

- Cred doar că ai greșit adresa, i-o reteză scurt. Dar știi ce? Du-te de cercetează și celelalte două încăperi și valea! Ai înțeles?!

- Bună idee, spuse. Dar, cum văd, nu sunteți prea binevoitoare.

- Depinde de cine!

- Mi-ar plăcea să știu cu cine da. Și mai bucuros aș fi să vă văd în această postură. Și, ca să fie clar, vă mai spun că mie îmi plăceți foarte mult.

- Dar nu pentru asta ai venit.

- Nu, dar asta pentru simplul motiv că nu vă cunoscteam.

Tereza deschise ușa dormitorului.

- Ajunge? întrebă.

- A, da. Și camera mea?

- Poftim?!

- Vă întreb unde-i a treia camera. Se zice că aia va fi a mea. Vreau să-mi instalez acolo un ministudio de înregistrat hituri, mă înțelegeți?

Îeși în vestiar și, fără să se scuze, porni spre ultima încăpere.

- Fotoliul ăsta balansoar ar putea să mi-l lase aici! O să le spuneți?

- Da.

- Asta vrea să fie camera mea? Mi-o închipuim mai mare. Dar, oricum, tot mai bine decât nimic. Un pic de modestie nu strică.

- Vasăzică, mulțumit, nu-i așa? întrebă Tereza cu ironie.

Încetase să-i mai fie teamă, începuse să creadă că aiuritul ăsta voise într-adevăr să cerceteze apartamentul.

- Da, cât se poate de mulțumit, răspunse. Pick-up-ul ăsta e o pârâitoare nenorocită. Să le spuneți să-și cumpere ceva mai bun.

- Le spun. Sunt sigură că vor fi recunoscători pentru acest sfat.

- Gata, s-a făcut. Când mă mut aici, veți fi invitata mea. Dar, de fapt, cum vă numiți?

- Ce-ți pasă? Schimbul nu-l faceți cu mine, spuse Tereza, schimonosindu-se la față.

- Păcat, cu dumneavoastră ar fi, fără doar și poate, mai amuzant. Ce bairamuri și ce chiolhanuri am putea trage împreună.

Ajunse în dreptul ușii apartamentului și puse mâna pe clanță.

- Spuneți drept, nu-i așa că nu v-am necăjit?

În bucătărie începuse să șuiere ventilul oalei de presiune.

- Faceți flacăra mai mică, o sfătui și, ridicând mâna la nivelul umărului, i-o flutură ușor cu degetele închircite: pa și pu, frumoaso! Și mersi!

În românește de
Jean Grosu

literatura lumii

Un Falstaff postmodern

Felix Nicolau

Ipostaza donquijotescă pare, de la bun început, nepotrivită pentru o societate caracterizată de pragmatism și prea puțin înclinată către o reprezentare onirică a lumii. „Visul american“, se știe, presupune o bine-precizată finalitate socială, fapt care îl transformă într-un pseudo-vis structurat din interior de o fermă voință de putere. Pe de altă parte, dacă ipostazele gratuității și evaziunii (teoretizante) nu constituie un leitmotiv al literaturii americane, vom afla, în schimb, o permanentă contestare a socialului uniformizator, venită din tabăra culturii. Neacceptarea *establishment*-ului transformă fiefurile culturale în baricade ale unei latente revoluții de stânga. De la mișcarea transcendentalistă până la romanele de secol XX ale unor scriitori precum Kurt Vonnegut Jr. ori Saul Bellow, observăm o respingere a societății anti-imaginative, conjugată însă, paradoxal, cu admirația mascată pentru succes, pentru individul cu mari posibilități financiare.

Nici tipologia care îl are ca reprezentant pe Falstaff nu poate să încârne foarte mult publicul american. Obezul faniaron în căutare de trai ușor și pus mereu pe șotii, gata fiind în orice moment să argumenteze sofisticat conduita sa imprevizibilă, șochează gustul puritan dominat de eficiență și rigurozitate.

Cu atât mai insolit ne va apărea romanul

cartea străină

Conjurația imbecililor (A Confederacy of Dunces), aparținând lui John Kennedy Toole, tradus de Lidia Ionescu și publicat de Editura Nemira în 1995, roman care propune un Quijote contestatar al *establishment*-ului și un Falstaff dispus să polemizeze la nesfârșit cu oricine i-ar amenința condiția de maestru al improvizației existențiale. De fapt un erou de factură compozită, o barocă *unitas multiplex*, capabil să înglobeze figurile majore ce intră în componența eposului european. În acest sens, criticul Walker Percy, primul lector avizat al cărții, observa cu o încântare nimită: „În fine, iată-l pe Ignatius Reilly, cel fără de pereche în oricare literatură (...) - un haplea nemaipomenit, un Oliver Hardy nebun, un Don Quijote gras, un Toma d'Aquino pervers într-unul și același personaj“.

Eroul lui Toole își va verifica anti-utilitarismul în câteva experiențe profesionale, extrem de relevante pentru capacitatea sa de falimentare a instituțiilor care au comis imprudența de a-l angaja. La îndemnul lui, muncitorii unei uzine vor declanșa o manifestație spontană cu scopul declarat de a obține creșteri salariale, dar care sfârșește într-o veselie carnavalescă, ritmată de improvizații proletare de jazz și de *gospel*. Ca profesor la universitate - experiență destinată unui răsunător eșec - el le urează studenților să fie sterili, pentru a nu transmite mai departe gena prostiei. Slaba conectare a lui Reilly la contextul social are ca rezultat accentuarea dimensiunii sale utopice, anumite dorințe carteziană de a conferi realității liminate ontic demnități teologice și geometrice. Astfel, ca-

racteristicile notabile ale lui Ignatius vor fi protestul perpetuu și demonstrativismul ocazional.

Portretul (anti-) eroului se constituie el însuși într-o probă a inadaptării: „O șapcă verde de vânatoare, îndesată pe urechile capului umflat ca un balon. Împinse de urechile cămoase, de părul netuns și de țepii fini care creșteau chiar în interiorul urechilor, clapele verzi ale șepcii atârnav de o parte și de alta a capului, ca niște semne de circulație ce indică în același timp două direcții opuse. Buze pline, țuguite, ieșeau de sub mustața neagră, stufoasă și se pierdeau la colțuri în niște cute mici, pline de dezaprobare și de firmituri de cartofi crocanți“. Dacă șapca de vânatoare sugerează absurdul inadecvării, ea îndeplinește, totodată, un bine-definit rol de individualizare, dar și de protecție intelectuală: când Ignatius ascultă pe cineva, are grijă să ridice clapele, dar în momentele când vorbește el însuși, acestea vor fi invariabil coborâte. Discursul său nu este mai niciodată acompaniat de ascultare, Aproapele rămânându-i, în general, un neinteresant Celălalt.

Anti-americanismul ardentului (de la englezescul „ignition“ sau de la latinescul „ignis“) Ignatius se manifestă prin blamarea autocarelor Greyhound, prin aplicarea de etichete culturale ilustre pe produse comerciale insignifiante, fie ele din domeniul gastronomic ori din cel al mass-mediei. Nu în ultimul rând, furia sa demascatoare se revarsă asupra opțiunilor vestimentare ale concetățenilor, veșmântul devenind o cheie în interpretarea calității umane: „Posesiunea unui lucru nou sau scump nu făcea decât să reflecteze o lipsă de principii teologice și geometrice; ba chiar te făceau să ai dubii asupra existenței sufletului“. Marea problemă a observatorului este că ochiul său nu se întoarce asupra lui însuși decât la modul laudativ: „Vestimentația lui era acceptabilă după orice criterii teologice și geometrice, oricât de obscure, și sugera o bogată viață interioară“. Astfel, criticul care visează la simetrie și bun gust în toate cele nu înregistrează vreo aristotelică simpatie pentru umanitate și nici nu ajunge să depășească, înpre concret, pragul unei omeniri teoretice.

Mult prea concentrat asupra evidențierii tarelor societății („Statele Unite au nevoie de teologie și geometrie, de bun-simț și decentă. Impresia mea este că ne clătinăm pe marginea unui abis“), protagonistul pierde șansa înțelnirii cu el însuși. Emananția lui intelectuală este remarcabilă, dacă ținem cont că toate personajele romanului gravitează în jurul acestui Falstaff prevăzut cu o mustață nietzscheană, capabilă să filtreze miasele civilizației. Nimeni nu reușește, însă, să călăuzească pe nimeni, fapt explicabil dacă avem în vedere că de sub condeiul lui Toole apar numai temperamente colerice dotate cu caractere oblice. Încă o dată, Ignatius va identifica instanțele perversității, fără a se putea abține, totuși, de a le frecventa el însuși: „orașul acesta este una dintre capitalele viciului celui mai flagrant din întreaga lume civilizată“. Cu toate acestea, refractar la aventura spațială - precum Socrate ori Kant - eroul este sigur că: „În afara limitelor orașului începe inima întunericului, adevăratul pustiu“.

De acest refuz al realității vor încerca să-l vindece toți cei care fac parte, într-un fel sau altul, din anturajul său. Așa se întâmplă cu Myra Minkoff, fosta prietenă din studenția rebelă, adeptă a sexului fără frontiere și femi-

nistă totdeauna, cea cu care Ignatius întreține o corespondență funambulescă, parodie a legăturii epistolare dintre Abelard și Heloise, sau cu mama sa dipsomană și suferind de artrită a cotului, simptom al indiferenței, ori este cazul polițistului Mancuso, cel care patrulează sub deghizări ridicole pentru surprinde în flagrant delict pe membrii unei conspirații anarhiste, ispravă care nu-i reușește niciodată: „Uneori năvălesc pe nime toată ziua. Alteori, pe cine nu trebe“. În realitate, Reilly funcționează ca un catalizator al unui cortegiu de personaje trăitoare sub semnul *himerei insignifiante*, din mijlocul căruia el pronunță un lung rechizitoriu împotriva secolului în curs. Nu mai puțin ceilalți actori de pe scena romanului prezintă simptome de locvacitate cronică, fiecare dintre ei fiind realmente capabil să dezvolte teoria despre orice și oricând. Singurul individ enigmatic rămâne marginalizatul negru Jones care, emițând la intervale regulate interjecția sa favorită („Aău!“), îndeplinește funcția de refren în cadrul unei simfonii a absurdului.

Tehnica tradițională, pigmentată cu intervenții textualiste, favorizează emergența dramaticului, romanul fiind, de fapt, pretextul epic al unei alerte piese de teatru. Spiritul „înscenării“ este redevabil considerațiilor nietzscheene din **Nașterea filosofiei în epoca tragediei grecești**: „necesitatea și jocul, contradicția și armonia, trebuie să se împerecheze pentru conceperea actului artistic“. Traviul scenic al actanților este atât de intens, replicile se întretaie cu o spontaneitate atât de desăvârșită, încât trăsăturile fizice tind să dispară, substituite fiind de câte un obiect-simbol: polițistul Mancuso este redus la o barbă roșie cu pantaloni scurți, negrul Jones la o pereche de ochelari de soare ce fumează continuu, îndoită obturare a realului malformed de rasă albă, iar Ignatius devine o șapcă verde de vânatoare, capabilă să se distreze zile întregi cu desene animate și cu jocuri mecanice.

Protagonistul lucrează (cu o lentoare egipteană) la „Jurnalul unui Tânăr Muncitor“, operă înșesată de citate din autori europeni ce se dorește: „un rechizitoriu monumental împotriva societății“. Va fi, totodată, încercarea unui sofist de a participa la idealurile unei clase fără ideal. „Pus față în față cu perversitatea de a trebui să MARGĂ SĂ MUNCESCĂ“, dramă care i se întâmplase și lui Piers Plugarul (*Piers the Ploughman*), Ignatius va provoca încurcături enorme consecință a voinței sale de a „îndrepta“ lumea la modul sinusoidal care-i este propriu. Natura mefistofelică, în tipar goethean, a personajului este dovedită în aceea că el acționează benefic când, de fapt, intențiile sale sunt malefice. Latura quijotescă a personalității sale îl împinge spre producerea răului, cu toate că intenția originală fusese una bună.

Constituind „o țintă mare și lănoasă“ pentru burghezul pragmatic, Ignatius se retrage în sanctuarul său invadat de „elemente proustiene“, respectiv maldăre de foi mângălite peste care tronează dovada eșecului modernității - televizorul. La vârsta de 30 de ani, muntele de grăsime „blocat mintal împotriva ideii de serviciu“ își împarte timpul între cizelarea fragmentului literar și exersarea la trompetă și lăută. Hiperbola inadecvării este, totuși, singulară, căci mai toți indivizii ce mișună prin roman își afișează cu nonșalanță comportamentul infantil, dublat de încăpățănarea de a rămâne ei înșiși, în pofida presiunilor exercitate de societate. În aceasta ar rezida, de fapt, diferența dintre imbecil și prost: primul este dotat cu un aparat critic sofisticat, cu idei și concepții infailibile.

(continuare în pagina 23)

grete tartler

Poezia anului 2006 (IV)

Premiul Georg Büchner: Oskar Pastior (1927-2006)

cuvintele - uneori de neînțeles - bolborosea o energie infinită, din care era de ajuns să te împărtășești pentru a cunoaște originile limbajului. L-am admirat și pentru că era imposibil de tradus, provocându-ne imaginația, punându-ne la încercare toată puterea de nașcociere și respirația verbală, toată îndrăzneala de a găsi firul dincolo de dicționare, colaje, amestecuri de cuvinte.

Oskar Pastior spunea că traducerea e „cuvântul greșit pentru ceva care pur și simplu nu există...”. Exact astfel și-a provocat propriii traducători, care de fapt aveau ocazia - cu îngăduința autorului! - de a deveni ei înșiși creatori. În Austria, cucerită deja de Ernst Jandl (și el un jucăuș în leagănele avangardei), în Anglia, familiarizată cu suprarealismul și dadaismul prin intermediul poeziei lui Tom Raworth, Oskar Pastior era pur și simplu adorat. Michael Hamburger și-a întemeiat întreaga teorie despre traducere pe concluzii trase din încercarea de a-l rescrie în engleză pe Pastior. Undeva, poetul din Sibiu râdea pe ascuns de „dovleacul luminat pe dinăuntru” al traducerii, „trăsurică a cuvintelor de altădată prin veacul nostru”: „Ne înclinăm înaintea celor care au provocat gândirea, traducându-i astfel încât să fie provocată gândirea”.

Dar nu numai propriii traducători i-a scos din matcă Oskar Pastior, ci și poeții traduși - fiindcă n-a rezistat, ca orice multilingv, ispitei de a transpune în limba maternă acele poeme din literatura universală care i se păreau inspiratoare. Astfel l-a „recitat” pe Petrarca, scriind „33 de poeme după Petrarca” și acei delicioși „sonetburgeri” ai Renașterii timpurii, mâncați pe pâine contemporană.

Sensul cuvinteloravea să-și găsească drumul, credea Oskar Pastior, altfel la fiecare ascultător. Drum diferit pentru fiecare - în funcție de „biografia sa lingvistică, sau viața trăită, sau biografia lecturii, și chiar de contextul anterior sau imediat. Dacă noaptea se întâmplă ceva, undeva în lume, dimineața acest lucru e altfel citit”. Nu degeaba, în fruntea listei cu traduceri proprii se află opera lui Urmuz (*Urmuz. Das gesamte Werk*, Edition Text Kritik, München 1976) și a lui Tristan Tzara (*Die frühen Gedichte*, Edition Text Kritik, München 1984). Alți doi poeți români care au avut șansa interpretării sale sunt Gellu Naum (*Black Box*, traducere împreună cu Georg Aesch, Wieser Verlag Klagenfurt/Salzburg 1993) și Marin Sorescu (*Der Fakir als Anfänger*, Carl Hanser Verlag, München 1992).

Oskar Pastior a dat cititorului, ascultătorului de poezie, locul pe care îl merită. „Balanța se înclină către acustic și către glas. Cartea e, la urma urmei, un lux pe care mi-l îngădui eu, sau editura”. Sau, cum definea el această balanță în *Das Hören des Genitivs*, Carl Hanser Verlag, München-Wien 1997:

„poezia nu există, doar mereu poezia care tocmai te citește, dar pentru că tu în poezia aceasta - vezi sus - poți să spui poezia nu există și există doar această poezie care tocmai te citește poate și poezia pe care nu o citești să te citească iar poezia de-aici poate să nu existe vreodată, amândoi tu și tu le citesc pe una sau alta, tutuiește-le fiindcă te citeș și când tu nu ești doar aici”

Gramatica, obiceiurile fiecărui cititor,

metabolismul zilnic, „erotismul cuvintelor care e și forța lor de absorbție”, „tensiunea dintre fațetele sensurilor”, toate acestea se descarcă „în zona interzisă a gândirii abstracte, conceptuale”.

„Sunt ceea ce scriu. Și ce scriu e altceva. Demonstrează-mi că nu ești ceea ce nu ești, limbajule. Care sunt eu și este eu”.

Traducerile de mai jos, făcute în 1990, au fost văzute la vremea lor de Oskar Pastior și recitate în prezența lui. Le transcriu acum ca pe un omagiu celui care m-a convins că traducerea de poezie e cea mai rafinată bucurie a unui poet.

O fiu de cuc

O fiu de cuc o fiu de cuc
câinele curb câinele curb
o insulă o insulă
pe-ntinsul dru pe-ntinsul dru

câinele curb fiul de cuc
o insulă pe-ntinsul dru

planeta literelor

de lucru zi de lucru zi
pe-ntinsul drum de lucru zi

și drojdia și drojdia
fiului cuc câinelui curb
a insulei pe-ntinsul dru
a drojdiei a drojdiei

un element din element
din zero-n zero-n zero zer
un gramofon din gramofon
fiul de cuc din fiu de cuc
a țevcrăpării drojdie

câinele curb pe-ntinsul dru
din zi de joi în zi de joi
un gramofon din zi de joi
a insulei câinelui cruț

un cu un pu un fru un cru
rosul caracterul de fugă
din tanc din scrin din drojdie
din a din ma din zo din ne

o fiu de cuc o iuft bocciu
mer des pri el mer des îndru
mâna la cap câinele-ntins
la orizontul de cruț dru

Olican și Pelican

Olican și Pelican se jertfesc avan - sub bolta de oxigen. Olican către Pelican: „Alcibiade!”. Pelican către Olican: „Plasma-Lynx!”. Își sfășie pieptul superb. Privim chiar fînța transfuziei. Sunt niște microfoane superbe. Auzim: „Mistral” hrănind „Foetus”; „Foetus” se aruncă „o, vară aditivă!” la picioarele lui; „Pironul eidetic” se autoconsumă. Nu sunt sentimentele noastre, doar așa se numesc. „Pe locuri - mușcă - și start!”... „Ție fruntea - mie pieptul!” (Alcibiade către Pelican, Plasma-Lynx către Olican, Foetus păpând Mistral, Castor suflând afară Polux, Eboli și Stromboli bolborosind. Sub bolta de stele miroase-a urși negri de gumă, oxigenul e înrămurat).

Mi-l amintesc pe Oskar Pastior dintr-o toamnă de poezii: discutând cu el și cu Michael Hamburger („cel mai bun traducător de poezie din germană în engleză”) despre limbaj, rostul poeziei - toate acele întrebări pe care am vrea să le înțelegem la tinerețe și care, de fapt, abia pot fi atinse cu vârful piciorului. Cum făcea Oskar Pastior: dansând parcă în mer, printre frunze uscate, pe un drum de țară, în timp ce se entuziasma despre palindrom (acel cuvânt care poate fi citit dinspre început spre sfârșit și invers, de pildă „Sarg” - „coșciug” - care citit invers e „Gras” - „iarbă”. Cât îi plăcea poetului acest joc, în care acum chiar a intrat...)

Trebuia să-l vezi recitându-și propriile poeme: când l-am văzut prima oară m-am gândit imediat la Celibidache și la toată școala de dirijori români care i-au studiat gesturile: tot corpul participa la redarea partiturii. Nu știu dacă Oskar Pastior îl cunoscuse personal pe Celibidache, dar știu că inclusiv dintr-o „solidaritate româno-germană” îl admiră necondiționat - el însuși propunându-și *dirijatul* propriilor texte, ceea ce constituia un spectacol de neuitat. Ultima oară l-am văzut la Viena, la *Alte Schmiede*, cu sala arhiplină intrată în „magia metodică” a recitării: dansând, glumind, cântând, râzând, plângând, irizând o șampanie a sunetelor cum niciodată limba germană n-a mai gustat, „în grația și umorul umilor poezice pe care le creează”. Recita din volumul „*Jalousien aufgemacht*” - vedeai mișcarea jaluzelelor, lumina pătrunzând printre riduri, simțea bucuria celui care, trezindu-se, știe că gratiile pot fi date la o parte...

În primăvara anului 2006, Academia germană pentru limbă și poezie i-a acordat cel mai important premiu literar, conferit în memoria dramaturgului și revoluționarului Georg Büchner (1813-1837). Oskar Pastior simțea că, până la înmânarea premiului - în sesiunea de toamnă a Academiei, la Darmstadt - bagheta sa ar fi putut să treacă dincolo. Într-adevăr, dar câteva săptămâni l-au despărțit de momentul recunoașterii pământești. Cuvântul său de mulțumire a fost citit postum, de către Michael Krüger, strălucitul poet care, în calitate de editor la Carl Hanser Verlag, i-a editat lui Oskar Pastior multe dintre volume.

Născut în 1927 la Sibiu, deportat în 1945 într-un lagăr de muncă sovietic, („pentru a plăti vina României de a fi fost alături de Hitler”, cum spun, term, comentatorii englezi ai lui Pastior) a reușit să revină acasă în destulă putere pentru ca, la aproape treizeci de ani, să înceapă studiul germanisticii; pasiunea sa pentru sunet i-a îndreptat apoi pașii către Radiodifuziune, unde a lucrat până în 1968, când a reușit să plece în Germania. Din 1969 a trăit ca scriitor liber profesionist la Berlin, simțindu-se în largul său „în spațiul strâmt - și totuși vast - dintre libertate și determinism”. Jocurile de cuvinte, muzica limbii germanice și romanice simțindu-i concomitent în imaginație (vorbea perfect germana, engleza, franceza, italiana, româna...), ademenirile dadaismului - pe care, ca orice cunoscător de literatură română - îl studase în tinerețe, lumea ilogică a comunismului, care îi revelase nevoia unei revolte împotriva ordinii prestabilite, umorul, talentul înnăscut, toată această colorată și neobișnuită mixtură făcută din el un poet pe care-l urmau cohorta de admiratori.

M-am numărat între ei. Și nu numai pentru că versurile lui Oskar Pastior se jucau exuberant cu apele muzicale sau pentru că dincolo de

alina boboc

Joaca de-a Cehov

Teatrul „Sică Alexandrescu“ din Braşov a adus în Festivalul Național de Teatru de la Bucureşti spectacolul **Livada de vişini** de A.P. Cehov. Riscul montării unui astfel de text, de o subtilitate esențială, este căderea în banalitate, iar producția brașoveană o dovedește din plin. Dacă unele scene au o oarecare consistență și devin credibile, restul lunecă într-o interpretare prăfuită care mizează pe crearea unei atmosfere de epocă. Cele două planuri, un prezent de care toți fug și un

trecut la care personajele se raportează, sunt rediate scenic destul de abil, iar apariția fantomelor este o găselniță regizorală convingătoare. Totuși, spectacolul în ansamblu, apare deznotat, la fel ca acele frânghii din final care cad din înalt și atât. Regizorul mărturisește că a încercat să citească textul pentru acest spectacol „ca pe un mic tratat de luciditate în fața morții“, ceea ce i-ar putea conferi actualitate.

Decorul este simplu, constând într-un fundal care-și schimbă nuanța în funcție de momentele zilei și ale nopții; recuzita este sumară (niște scaune și un leagăn) și are un singur obiect de referință: dulapul cu ceas. Folosit pentru mici poante cu scopul de a pigmenta monotonia spectacolului, este supralicitat.

Jocul actorilor suferă de o anumită limitare, fiind folosită o expresivitate vetustă și fără nuanțe. Mirela Borș cade în capcana inadecvării, prin niște copilării care nu o prind în nici un fel și nu aduc nimic bun rolului. Virginia Itta Marcu pare lipsită de vitalitate și dă senzația că joacă pentru că tot se află acolo. Mircea Andreescu își compune un rol oarecum credibil, de servitor de casă mare, Marius Cordoș are momente bune, Gabriel Costea reușește să

atragă atenția și Bianca Zurovski, prin personajul ei, amintește publicului de o piesă cehoviană.

Nota de fals a întregului spectacol este dată de vorbire, situată la un nivel de amatorism, ceea ce-i transformă pe mulți dintre actori în simpli recitatori de text.

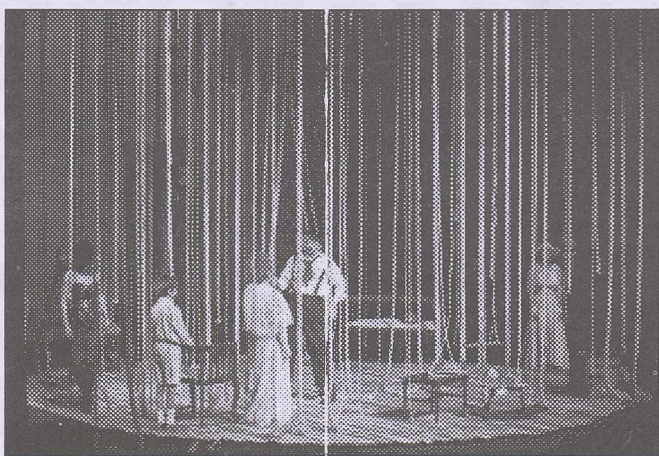
Impresia lăsată până la final nu este de spectacol lucrat, ci de o repetiție în primele faze, din care nu prea se înțelege nimic.

***

Distribuția: Virginia Itta Marcu (*Liubov*)

thalia

Andreevna Ranevskaia, moșierită), Mirela Borș (*Ania, fiica ei*), Bianca Zurovski (*Varia, fiica ei adoptivă*), Costache Babii (*Leonid Andreevici Gaev, fratele ei*), Vlad Jipa (*Iermolai Alexeevici Lopahin, negustor*), Mihai Bica (*Piotr Sergheevici Trofimov, student*), Dan Săndulescu (*Boris Borisovici Simeon Pișcic, moșier*), Viorica Geantă Chelbea (*Charlotta Ivanova, guvernantă*), Marius Cordoș (*Semion Pantleevici Epihodov, contabil*), Carmen Moruz (*Duniașa, fată în casă*), Mircea Andreescu (*Firs, lacheu*), Gabriel Costea (*Iașa*), Gabriel Săndulescu, Constanța Comănoiu, Oana Hui (*Familia trecătorului*), Codruța Ureche (*Fantoma mamei*), Relu Sirițeanu (*Fantoma tatălui*), Alexis Marinoiu/Răzvan Ardelean (*Grișa*). Regia și adaptarea: Claudiu Goga. Scenografia: Liliana Cănean, Ștefan Caragiu. Muzica: George Marcu. Coregrafia: Elena Zamfirescu. Traducerea: Moni Ghelerter, R. Teculescu.

Acum când am intrat în luna Sărbătorilor de iarnă, ai fi zis că în cinematografia românească lucrurile s-au mai liniștit. Aiurea! Gâlceava e în toi. Angajații Româniacfilm amenință cu greva, dacă ministrul Culturii și Cultelor, Adrian Iorgulescu, nu acceptă o întâlnire pentru a discuta cu ei despre viitorul RADEF. De altfel, problema privatizării sălilor de cinema este „cuiul lui Pepelea“ încă de pe timpul lui Decebal Miulescu. Se pare, că proaspătul uns din scaunul directorului general al Centrului Național al Cinematografiei, Eugen Șerbănescu, nu a rezolvat nimic. Henter Bela, vicepreședinte al sindica-

Mare forfotă la Româniacfilm și nu numai

irina budeanu

cinematografiei într-o Hiroșimă a culturii românești“ este de părere Henter. Sindicaliștii RADEF consideră că privatizarea cinematografiei este doar o acoperire pentru a face cadou clientelei politice a actualei puteri spații comerciale. Ar fi vorba de circa 50 de imobile din cele 318 pe care le mai are RADEF, cele care sunt amplasate bine din punctul de vedere al valorii comerciale. După cumpărarea acestor spații, investitorii strategici le vor transforma în spații comerciale și cinematografia va avea de suferit, spun sindicaliștii.

„Mai mult de 50 de cinematografe sunt plasate în zone foarte bune din punct de vedere imobiliar, Patria și Scala din București, Patria din Braşov, Republica din Cluj, Republica din Constanța au o poziție extraordinară, aceste cinematografe sunt râvnite practic de oameni care vor să facă din aceste clădiri spații comerciale. Politicienii nu vor să plece cu mâna goală de la guvernare, ci vor să primească drept cadou câte o clădire de cinema“, opinează Henter.

Sindicaliștii propun transformarea RADEF în societate comercială pe acțiuni, ceea ce ar permite o mai mare libertate de acțiune pe piață, obținerea unor împrumuturi bancare și atragerea de fonduri europene. De asemenea, sindicaliștii susțin că, pentru relansarea cinematografiei românești, este nevoie de introducerea în școli încă din clasele primare a unor materii ca artele vizuale și combaterea pirateriei cu filme. După cum se știe, salariații

RADEF România Film au cerut, în noiembrie, privatizarea celor 318 de săli și grădini de cinematografe din administrarea regiei după 2007.

De ce se amână această chestiune la nesfârșit? Este greu de înțeles. În același timp, există o explicație destul de simplă. Afacerile care se derulează în spatele acestei privatizări. Prea mult s-a amânat această privatizare.

Dar gâlceava în lumea cinematografiei a continuat și în jurul unei premiere. Abia intrasem într-o oarecare normalitate a premierelor românești, că ceva trebuia să se întâmple. Săptămâna trecută, la premiera debutului în lung-metraj a lui Radu Potcoavă, **Happy End**, avându-i în rolurile principale pe actorii Mircea Diaconu și Șerban Ionescu, a fost un adevărat scandal. Premiera a avut loc fără ca regizorul să dorească acest lucru. Radu Potcoavă, absolvent al Universității Hyperion, susținea că filmul lui nu este gata, mai era de finisat etalonajul și coloana sonoră. Dar, producătorul - Paradox Film - nu a ținut cont de opiniile regizorului și a lansat filmul. Într-un dispreț total față de creatorul său. Cui folosește această atitudine? Să îngropi un film de debut, după ce CNC a investit destui bani și să distrugi cariera unui cineast la început de drum!

cinema

tului RADEF, a spus că, dacă ministrul Culturii și Cultelor nu va accepta o întâlnire pentru a discuta strategia de vânzare a sălilor și a spațiilor cinematografice, angajații Regiei Autonome de Dezvoltare și Exploatare a Filmelor sunt pregătiți să intre în grevă și să picheteze sediul Ministerului. Henter a afirmat că cei peste 400 de angajați ai RADEF sunt nemulțumiți de intenția Ministerului Culturii de a privatiza cinematografele și că vor să se întâlnească cu ministrul Culturii pentru a-și exprima punctul de vedere. Sindicaliștii au făcut sesizări la mai multe ministere și la SRI acuzând reprezentanții Ministerului că prin vânzarea cinematografelor este afectat interesul public și accesul la cultură, cinematograful fiind cea mai ieftină distracție a românului. „Vânzarea activelor Regiei România Film nu este altceva decât transformarea

Madame la ministre...

**mariana
ploae-hanganu**

Pentru **Martinet**, genul este „un accident formal, marcat în frază, care afectează doar forma articolelor sau a adjectivelor, fără să aducă nici o informație semantică”. Regula este aceeași pentru animate și inanimate, așa cum o demonstrează frecvențele schimbări de gen în decursul istoriei limbilor.

Din considerente etimologice și formale, fără nici o legătură cu sexul persoanelor desemnate, *santinelă*, *haimana*, *canalie*, *secătură*, etc. sunt de genul feminin, dovadă fiind că nu există o corespondență sistematică între gen și sex.

Există mai multe modalități de creare a formei de feminin pentru termeni desemnând titluri sau profesii exercitate de femei: fie creând un derivat (tip *poet/poetă*), fie recurând la o alternanță morfologică (tip *director/directoare*), fie prin adăugarea la numele masculin a unei desinențe specific feminină (tip *inginer/ingineră*). În română nu există posibilitatea de a admite două genuri sub una și aceeași formă, diferențiată doar prin articol (tip *un professeur/une professeur*), așa cum există în franceză. De fapt, problema mijloacelor prin care se creează formele de feminin rămâne mai puțin importantă, deși nimeni nu pune la îndoială implicația factorilor de ordin lingvistic în această problemă.

Sub masca dezbaterilor de ordin lingvistic se ascund însă probleme fundamentale ale funcției sociale a schimbărilor propuse. A accepta forma *directoare de școală* sau de *întreprindere*, dar a refuza pe cea de *directoare generală* a unei firme reflectă concepții străine oricăror preocupări lingvistice. Mai mult decât atât, ministrul culturii francez al guvernului anilor '80 (citez dintr-un articol al lui M. Coquillat) spunea: „să se confere o deplină valoare funcțiilor de răspundere acordate femeilor «en les masculinisant»”.

După modelul francez *madame la Ministre*, s-a creat și la noi sintagma *doamna Ministru*, *doamna Director* etc. Dar expresia franceză a fost de la început condamnată și nu de presă, ci de însăși Academia franceză. Dintr-un simplu fapt lingvistic, prestigioasa instituție trage o concluzie de ordin moral: genul masculin non-marcant poate reprezenta ființele care aparțin celor două sexe; femininul, dimpotrivă, marcat, limitat, nu se aplică decât fe-

meilor. Folosirea acestuia din urmă dă naștere unui soi de segregare regretabilă.

La noi, formele create după modelul *madame la Ministre* sunt cele mai neutre din punctul de vedere al adresării și cele mai acceptate din punctul de vedere al comunicării. În schimb, cele create prin derivare cu sufixul *-esă*, *esă* capătă o conotație depreciativă: *poetă*, *ministrea*, *doctoresă*, etc.; prin astfel de sintagme sunt puse sub semnul îndoielii calitatea produselor create, a rezultatelor muncii sau știința pe care femeile o dețin în meserii în mod tradițional destinate bărbaților. Chiar femeile care dețin posturi - cheie vor să poarte titluri sau să aibă meserii denumite cu genul masculin, știind bine că aceste forme, mai mult decât corespondentele feminine, le sunt redutabile.

Și mai acceptată este folosirea masculinului generic - în discurs, nu în adresare -, cu toată ambiguitatea pe care o implică folosirea lui. Pe de altă parte, utilizarea formelor masculine obligă de foarte multe ori menționarea sexului persoanei despre care se vorbește, ceea ce nu este totdeauna de dorit pentru cea în cauză.

În concluzie, încercarea de „feminizare” a titlurilor și a profesiilor este rezultatul unor dezbateri provocate mai mult de motivații politice decât lingvistice. Lingvistica nu este prezentă aici decât prin procedeele și mijloacele pe care le oferă. Dacă genul gramatical trebuie să corespundă astăzi, într-un număr mai mare de cazuri decât altădată, sexului referent, aceasta nu implică neapărat o transformare profundă a limbii. Dacă această „feminizare” înseamnă o îmbunătățire a comunicării, o precizie și o claritate a discursului în detrimentul folosirii masculinului generic ambiguu, lingvistul nu poate decât să înregistreze această evoluție, deja începută. Ca și în alte situații, uzul va decide: este mai greu să impui o reformă, fie ea și necesară, decât să păstrezi o regulă impusă prin tradiție.

Accederea unui număr din ce în ce mai mare de femei în posturi, altădată rezervate exclusiv bărbaților, a pus serioase probleme de terminologie, legate de ceea ce s-a numit „feminizarea” titlurilor și a numelor de profesii. Subiectul, aparent simplu, iar procesul destul de ușor de realizat la nivel politic, a întâmpinat greutăți în plan lingvistic, iar atunci când s-au invocat argumente de comunicare, s-a creat ușor confuzia și, de aici, imposibilitatea de a lua o decizie. Situații similare au existat și în alte țări: în Franța au existat dezbateri în presă, proiecte ministeriale, în Statele Unite și Anglia, la fel.

Feminizarea numerelor în vocabularele de profesii și activități în general are, de fapt, obiective lingvistice și politice: primele sunt de natură să umple golurile existente în comunicare în acest domeniu, cele din urmă au rolul de a legitima funcții sociale și profesii exercitate de femei. Realizarea acestui proiect terminologic se încadrează într-un program destinat asigurării egalității și non-discriminării sexuale și punerii în evidență a femeilor.

La noi discuțiile legate de această problemă, din păcate puțin relatate în presă, s-au purtat cu ocazia

conexiunea semnelor

ediției a doua a *Dicționarului Ortografic, Ortopic și Morfologic al Limbii Române (DOM)*. Deși nu ne-am așteptat, nici în alte țări, nici chiar în cele enumerate mai sus, lucrurile nu au stat mai bine. Concluzia lingviștilor francezi, de pildă, a fost lăsată pe seama uzului („Laissons faire la nature...”). A apărut atunci argumentul simțului limbii care, cum bine se știe, este diferit de la academician la scriitor sau la vorbitorul de rând.

Ascunzând scopul real al acestui procedeu terminologic, nu este de mirare că orice încercare de realizare a lui este expedită prin ironie și burlesc. Argumentele lingviștilor au fost contraracate de cele ale politicianilor și invers. Au apărut astfel inevitabile alunecări de la obiectivul inițial.

Gramatica comparativă a limbii or indo-europene arată că „distincția între genurile gramaticale nu răspunde niciunui criteriu rațional”. Pentru a evita orice ambiguitate, *Jespersen* în *The Philosophy of Grammar* recomandă să se renunțe la noțiunea de *gen natural*, opusă celei de *gen gramatical*, păstrându-se astfel clară distincția dintre *gen* și *sex*.

corina bura

Poezia aerului

A.B. Björnsson ș.a.) sunt predominante, compozitorii ai acestui spațiu au urmat modele care i-au situat în galeria reprezentanților proeminenți ai avangardei (Nordal, Thorarinsson Jon, Eiriksdotlir Karolina, Asgeirsson și Johannsson Mags Blöndal), alături de cei din țările cu tradiție. Un deosebit avânt a luat și sectorul electro-acustic. Aproximativ sezonul rece ne proiectează gândurile undeva departe, spre renii lui Moș Crăciun. Mai sus de mitica Laponie, dincolo de Cercul Polar, se află o mare insulă, cu mai mult de 20 de vulcani activi și geisere, stranie conviețuire a focului cu apa, plină de izvoare, cu un climat mult mai blând raportat la numele pe care îl poartă Islanda, „țara de gheață”. Statele numite „nordice” au un nivel de trei etaje de ridicat, fapt care se reflectă astăzi în dinamica vieții culturale, implicit muzicale. Ultimele decenii au stat sub semnul unor intense, totodată interesante contacte (ceea ce a însemnat promovare) cu reprezentanții valoroaselor școli de compoziție din afară, prin intermediul centrelor de informare NOMUS, cu publicații în limba engleză, Berlinul găzduind un Auditorium la Casa Nordului, special afectat răspândirii acestei muzici în lume. Amatorii interesați de acest segment al vieții muzicale au beneficiat la RRM de emisiuni la care a colaborat intens distinsa compozitoare Doina Rotaru, care este frecvent solicitată în calitate de „composer in residence” la manifestările internaționale dedicate muzicii contemporane. În acest an a fost invitată la Festivalul internațional de la Skalholt, Islanda, ce se întinde pe mai multe săptămâni, cu programe dedicate muzicii baroce și celei actuale. La buna desfășurare își dau concursul ansambluri specializate pe

repertoriu: corul de cameră „Carmina”, ansambluri de muzică preclasică a căror interpreți cântă pe instrumente de epocă, în sfârșit, renumitul „Caput”, afirmat în viața culturală a Islandei și cotel ca unul dintre primele ansambluri de muzică contemporană ale Europei. Cele 2 concerte care, de fapt, au omagiat creația Doinei Rotaru, au cuprins opt lucrări, foarte apreciate de publicul românesc: **Dor** (flaut alto/K. Bjarnason), **Dincolo** (oboie/percuție), **Umbre III** (violoncel și bandă), și deja celebrele **Ceasuri** (saxet); programul „exotic” a rezonat cu **Grădina japoneză**, **Prana-Apana**. **La porțile visului și Quatrotempi**. Despre succesul muzicii românești extragem câteva aprecieri ale jurnalistului Jonassen, apărute sub titlul **Comparând cu cei mai buni**: „... apreciem faptul că festivalul de la Skalholt a prezentat muzica *exceptional de bună* a Doiniei Rotaru, raportată nu numai la trăsăturile distinctive

muzică

ale celei contemporane islandeze, ci și ale celei internaționale... dezvoltarea sonorității, textura, totul crează *ceva unic*, o atmosferă care generează experiențe pe care le poți trăi doar ascultând muzica lui George Crumb (mare compozitor american - n.n.)... în special **Dincolo** unde corpul sonor evocă ceva mitic, antic și *ireal de frumos*, încât nu-mi amintesc să fi auzit ceva asemănător... al doilea concert a fost la fel de bun, o *poezie a aerului*, viața fără materie, eternitate... o asemenea muzică oferă posibilitatea de a aduce la realitate ceea ce nu există, face existența spiritului palpabilă... este fără îndoială cel mai interesant concert pe care l-am avut Skalholt după foarte, foarte multă vreme...” (*Morgunbladid*).

Ioan Suci

Un talk-show de elită

După atâtea prezentări de nunți de căței, de săruturi de Romanițe prin parcuri, de vindecători și magi cu laptop-uri și confesiuni ale unor criminali care și-au tranșat victimele și le-au îngropat sub pat etc., iată și discuții importante, teme majore, puse pe tapet într-un mod atrăgător, incitant. Pentru prima dată s-a demonstrat că un talk-show (este vorba despre cel intitulat **ALTFEL**), realizat de Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu, poate fi un spectacol televizat de înaltă ținută, o adevărată bucurie spirituală.

De multe ori s-a pus problema ratingului și a posibilității schimbării canalului în momentul când nu ne plac emisiunile proaste. Dar ce te faci în situația în care oricât ai apăsa pe butoanele telecomenzii, dai tot de Becali, Prigoană, Zăvoranu, Vadim. Sunt personaje care ating zona joasă din om, hârfa și atacul unor personalități. Mădălin Ionescu, un moderator de televiziune care până nu de

reacții

mult timp a ținut ca nivelul calitativ al invitațiilor săi să fie ridicat, în prezent a cedat din ce în ce mai mult, ca și Radu Moraru de altfel, căutând aceleași personaje care se simt la OTV ca acasă. „Ce să fac, ratingul mă obligă!” a replicat Mădălin. Robert Turcescu a pus problema, în cadrul emisiunii sale radiofonice „ROMÂNIA ÎN DIRECT”, de ce publicul nostru preferă bârfa și evenimentele de nivel jos. În legătură cu acest aspect se poate face legătura și cu o temă pusă în discuție de ziarul „Cotidianul”: Există o generație expirată? Sigur că termenul de generație trimite la vârstă (înaintată), ori este clar că există și tineri „expirați” ca valabilitate (Dan Diaconescu, Marius Tucă etc.), precum sunt și oameni în vârstă foarte la zi cu noutățile tehnice, ca de exemplu Bălăceanu-Stolr ici, un utilizator foarte bun al Internetului etc. Termenul de generație este ales în mod nefericit, poate fi vorba de grupuri de personalități de vârste diferite, unde unii au vederi foarte largi, o cultură bogată, capabili de analize realiste ale momentului de istorie prin care trecem, și alții, ot tuzi, trăind în trecut, au opinii expirate.

Dar problema preferințelor „culturale” de joasă calitate, ale păturii majoritare din populația României, poate găsi o explicație în cartea lui Traian Ungureanu, **Despre Securitate. Romania, țara „ca și cum”**. El afirmă că noi nu ne-am format niște piloni solizi de valori până la jumătatea secolului 20, cum s-a întâmplat în

alte țări foste comuniste (Cehia, Polonia, Ungaria etc.). Gruparea de persoane care vehiculează idei expirate sunt în prezent urmașii celor care de la început nu au avut în formarea și educația lor piloni morali și culturali solizi și de valoare.

Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu spun că este un fenomen foarte curios faptul că țara noastră are de toate în privința bogățiilor naturale, a frumuseții peisajelor, a înzestrării oamenilor, și cu toate acestea noi o ducem rău. Este foarte ciudat că lucrurile nu merg bine, cu toate că nu există premise pentru aceasta. Din contră. Opinia lui Traian Ungureanu însă nu stă prea bine în picioare, deoarece încă de pe timpul lui Carol I, România era grânarul Europei, iar Bucureștiul a fost realmente un mic Paris. Nu sunt de părere că țara noastră a fost lipsită încă dinaintea venirii rușilor de repere morale solide, deoarece, dacă aveam norocul să rămânem în sfera țărilor capitaliste după 1944, am fi fost desigur la nivelul Greciei sau Spaniei. Cred că problema e alta: odată cu intrarea tancurilor rusești în țară s-a realizat o distrugere a elitelor, fizică la început, prin exterminarea în închisori a oamenilor standard cei mai valoroși din politică, biserică și cultură și apoi psihică, pas cu pas, cultivându-se nonvalorile sistematic și cu o așa tenacitate, încât s-a creat un mecanism de propagare în mase asemănător bolii canceroase. Răul bine înfipt în ființa socială s-a dezvoltat mai repede decât forțele binelui. Iar acest rău s-a înfăptuit prin înlocuirea elitei românești cu oameni de cea mai joasă speță, atât în politică, învățământ, cultură. Închipuiți-vă că în Anglia, în loc de monarhie și lorzii din parlament, posturile din conducerea țării ar fi fost ocupate de suporterii echipei de fotbal F.C. Liverpool, de un lumpenproletariat lipsit de orice valori morale și cuprinși de o ură permanentă față de „echipa adversă”, adică față de oamenii normali și mai ales față de personalități ca aceia pe care le-au avut întotdeauna englezii, pe care nici nu i-ar fi băgat în seamă cum că ar fi folosit la ceva. Această înlocuire masivă de oameni valoroși din perioada lui Gheorghiu-Dej și desăvârșită de Ceaușescu, a răsturnat aproape ireversibil datele de bază ale poporului nostru. În prezent, au rămas în fruntea societății în posturi mai mult sau mai puțin vizibile urmașii „oamenilor noi”, ale căror gene au păstrat formația inițială, teribilele tare ale părinților lor și le-au dus mai departe. De aceea și în prezent marea masă a oamenilor au o aver-siune față de elite. De aceea s-a strigat în decembrie 1989 „Moarte intelectualilor!”, iar Gabriel Liiceanu fusese aproape de situația de a fi linșat de muncitorii de la Casa Scânteii. Cred că din acest punct de vedere această atitudine este proprie „absurdului” românesc și nu s-a mani-

festat în alte țări foste comuniste. Este ca și cum s-ar naște o revoltă într-un avion și s-ar striga: „Moarte piloților!”, pe motiv că aceștia ocupă locurile cele mai din față, la fereastră.

La unul din *talk-show*-urile ținute de Liiceanu și Pleșu, au participat și Cristian Tudor Popescu și Emil Hurezeanu. CTP a remarcat un lucru interesant în serialul cu familia Columbeanu, de la postul B1-TV. Într-un restaurant, soților Columbeanu li se aduce pe masă un pește. Irinel Columbeanu privește atent și profund spre un ochi al aceluia pește. Privește mult timp, minute întregi se scurg în tăcere. Monica îi urmărește traiectoria privirii și se uită și ea, ca hipnotizată, la ochiul peștelui mort. La un moment dat, Irinel Columbeanu, spune: „Mișto!”. Monica nici măcar nu tresare, pleoapele nu i se mișcă. Examinează fascinată ochiul peștelui, alături de soțul ei. După o pauză de meditație profundă, ea răspunde: „Foarte mișto!”. CTP spune că episodul trimite la cuplul „Tanța și Costel” sau și mai departe în timp, la Efimița lui Caragiale din **Conu’ Leonida față cu reacțiunea**. Adică decodifică el scena prezentând-o ca pe o dovadă de dragoste. Efimița îl aprobă în tot ce spune pe Leonida, dând probă de dragoste adevărată. La fel și Monica la constatarea lui Irinel. Altfel putea să-i replice soțului: „Ce dracu’ găsești tu mișto la ochiul unui pește mort?!” CTP face astfel o punte peste timp, sugerând într-un fel că satira actuală are profunzime și rădăcini în creații remarcabile scrise cu mult timp înainte.

O caracteristică a oamenilor noștri importanți în conducerea treburilor țării este amestecul dintre slujbă și distracție. Nu este vorba de o teamă că după terminarea orelor de serviciu nu le-ar mai rămâne timp să se ducă la vreo bodegă, ci de ideea că lucrurile se pot face în mod concomitent. Adică se poate lucra la un proiect de lege cu o blondă pe genunchi și cu un pahar de whisky în mână.

Iată-l pe un șef de partid, primind la sediul său o domnișoară drăguță, dornică de afirmare și de suport politic pentru răzbunări personale. Ea știe ce vrea. El lucrează la un proiect de lege pentru eradicarea corupției și întărirea moralei în societate. „Bine, măi Oana”, spune el ridicând privirea peste ochelari, „tocmai acum mă deranjezi, când lucrez pe brânci?!” „Mă scuzați, dar vroiam să vă arăt toată dăruirea mea! Uitați, am aici un tatuaj cu vulturul cruciat! Cu două capete! Dumneavoastră aveți?!” „Ce să am? Două capete? Nu... Adică, într-un fel, da...” Iar aici, mai jos, vreți să vedeți ce am?!” Bărbatul, senator sensibil de felul lui se ridică fără voia lui de pe scaunul de mare politician, și se apropie de pielea smeadă a tinerei, adulmecând. „Oana, tocmai lucrăm pentru întărirea moralei, pentru propagarea eticii și echității în societatea noastră” „Și nu simțiți deja o oarecare întărire?” „Ba da, cum să nu, îmi dau seama că este suficient numai să fii lângă mine și Partidul prinde aripi!”

Comemorare

Săptămâna trecută, la Sala Oglinzilor, s-a comemorat trecerea în neființă a lui Nicolae Labiș în urmă cu 50 de ani.

Sora poetului, care a fost principalul ferment al manifestării, a reușit să-i convingă pe scriitorii Horia Gârbea, Gabriel Dimisianu, Nicolae Breban, Ion Horea să-și amintească de cel care a avut o viață atât de scurtă și de intensă.

Din sală, a venit cu picante amănunte Ion Gheorghe. Și alți participanți ridicăți dintr-o mulțime numeroasă au avut puncte de vedere interesante. Astfel de îrtâlniri sunt întotdeauna de bun augur.

Festivalul Național de Proză „Liviu Rebreanu“

I. Secțiunea volume publicate

Marele Premiu „Liviu Rebreanu“ acordat de Uniunea Scriitorilor din România

Ioan Pîntea - Mîc jurnal discontinuu, editura Eikon, Cluj-Napoca
Premiile Centrului pentru cultură a județului Bistrița-Năsăud

Virgil Rațiu - **Cartea persoanelor** (Editura Limes, Cluj-Napoca)

Cornel Udrea - **Românul brusc** (Editura Grinta, Cluj-Napoca)

Iolanda Malamen - **Alice în țara crimei**, (Editura Charmides)

Grigore Traian Pop - **Poker și linghenspiel** (Editura Semne, București)

Premiul special al juriului:

Editurilor Tibiscus din Uzdin și Libertatea din Pancevo pentru promovarea literaturii românești originale

Premiul de debut:

Ioan Crișan - **La stînga** (Editura Arhipart, Sibiu)

Diplome speciale ale juriului

Iota Botic - **Rîtmuri dezlănțuite** (Societatea Literară Artistică Tibiscus, Uzdin)

Pavel Cătăianțu - **Balastologie** (Editura Libertatea, Panciova)

Livius Lepădat - **Săpând în inima Uzdinului** (Editura Macarie, Târgoviște)

Nelu Lazăr - **Cerșetori de sentimente** (Editura Arhipart)

Titu Damian - **Fagul** (Editura Bizantina, București)

Maria Olteanu - **O scrisoare către soare** (Editura Nico)

II. Secțiunea volume în manuscris

Premiul I și al Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița și al revistei „Mișcarea Literară“

Petre Enuță - Femeia concretă

Premiul II al Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița și al Filialei Mureș a Uniunii Scriitorilor din România

Maria Marilena Toxin - **Joc de rol** (Bistrița)

Premiul III - ex aequo - și al Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița și al revistei „Mișcarea Literară“

Doina Cherecheș - **Întoarcerea** (Alexandria, jud. Teleorman)

Georgeta Jeanina Țenea - **Povestiri din grădina mea** (Râmnicu-Vâlcea)

Premiul special al juriului

Ana Niculina Ursulescu - **Drumuri egiptene** (Novi Sad, Serbia)

III. Secțiunea elevi

Premiul I al Inspectoratului Școlar Județean Bistrița și al revistei „Mișcarea Literară“

Bogdan Vasile Odăgescu - **Poate** (Colegiul Național „Liviu Rebreanu“, Bistrița)

Premiul II al Inspectoratului Școlar Județean Bistrița și al revistei „Mișcarea Literară“

Gabriela Mocănașu - **Zâmbete** (Timișoara)

Premiul III al Inspectoratului Școlar Județean Bistrița și al revistei „Mișcarea Literară“

Nagy Andreea - **Șapte zile în Cosmos** (Cluj Napoca)

fapte culturale

Premiile Flacăra

Literatură: Petru Popescu

Teatru și Film: Corneliu Porumboiu

Muzică: Trupa Phoenix

Arte plastice: Sorin Ilfoveanu

Știință: Mihai Șora

Jurnalism: Traian Radu Ungureanu

Management: Monica Tatoi

Sport: Emeric Ienei

Marele Premiu Flacăra:

Maia Morgenstern

Zilele Mircea Eliade la Paris și Lille

În perioada de **12 - 14 decembrie 2006** se desfășoară la **Paris și Lille** ultimul proiect din seria celor intitulate „**Zilele Mircea Eliade în comunitățile românești de pretutindeni**“.

Proiectul, organizat de **Institutul Cultural Român, prin Direcția Români din Afara Țării, în parteneriat cu Asociația Passages din Lille**, vizează punerea în discuție a unor elemente ce configurează identitatea și spațiul culturii române în context european, prin intermediul personalității și operei lui Mircea Eliade.

Programul cuprinde seria de conferințe „**Mircea Eliade et la droite européenne**“ și

„**Mircea Eliade, Écrivain et mémorialiste**“ ce vor avea loc în data de 12.12.2006 la sediul ICR Paris, iar în zilele de 13.12 și 14.12.2006 la Institutul de Studii Politice din Lille. Vor susține prelegeri domnia prof. univ. dr. Sorin Alexandrescu, lector univ. drd. Angelo Mitchievici, la Paris urmând să participe și filosoful francez Claude Karnoouh.

Proiectul se înscrie în categoria proiectelor desemnate câștigătoare de comisia de jurizare în cadrul concursului pentru organizarea „**Zilelor Mircea Eliade în comunitățile românești de pretutindeni**“, din luna iunie 2006.

Un Falstaff postmodern

(*urmare din pagina 18*)

Asediat de anturaj, filosoful gurmand contemplant dezechilibrul implicării sale publice. Necazul se datorează unei aristocratice sensibilități la vulgaritate, cea ce are ca rezultat blocarea celor două valve care îi supraveghează monumentul biologic, mai cu seamă „valva pilorului său închizându-se brusc și nejustificat și umplându-i stomacul cu gaze cu caracter și personalitate, iritate de faptul că închise“. Aceasta este valva Cassandră, cea care transmite informații despre *rota Fortunae* și care este mult mai dezvoltată decât valva unui cetățean înregimentat. Pentru a-și asigura unregulat (în înțeles hipocratic, de operație de eliminare a „umorilor“ trupului), Ignatius le recomandă cunoscuților **De consolatione Philosophiae**.

În urma meditațiilor repetate, noul Falstaff ajunge la controversata concluzie după care „conservele sunt ceva pervers“. Adept al credinței că exteriorul afectează interiorul, Ignatius

- rousseauist al detaliului - bănuiește despre bielele cutii de tablă că „până la urmă sunt foarte dăunătoare sufletului“. Metoda este, fără doar și poate, una inductivă; plecând de la concret și urcând spre abstract, urmașul lui Huckleberry Finn pune bazele unei acerbe critici a civilizației, uitând să se extragă pe el însuși din miezul fenomenului blamat. Preluând cuvintele lui Jacques Derrida, criticul „rămâne tot timpul fidel acestei duble intenții: să conserve ca instrument ceea ce critică din punct de vedere al valorii de adevăr“.

Și totuși, chiar dacă nu este consecvent în deconstrucția pe care o aplică civilizației pozitive și imune la spiritualitate, personajul își trăiește elanul anti-demiurgic, ca atunci când declară: „Optimismul îmi face greață. Este ceva pervers“. De aceea și acceptă fără entuziasm, doar ca pe un experiment social, să-și părăsească încăperea în căutarea unei slujbe. De aceea Mancuso, polițistul care are ordin să se deghizeze burlesc în fiecare zi, și care îi sugerează doamnei Reilly să-și trimită fiul la muncă, este întruchiparea blestemului, „Nemesis care face să se răsucescă roata în jos“.

Demersul contestatar al lui Ignatius recurge, astfel, la o abordare arhetipală, realitatea fiind neconținut filtrată prin sita deasă a formației sale intelectuale umaniste. Esența obținută în felul acesta este extrem de diluată, fapt ce conduce la refuzul exasperat de a „absorbi“ existența poluată de agitația în jurul Nimicului. Suntem în vecinătatea Maelstrom-ului vizionat de E.A. Poe. Refuzul rinocerizării se face mai întâi prin trișare, prin considerarea cu dispreț a circumstanțelor care ar putea favoriza implicarea-captivare. Când evitarea participării nu mai este posibilă, Ignatius recurge la o ignorare totală a regulilor jocului, încercând să impună propriul său set de reguli.

Iată un alt Holden Caulfield, prevăzut, pe lângă tragicul infuzat de J.D. Salinger în **De veghe în lanul de secară**, cu o inconfundabilă pecete a comicului. La primul nivel de receptare o satiră a inadapării, romanul își asumă, în subiacent, o solidă componentă tragică. Ignatius nu poate fi surprins niciodată răsând. Marele spectacol pe care prezența lui îl asigură oriunde s-ar găsi, este întreținut de gesturi, văcăreli și de exprimarea opiniilor insolite. Villon *redivivus*, Ignatius fuge de „spânzurătorile“ orașului-leviathan, dar perspectivele sale de viitor nu sunt deloc încurajatoare.

mariana criș

Dansul macabru al „Dosariadei“

Ei, da, problema Dosariadei a început să ne sufoce. Aproape nu există zi în care să nu aflăm că X sau Y a fost fie informator, fie ofițer sub acoperire, fie „obiectiv”. Mă, personal, toată această tevdură îmi miroase a scenariu bine pus la punct de actualii sau foștii securiști. De ce? Pentru că CNSAS, dacă ar fi fost o instituție serioasă, nu ar fi lăsat să se scurgă tot felul de informații în presa cotidiană, năucind, astfel, populația, care și așa își duce năduful de pe o zi pe alta. Am spus că este vorba de scenariu, pentru că se urmărește, pe de o parte, demonetizarea problematicii, iar, pe de altă parte, o manipulare abilă a tinerilor de azi, care habar nu au ce a însemnat înainte de decembrie '89 Securitatea. Exemplele pot fi multiple. Multmediatizarea cazului „Sorin Antohi”, la care societatea civilă a rămas - văz Doamne! - bulversată, cu toate că în anumite medii se știa, cazul „Mona Muscă”, cazul „Paleologu” ș.a.m.d. Nu mai pun la socoteală „scrisorile” pe care Gabriel Liiceanu a trebuit să le tot scrie pentru a le lua apărarea sau a diminua din efecte. La toate aceste „dezvăluiri” se adaugă și cazul „Noica”, care, după cum am citit într-un număr din septembrie al revistei **Historia**, a avut parte de un întreg batalion de informatori, surse, colonei din serviciile Securității, monitorizându-l tot timpul, când a fost vizitat de Sanda și Vlad Stolojan în 1971. Acest fapt este „scos la lumină”, după cum ne atenționează Ion Cristoiu, în editorialul revistei, de Georgeta Dimisianu, care tot din luna septembrie a devenit redactorul-șef al publicației. „Georgeta Dimisianu îmi trimite spre comentare un dosar din Arhiva CNSAS. Nu un dosar de fapt, ci un capitol dintr-un dosar mai amplu, de proporții balzaciene: dosarul de urmărire a lui Constantin Noica” - scrie Ion Cristoiu în editorial. În fapt, Noica s-a „bucurat” și de acuzări, afirmându-se într-un cotidian că el însuși s-a dus la Securitate și a cerut să-l ajute pentru a salva cultura română. Un întreg puzzle mediatic. CNSAS, în loc să țină conferințe de presă în aer liber, în fața instituției, iar membrii ei să se tot certe, mai bine ar fi explicat populației, și repet, mai ales tinerilor, ce a însemnat această monstruoasă instituție în vremea stalinismului și a totalitarismului ceaușist. Pentru că nu poți pune semnul de egalitate între Sorin Antohi, care și-a construit o carieră cu ajutorul „organelor” și autorul **Devenirii întru ființă**, care a fost bătut în închisorile comuniste, de nu mai putea să stea pe scaun fără o pernă sub el. Sau nu poți pune semnul de egalitate între Mircea Iorgulescu, pe care l-a descoperit Bujor Nedelcovici în dosarul său, ca fiind informator și Nichifor Crainic, trecut pe la Aiud, și obligat să

semneze pentru a i se îmbunătăți într-un fel situația. Știu de la regretatul Aurel Cioran, fratele lui Emil Cioran, care a fost coleg de celulă, la Aiud, cu Nichifor Crainic, faptul că securiștii îi aduceau suplimente de masă, i le arătau și apoi i le lua. Știind că Nichifor Crainic era, înainte de a fi închis, un gurmand. Sau nu se pot pune semne de egalitate între cei care au trecut prin închisorile staliniste, cum a fost cazul și al lui Ștefan Augustin Doinaș, și tinerii din anii '60-'70 care își doreau o carieră fie universitară, fie economică. Și de ce nu se pot pune aceste semne de egalitate? Pentru că Nichifor Crainic, Constantin Noica, Ștefan Augustin Doinaș, Mircea Vulcănescu, mort în închisoare, au trecut prin experiențe limită, la care toți acești reprezentanți de frunte ai societății civile nu cred că ar fi rezistat. S-a spus de multe ori că noi nu am avut disidenți cu adevărat. Nimic mai fals. Adevărații noștri disidenți sunt cei care au murit în închisorile staliniste sau cei care au rezistat prin marginalizare pe timpul totalitarismului nostru comunist. Nimeni nu s-a gândit că în fața monstrului stalinist, care este Casa Presei Libere, pe fostul postament unde trona Lenin, în loc de două steaguri amărâte, să se așeze o statuie a Elisabetei Rizea, una dintre reprezentantele de vârf ale disidenței noastre. Pentru că, să fim serioși domnilor, în vremea lui Ceau-

Marea parte a istoricilor de meserie tac. Arhivele sunt deschise unora, care nu au statutul de „istoric”, iar întâmplările încetul cu încetul vor trece în planul al doilea, al treilea sau al patrusprezecelea, pentru că nu se dorește adevărul. Acest concept a devenit în zilele noastre o modalitate de șantaj fie el politic, fie el social. Pentru că eu nu cred că pe Sorin Antohi l-a pălit criza de conștiință, ci, cu siguranță, a fost șantajat. Astfel, s-a aflat că nu are nici doctoratul, cu toate că i-a miștit pe cei de la Universitatea din Budapesta. Trăim într-un dans macabru al Dosariadei, pentru spectatori care nu au nimic de-a face cu arta. Pierderea cea mai mare în fața acestui dans nu o au decât tinerii, care mai bine văd un film pe Net decât să-și bată capul cu cine a fost sau n-a fost informator. De multe ori mă gândesc că acești tineri, nonconformiști în marea lor parte, sunt convinși că lumea românească începe cu ei. Nu-i interesează ce a fost înainte, nu înțeleg și nici nu are cine să le spună clar și răspicat ce s-a întâmplat vreme de o jumătate de secol cu această biată țară aflată la porțile Orientului și la marginea Occidentului. Spre ce se vor îndrepta ei? Simplu. Spre Occident. Acolo se câștigă mult mai bine. Occidentul are nevoie de ei. Simt aceste stări. În țară, nu au decât să rămână vechii jucători la o ruletă a istoriei, care este numai a lor. Ei, tinerii, nu se

fonturi în fronturi

șescu nu puteai pleca la burse în străinătate, nu puteai avea tiraje la cărți, nu puteai sta în liniște să-ți construiești opera, dacă nu făceai compromisuri mai mari sau mai mici. De 16 ani sunt persoane cărora le place să joace rolul martirilor. Să joace fals într-o piesă, care s-a scris cu sânge și cu moarte în prolog. Este adevărat că, dacă vrem să mergem înainte, trebuie să nu uităm trecutul. Însă, după cum văd, acest trecut este „descoperit” cu o anume falsitate, care nu face altceva decât să ne buimăcească și mai mult. Cred că vina cea mai mare o poartă CNSAS, care, dorind mereu să iasă în față, trimite pe la diverse redacții tot felul de extrase din dosare. Sau, cum s-a văzut, nici aceste dosare nu sunt întocmai cum au zăcut la Securitate. S-au sustras file, s-au pus altele noi, nimeni neștiind cine a făcut această „fraudă” morală. Este inadmisibil într-o țară, care vrând, nevrând intră peste o lună în Uniunea Europeană. Cine sunt autorii morali ai acestui furt, care are implicații mai mari decât faptul că economia națională a fost devastată, imediat după decembrie '89? Este o întrebare la care, în toată această vânzoleală a Dosariadei, nu știu dacă se va găsi cineva să ne răspundă. Oricum, dacă se tace la această întrebare, înseamnă că este vorba de un scenariu pus la punct cu o mare abilitate, iar de nu știm cine?! Se pare că în România sfârșitului de an 2006 se trăiește sub imperiul acestor întrebări. Se lasă la voia comentariului, făcut de tineri jurnaliști, care pe vremea celor comentate de ei își beau laptele cu suzeta.

regăsesc în ea. Și atunci nu au decât reprezentanții de vârf ai societății civile - anihilați aproape la acest sfârșit de an - să se tot lamenteze pe la diferite *talk show*-uri, de la diverse televiziuni, pe tema neuitării, a memoriei și a tot ce a însemnat a doua jumătate de secol XX. Suntem cu toți spectatori, uneori impasibili, alții cu o revoltă surdă în suflet ai spectacolului sinistru care este Dosariada. CNSAS a fost gândită ca o instanță morală, dar se vede, odată cu trecerea timpului, că ea nu este decât una a șantajului. Pentru că astfel nu s-ar putea explica degringolada din presa cotidiană. În loc să se realizeze o muncă de cercetare și într-un final să ni se expună datele corecte și concrete a ceea ce a însemnat poliție politică la noi în a doua jumătate a secolului XX, ea țese, precum Penelopa, o pânză din care ușor se pot scurge diverse informații, pentru deliciul zarzavagiilor și al coafezelor. Un angrenaj neîntâmplător - pentru că, nu-i așa, nimic nu se petrece fără repercusiuni -, din care au de câștigat marii noștri oameni de afaceri, care în decembrie '89 au pornit-o în aventura capitalistă cu doar 100 sau 500 de dolari în buzunar. În rest, nu au decât să stea în casele lor mizere și să-și plângă amarul pe la colțurile străzilor sau la cozile de la doctori și farmacii. Cam așa arată România acestui sfârșit de an, pregătită cu beculețe și panouri luminoase pe marile bulevarde. Dacă vrem circ, îl avem. Pe stradă, la televizor, în Parlament și în presa cea de toate zilele.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.